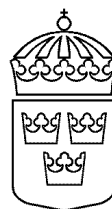

Riksdagens protokoll

2000/01:9

Onsdagen den 11 oktober

Kl. 9.00 – 17.14

Protokoll
2000/01:9

1 § Partiledardebatt

Partiledardebatt

Anf. 1 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! ”Så blir din nya ekonomi med Bosse Ringholms budget.” Vi möttes alla av löpsedlarna när regeringen presenterade sin budget för tre veckor sedan. Så beroende av politiken är människor att Bosse Ringholms budget avgör om pengarna räcker till. Och än värre – om människor känner att de själva räcker till.

I förra veckan berättade i Dagens Nyheter en tvåbarnspappa i Hallonbergen om sitt liv:

”Det är som om mina barn inte längre tillhör mig. Jag har inte tid att lära dem något, de sover när jag går, är jättetrötta när vi ses igen. Det finns ingen tid, ingen tid för kärlek mellan far och son, ingen tid för kärlek mellan man och fru.”

Det är ingen unik berättelse. Den kan man höra av tusentals och åter tusentals andra människor runtom i Sverige.

Hur har det kunnat bli så här?

Visserligen har Sverige halkat efter rejält i välståndsligan sedan slutet av 1960-talet, men vår ekonomi har ändå växt med nästan 70 %.

Svaret är att de senaste 30 åren har politiker i stat och kommun tagit hand om så gott som hela tillväxten genom höjda skatter och avgifter. Det har gått så långt att inte ens låginkomsttagare får behålla mer än en dryg tredjedel av sin inkomst.

Människors marginaler blir små eller inga alls. Många tappar kontrollen över sin egen ekonomi. Bidragsberoendet ökar. Och man får inte valuta för sina skattepengar. När vården, skolan eller omsorgen inte fungerar finns för de allra flesta inga alternativ. Trots att Sveriges ekonomi går bra är framtidstron svag. Knappt en fjärdedel av vår befolkning tror att deras ekonomi kommer att förbättras.

Det är inte svårt att förstå att många känner sig maktlösa och uppgivna.

Man vill vara tillsammans mer med barnen, men har inte råd att jobba mindre eftersom skatten är så hög. Man arbetar hårt, men får inte tillräckligt mycket kvar för att kunna lägga undan för framtiden. Man vill forma omsorgen om barnen efter vad som passar familjen bäst, men är hänvisad till det politiker bestämmer. Man vill att barnen ska få den bästa av utbildningar, men kan oftast inte välja skola.

Ett nytt slags klassamhälle håller på att växa fram. Skillnaderna blir tydligare och tydligare

- mellan dem som vet att de alltid har ett jobb och dem som fastnar i utanförskap,
- mellan dem som har tillräckligt mycket kvar av sin inkomst efter skatt för att kunna köpa en privat sjukförsäkring och få vård i tid och dem som måste stå kvar i vårdköerna,
- mellan dem som lämnar skolan med goda kunskaper och dem som det svenska skolsystemet lämnar i sticket samt
- mellan dem som vet att pengarna räcker och dem som sitter som på nålar inför Bosse Ringholms budget.

Fru talman! I partiledardebatten för ett år sedan citerade jag Karin Boyes 20-talsdikt *I rörelse*. Den präglas av en stark frihetslängtan. Då var målet att bryta människors beroende av den tidens överhet. För 70 år sedan satte Karin Boye sitt hopp till den politiska vänstern. Men i dag är det Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som är överheten.

I den budget som de alla står bakom finns ingen ambition att bryta den nyfattigdom som följer av att inte kunna försörja sig på sitt eget arbete och den nya otrygghet som följer av bristen på valfrihet inom vård, skola och omsorg.

I stället för man en diskussion om arbetstidslagarna för att som vanligt bestämma över huvudet på människor – i stället för att låta människor bestämma efter eget huvud.

En undersökning från Svensk Handel visar att nästan 60 % av arbetstagarna vill arbeta lika mycket som i dag, 13 % vill arbeta mer och 27 % vill minska sin arbetstid.

Ändå är Gudrun Schymans svar till tvåbarnspappan i Hallonbergen att minska arbetstiden för alla – oavsett om de vill eller inte – med tolv minuter om dagen.

Och Mona Sahlin ställer sig bakom de fackliga centralstyrelsernas förslag som kan korta arbetsdagen med *två minuter och tio sekunder 2002* och med elva minuter om fem år. Och för det vill man att vi här i riksdagen ska stifta en särskild lag om ledighet! Som om vi inte hade nog med lagar i Sverige. Vi ska ha en lag om ledighet, för överheten ska bestämma över människorna. Man tar sig för pannan.

- Arbetstiden ska kortas för alla – också för dem som inte vill ha kortare arbetstid.
- Det innebär att det blir mindre utrymme för att den som vill ska kunna arbeta mindre. Det utrymmet tas i anspråk av dem som inte vill arbeta mindre.
- Det innebär också att vi sammantaget kommer att arbeta mindre – trots att vi tillsammans måste arbeta mer för att klara en bra välförhållandeutveckling: pensionerna i framtiden, vården och mycket annat.
- Tillväxten blir lägre, vilket drabbar dem hårdast som har det sämst.

Tanken på att reglera arbetstiderna mer går dessutom på tvärs mot vad framtidens arbetsmarknad kräver.

Det som krävs är i stället att den som vill ska ha råd att arbeta mindre, samtidigt som det lönar sig bättre att arbeta mer. Sluta med regleringar, sluta med funderingar på styrningar genom ledighetslagar och vad det nu kan vara! Sänk inkomstskatten rejält för alla, med tyngdpunkten på låg- och medelinkomsttagare! Inför en särskild skattelättnad för barnfamiljer, och ta bort skatten på bostäder!

Då får de som vill ha möjlighet att minska sin arbetstid betydligt bättre råd att göra det än om alla ska tvingas att arbeta mindre. Och de som vill arbeta lika mycket eller mer får mer kvar efter skatt. Det lönar sig att jobba.

De flesta kommer säkert att använda denna valfrihet till att arbeta både mer och mindre vid olika skeden i livet. Människorna känner att de kan bestämma över sina liv själva. Det blir inte, som med regeringens och stödpartiernas politik, fråga om små förslag för att man ska kunna överleva, utan det blir en politik för att man ska kunna leva.

Fru talman! Att räcka till handlar i grunden om att ha rätt och möjlighet att påverka sin egen situation, om att ha ett arbete och om att ha tillräckligt mycket kvar av sin inkomst för att kunna forma sitt liv. Det handlar också om rätten att välja den barnomsorg som passar familjen bäst, den läkare som man har störst förtroende för och den skola som är bäst för barnen.

I debatten med Göran Persson för en dryg månad sedan frågade jag vad han tyckte om att socialdemokraterna stoppat föräldrar i Härlanda utanför Göteborg som ville starta en friskola för sina dyslektiska barn därför att de anser att det är bäst för deras barn. Då sade Göran Persson att det verkade vara ett dåligt beslut, men han kände inte till detaljerna. Jag hoppas att statsministern nu har skaffat sig information och kan svara på frågan. Jag tycker att statsministern ska bekymra sig om enskilda människor. Är det rätt, Göran Persson, att hindra föräldrarna i Härlanda som vill starta en egen skola för sina barn eftersom de tror att det är det bästa för just deras barn? Svara på den frågan nu Göran Persson. Du har haft en månad på dig.

Vi moderater har gett riksdagen möjlighet att införa en nationell skolpeng som ger alla föräldrar rätt att välja skola för sina barn på samma sätt som vi, tillsammans med de övriga borgerliga partierna, vill ge föräldrarna rätten att välja barnomsorg. Jag hoppas att vi ska kunna få brett stöd för en reform som dessutom gör att alla skolor, också de kommunala, blir fria skolor. Skolledare och lärare, inte politiker, stat och kommun, får det avgörande inflytandet över och ansvaret för att skolan uppfyller sina mål och att inga elever lämnas i sticket.

Denna uppgradering av skolan är en del av den omfattande reform av de offentliga välfärdstjänsterna som vi vill genomföra för att få bort köerna i sjukvården och bygga en äldreomsorg med kvalitet och värdighet. Utgångspunkten är att de tjänster som utjämnar risker mellan människor eller som syftar till lika förutsättningar ska finansieras gemensamt efter förmåga. De som utnyttjar tjänsterna ska ha rätt att välja mellan olika alternativ. Mångfald i utbudet av tjänster ska stimuleras.

Fru talman! Sverige ska vara ett land där alla kan växa, där var och en kan känna att hon eller han räcker till och där alla vet att det finns ett

oavvisligt gemensamt ansvar för vård i tid och för en bra skola. Då måste vi byta den politiska ingenjörskonst som fortfarande präglar svensk politik mot en målmedveten frihetlig politik. Det kräver en borgerlig regering som tror på människan och som formar en politik som gör att människor åter kan tro på sig själva.
(Applåder)

Anf. 2 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Bo Lundgren pratar om att sänka skatterna. Jag har inga problem med att ställa upp på det resonemanget. Tvärtom! Vi vill sänka skatterna. Nästa år sänker vi skatterna med mer än 10 miljarder än i regeringens förslag.

Fru talman! Jag har ett problem med på vilket sätt och med hur mycket Moderaterna vill sänka skatterna. Sänkningarna måste alldeles uppenbart finansieras på något sätt. Någon får betala skattesänkningarna. Det är där jag tycker att moderaterna så uppenbart hamnar snett. Man sänker skatten för dem som tjänar mest. En halverad, och sedan slopad, statsskatt är någonting som de som tjänar mycket tjänar på. Det är Moderaternas recept. Detta, fru talman, är inte rättvist. Det är bara var femte till sjätte människa i det här landet som över huvud taget betalar statsskatt.

Vi vill någonting annorlunda i Centerpartiet. Vi sparar och gnetar för att få ihop till skattesänkningar. Vi utnyttjar tillväxten, samtidigt som vi håller tillbaka i de ökningarna i budgeten som regeringen vill plussa på. Vi vill sänka skatterna i det utrymme som skapas på ett fördelningsmässigt riktigt sätt. Vi sänker skatten lika mycket i kronor räknat för alla med hjälp av en skatterabatt på 10 000 kr. Det motsvarar ungefär det grundavdrag på 30 000 kr som moderaterna arbetar med.

Vi sänker skatten mest för dem som jobbar – för att göra det lönsamt just att jobba. Vi strävar efter en bibehållen välfärd med sänkta skatter.

Skulle det inte vara på sin plats nu att ge besked att om vi får en ny regering efter det kommande valet, och om Moderaterna sitter i den regeringen, att moderaternas ambition att avskaffa statsskatten inte kommer att genomföras? Det är viktigt att visa på inriktning och ambitioner i politiken. Det är viktigt att tydliggöra skillnader gentemot regeringen och gentemot oss andra borgerliga partier. Men det är lika viktigt att säga att det inte är aktuellt att genomföra den ambition och den inriktning som Moderaterna har när det gäller statsskatten. Det ska sägas tydligt att ansvarstagandet i en kommande regering är viktigare än de egna symbolfrågorna.

Anf. 3 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det vore bättre om Lennart Daléus läste våra motioner än lyssnade på Göran Perssons retorik. De tunga förslagen om skattesänkningar vi har är t.ex. att höja grundavdraget till som mest 36 000 kr under de kommande tre åren. Låg- och medelinkomsttagare ska kunna känna att de kan leva på sin lön.

Men vi har också ett ansvar som Lennart Daléus tyvärr glömmer, men det får vi andra se till att den borgerliga regeringen tar, nämligen att ekonomin växer och att fler får jobb. Finansieringen av skattesänkningar sker bl.a. genom mindre behov av bidrag och subventioner – om skatter-

na sänks rejält för dem som i dag behöver bidrag för att betala skatten. Det är dessutom möjligt att skala bort sådant som skattebetalarna över huvud taget inte ska behöva finansiera. Men till detta kommer att fler ska jobba och fler ska dela på skattebördan. Då kan skatten sänkas för var och en. Om fler ska jobba och vara kvar i Sverige kan vi inte ha skatter som driver ut människor med kompetens till andra länder. Företagen ska vara kvar och huvudkontoren ska inte flytta. Lennart Daléus glömmer detta, men jag lovar att jag ska se till att den borgerliga regeringen ska komma ihåg detta.
(Applåder)

Anf. 4 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Nej, jag glömmer inte. Vår skatterabatt på 10 000 kr motsvarar ett grundavdrag på 30 000 kr. Det är i ungefär samma härad som moderaternas grundavdrag. Det var det jag sade.

Vi har dessutom en puckel i arbetet som leder till att de som har lägre inkomster också är de som tjänar mest på vår skattesänkning. Det har inte moderaterna på samma sätt. Moderaternas inriktning i deras budgetmotion är att – om jag nu kommer ihåg året – till 2003 halvera statsskatten, för att sedan helt få bort den.

Det är alldeles uppenbart att detta inte gynnar människor med låga inkomster. Det är bara var femte till var sjätte människa i landet som betalar statsskatt. Då är det också uppenbart att den ambitionen i en borgerlig regering inte kommer att genomföras. Det är viktigt att säga det, så att människor som sätter sitt hopp till en kommande borgerlig regering ser en profil som är, mildt uttryckt, lite annorlunda i skattehänseende än den Bo Lundgren redovisar.

Anf. 5 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! En borgerlig regering ska se till att vi har en långsiktigt bra tillväxt. Det är därför vi naturligtvis ska minska överbeskattningen av företagande och investeringar. Det är därför vi ska dra ned skatten på kunskap så att vi behåller kunskap och företagande i landet. Det är ju det som ger dem som tjänar minst de största möjligheterna.

De gångna decennierna gick tillväxten till stat och kommun i första hand. Vi ska se till att tillväxten blir högre de kommande åren och att tillväxten tillfaller vanliga människor. Tillväxten blir hög, Lennart Daléus, om man inte glömmer samhällsekonomins krav och vad som behövs för att ekonomin ska växa snabbt också i fortsättningen.

(Applåder)

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag kan förstå att Lennart Daléus har problem med Moderaternas skattepolitik om de ska ingå i en gemensam borgerlig regering.

Jag har studerat Moderaternas ekonomiska motion, och den är intressant. Där finns siffror och där finns fakta. Det är en skattesänkning som innebär att en person som har en månadsinkomst på ungefär 15 000 kr får en skattesänkning med ungefär 950 kr. En person som har en lön på ungefär 40 000 kr i månaden eller mer får en skattesänkning på ungefär 3 000 kr i månaden. Det är ganska stor skillnad.

Man kan också läsa sig till hur det här ska finansieras. Det är fakta. Det ska finansieras med sänkt bistånd och avvecklad storstadssatsning, alltså satsningar på att få människor som i dag står utanför samhället att komma in. Det är minskade kostnader på läkemedelssidan – det blir alltså dyrare mediciner. Det är sänkt ersättningsnivå i sjukförsäkringen till 75 %, sänkt ersättningsnivå i föräldraförsäkringen till 75 % och ingen extra månad för papporna, sänkt ersättningsnivå i a-kassan till 75 %, ökad egenfinansiering av a-kassan, minskat antal personer i arbetsmarknadsutbildning, minskat vuxenstudiestöd och inga pengar till kommuner och bostadsakuten.

Slutsatsen blir att Moderaterna finansierar skattesänkningar genom att spara på sjuka, arbetslösa, invandrare och studerande. Det är fakta om man läser Moderaternas ekonomiska motion. Det är väl det som är den moderata friheten.

Det är samma sak med diskussionen om arbetstiden. Det är roligt att så många nu pratar om arbetstidsfrågan, och det ska jag också göra i mitt inlägg mera i detalj.

Moderaterna har ett digert register vad gäller att bromsa all utveckling som har att göra med att människor ska få mer tid att leva. Jag har tittat lite på historien, och jag har kunnat se att högern 1919 sade nej till åtta timmars arbetsdag, 1938 sade nej till två veckors semester, 1951 sade nej till tre veckors semester, 1963 sade nej till fyra veckors semester, samma år sade nej till 40-timmarsvecka och 1976 sade nej till fem veckors semester.

Nu säger Moderaterna nej till en arbetstidsförkortning, som i Västerterns recept handlar om att komma ned till den mycket efterlängtrade sextimmarsdagen.

(Applåder)

Anf. 7 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman borde vara försiktigast av alla när det gäller att diskutera historien. Jag tänker inte ta upp Vänsterpartiets historia.

Vårt förslag om läkemedel innebär att de som behöver mycket mediciner får dem billigare. Vi andra betalar mer därför att skatten sänks så att vi kan både betala mer för mediciner och få pengar kvar som räcker till. Det är den växlingen av skatter ned mot lägre bidrag som är en del i det hela.

Förklara sedan för mig, Gudrun Schyman, varför ni tog bort hälften av änkepensionerna för en del änkor! Varför ställer ni upp på en politik som innebär att miljardärer får slopad förmögenhetsskatt medan pensionärer ska betala för sina hus runtom i Sverige?

(Applåder)

Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är billig debatteknik att undvika att svara på frågor genom att ställa nya, Bo Lundgren.

Det är faktiskt så att Moderaternas skattepolitik innebär stora försämringar för stora grupper av människor – just de människor som Bo Lundgren står här och talar om att han så varmt försvarar. Det är inte trovärdigt att föreslå stora skattesänkningar för människor som redan har till-

räckligt med pengar och samtidigt komma med förslag som försvårar för människor som inte har så att det räcker till mat, till hyra och till läkemedel. Det är inte trovärdigt.

Vad gäller historien är det väl bra att använda sig av den och framför allt lära sig någonting av den. Det vore väl klokt om Bo Lundgren och Moderaterna lärde sig någonting av den historia som arbetstidsförkortningen representerar, nämligen lyssnade på de många människors önskan i dag om att också få tid att leva, att inte bara vara producenter, inte bara vara konsumenter, utan också få tid att leva.

Det är ett sätt på vilket vi i historien har tagit ut produktivitetsutveckling och öknings i samhällsekonomin. Vi delar på det goda. Vi ser inte bara till att de som redan har får mer utan också att de får som inget har. Det gäller inte bara pengar, Bo Lundgren, utan också tid.
(Applåder)

Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman tycker att det är bra att sänka skatten för miljardärer så att de inte flyr landet. Jag tror att det är nödvändigt. Men till skillnad från Gudrun Schyman vill jag också ta bort skatten för pensionärerna. När jag sänker skatten på kunskap med det förslag vi har lagt fram ser jag till att samtidigt sänka skatten än mer sammantaget för människor som har det besvärligt, så att de har möjlighet att räcka till. Det är där den tunga biten av våra skattesänkningar ligger.

Gudrun Schyman säger till svenska folket: Jag vill sänka er arbetstid, oavsett om ni vill eller inte, med tolv minuter om dagen. Jag säger: Jag vill sänka skatten för människor i Sverige så mycket att de kan arbeta betydligt mycket mindre om de vill men samtidigt tjäna på att arbeta mer. Då går ekonomin bättre, och framför allt blir det bättre för de människor som har det sämst.
(Applåder)

Anf. 10 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Bo Lundgren refererade till Karin Boyes dikt *I rörelse*. Det vore bra om Bo Lundgren gick hem och läste på den dikten lite mer, särskilt det som står på slutet, "Bryt upp, bryt upp".

Bo Lundgren har stått skäligen stilla åtminstone de senaste 20 åren. Hans standard svar på alla frågor är: Sänk skatten!

Gudrun Schyman visade tydligt hur osolidariskt skattesänkningen finansieras.

Annars började Bo Lundgren rätt bra i dag, med tvåbarnspappan i Hallonbergen som tyckte att det inte fanns tid för kärlek mellan far och barn och inte tid för kärlek mellan man och hustru. Där var Bo Lundgren för en gångs skull inne på något väsentligt, på ett nytt spår, åtminstone för honom och Moderaterna.

Men det tog inte många sekunder förrän han halkade in på de gamla hjulspåren igen, i sitt gamla vanetänkande. Hur skulle man enligt Bo Lundgren komma åt problemet och komma till rätta med bristen på tid för kärlek? Jo, det skulle man göra genom att sänka skatten.

Det bästa sättet är rimligen, om man anser att det finns för lite tid för liv och kärlek, att sänka arbetstiden, inte skatten.

Anf. 11 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! I min första partiledardebatt citerade jag just Karin Boye, därför att hon talade om det uppbrott som ger människor tillbaka rätten att leva, inte bara överleva på Matz Hammarströms och de andra partier-
nas villkor – de som regerar Sverige tillsammans genom budgeten. Det är
det som är problemet i dag. Människor ska leva på deras villkor.

Matz Hammarström sade det själv: Om människor känner att de inte
räcker till bestämmer vi att vi ska sänka allas arbetstid med tolv minuter
om dagen – två minuter och tio sekunder 2002. Alla ska jobba lite
mindre när vi behöver jobba mer sammantaget, även den som vill jobba
mer.

Jag säger: Låt människor behålla mer av sina egna inkomster så att
man själv kan bestämma att man har råd att gå ur ekorrhjulet, har råd att
ta sig tiden att prata med sin son och umgås med sin dotter, att själv
kunna bestämma detta. Lämna till människor att bestämma över sina liv!
Var inte de förmyndare som har lett så mycket snett, inte minst för två-
barnspappan i Hallonbergen!

(Applåder)

Anf. 12 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Ursäkta, Bo Lundgren, men det där är struntprat. Det är
ju vi politiker som skapar förutsättningarna för de livsmöjligheter och de
frihetsmöjligheter som människor får. Genom att sänka normalarbetsti-
den skapar vi fri tid för att öka livskvaliteten.

Vi har också från Miljöpartiets sida föreslagit rätten att ta ut ett friår
för att komma ur det som Bo Lundgren kallar ekorrhjulet. Man ska alltså
ha möjlighet att ta ledigt ett år för att vara med barnen, för att studera
eller för att göra vad man vill med ersättning på a-kassennivå om någon
arbetslös går in och vikarierar på ens plats under den tid man är borta.
Det här är också en frihetsreform. Det kan människor inte välja i dag,
men vi har som politiker möjligheten att skapa förutsättningar för rika
valmöjligheter för högre livskvalitet för människorna i vårt land.

Anf. 13 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! När Matz Hammarström talar talar han om ”vi politiker”.
Jag hoppas att jag alltid kommer att tala om ”vi medmänniskor”.

(Applåder)

Anf. 14 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag begärde replik när jag märkte att Bo Lundgren inte
svarade på frågan som Gudrun Schyman och Lennart Daléus, och även
Matz Hammarström, ställer. Han utgår ifrån småbarnsföräldern i Hallon-
bergen – pappan. Troligen tjänar han inte så mycket och tillhör lågin-
komsttagarna i vårt land. Hans skattesänkning, om vi tittar på statsskat-
ten, är noll. Däremot får Bo Lundgren, som jag skulle tro tjänar i stor-
leksordningen 800 000 kr, en skattesänkning på gott och väl 100 000
med moderaternas förslag. Småbarnspappan i Hallonbergen har att se
fram emot sämre a-kassa, sämre sjukförsäkring och mindre av satsningar
på språkutvecklingen för barnen på förskolan i Hallonbergen. Det ligger i
moderaternas förslag.

Detta beskrivs som ett sätt att minska politikens inflytande. Överheten är ju politikerna. Vi ska abdikera i moderaternas värld, och så ska man släppa fram detta. Det är ett systemskifte. Det sade man att det var på 90-talet, när man talade rent ut. Det är samma politik nu som då, fast nu beskrivs den i termer av att man ska släppa människor fria.

Vari ligger det rättvisa, Bo Lundgren, i att en inkomsttagare med 800 000 kr får 128 000 i skattesänkning, medan den som tjänar 128 000 inte får någonting? Det är den frågan jag, Matz Hammarstöm, Gudrun Schyman och Lennart Daléus ställer. Den borde också ställas av kristdemokrater och folkpartister.

(Applåder)

Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Göran Persson, som ju inte svarade på min fråga om föräldrarna ska ha rätten att starta en friskola för sina dyslektiska barn i Härlanda, har mage att tycka att jag ska svara andra. Svara nu på frågan! Är det rätt att föräldrarna i Härlanda inte ska få starta en friskola, som de anser vara bäst för deras barn?

Debatteknik kan man diskutera. Göran Persson vet lika bra som jag att det vi föreslår är en rejäl höjning av grundavdraget som sänker kommunalskatten kraftigt. Det är ett grundavdrag för varje barn på 12 000 kr. Det gör att denna familj i Hallonbergen kommer att få en inkomst av vilken 80 000–100 000 inte kommer att beskattas. Där ges stora vinster. Där kan man få råd att arbeta mindre. Där kan man få råd att ta hand om barnen och ge barnen kärlek och omtanke. Det Göran Persson vill är att fortsätta att ta ut den höga skatten.

Det är ju Göran Persson som regerar Sverige. Han har gjort det i sex år. Han har varit med och regerat Sverige i sex år, och det är nu pappan i Hallonbergen beskriver resultatet av de sex åren.

(Applåder)

Anf. 16 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska be mina medarbetare under debattens gång att kolla situationen i Göteborg omkring denna friskola, så ska jag försöka svara. Jag kan erkänna att jag inte har kontrollerat den sakuppgiften sedan vi senast träffades. Det är kanske i och för sig mänskligt, men jag beklagar det.

Låt oss däremot, Bo Lundgren, bita oss fast vid den debatt som det ändå börjar bli. Skattesänkningen för låginkomsttagare betalas helt av minskade insatser för a-kassan, minskade insatser för sjukförsäkringen, minskade insatser för språkförskolorna, minskade insatser för att möta segregeringen i våra storstadsområden och minskade insatser i den offentliga sektorn, dvs. i vården, skolan och omsorgen. Det är så moderaternas budgetförslag ser ut.

Det är möjligt att denna person inte blir arbetslös, inte blir sjuk, inte har barn som går på dagis och inte har tonåringar som finns i skolan. Det är möjligt. Då kan han kanske få några kronor över i moderaternas värld. Men för dem som har öronbarn och som behöver vara hemma från jobbet, för dem som själva blir sjuka och för dem som är arbetslösa – i deras värld – blir moderaternas skattesänkningar inte någonting som ökar friheten utan någonting som kommer att beskära friheten. Det är detta vi

reagerar emot. Ni har samtidigt fräckheten att lägga fram ett förslag där en person som tjänar 800 000 kr får 10 000 kronor i skattesänkning varje månad.

Det här är utmanande, Bo Lundgren, och det är inte konstigt att det väcker opposition här i kammaren. Utveckla nu gärna varför det ökar friheten för den enskilde låginkomsttagaren när de gemensamma trygghetssystemen monteras ned, precis som ni vill i moderaternas värld. Det är det debatten handlar om, och det är den vi ska ta här i dag. Det är alldeles uppenbart.

(Applåder)

Anf. 17 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! De välfärdssystem Göran Persson talar om är de där skolan leder till att en femtedel inte klarar det nationella provet i matte. Det är den sjukvård där man inte låter dem som jobbar i vården forma sin vardag för att kunna ge människorna en bättre vård, och resultatet blir vårdköer. Det är den vi vill reformera. Vi vill släppa fram valfriheten och mångfalden och skapa förutsättningar för att vården ska fungera bättre.

Men det är väsentligt att sänka skatterna så att ekonomin växer snabbare och så att det växer till ännu fler jobb, så att vi kan fördela skattebördan på fler. Det är väsentligt att bryta utanförskapet. Då krävs det åtgärder när det gäller företagande. Då krävs det åtgärder för att behålla kunskap i landet.

Men om vanliga människor, som i dag går runt i ekorrhjulet, ska kunna frigöras får Göran Persson inte längre bestämma åt dem. Då måste de få chansen att bestämma själva. Det innebär att de ska kunna disponera mycket mer av vad de själva tjänar och ha rätten och möjligheten rent ekonomiskt att kunna gå ned i arbetstid och ge barnen den kärlek och omtanke de behöver. Det är det väsentliga.

Fru talman! En statsminister ställs i en debatt inför en fråga som rör dyslektiska barn och deras föräldrar, säger att situationen nog inte är bra och gör sedan ingenting alls. Då bryr man sig inte om de enskilda människorna.

(Applåder)

Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag tycker att det här börjar utveckla sig till en intressant politisk debatt som jag egentligen tror handlar om människosyn och om hur vi ser på hur vi ska fördela både tid och pengar. Ska vi fördela utifrån behov eller utifrån ekonomisk vinning? Det är väl det som frågan handlar om egentligen.

Detta är en fråga som också är grunden för arbetstidsfrågan. Det är glädjande att se att så många diskuterar den frågan med en sådan frenesi. Vi är många som har diskuterat den frågan länge, i drygt 20 år, och en-vist hävdat att vi behöver mer tid att leva. Vi är inte bara arbetsmaskiner. Vi är inte bara konsumenter som går i snabbköpen och plockar i korgarna, utan vi har också annat för oss i våra liv, och vi behöver tid också för annat. Vi behöver tid för reflexion. Vi behöver tid för kärlek. Vi behöver tid för relationer. Vi behöver tid att vara människor. Det är det som så många känner saknas i dag. Vi har inte tid. Vi springer, hetsar och stressar i vardagen dygnet runt. Många tvingas springa fortare än andra ef-

tersom också pengarna är en bristvara. Men även människor som har pengar springer och stressar för att fylla på, köpa, handla och hänga med i konsumtionshetsen.

Det här slår ut människor. Det slår ut i sjukdomar. Det slår ut i ökad läkemedelskonsumtion. Det slår ut i stress. Det slår ut i ett minskat barnafödande. Det slår ut i brustna relationer. Det slår ut i dåliga samveten. Allt det här är saker som inte bara ligger *på* huden utan också *under* huden på väldigt många människor. Det gäller inte minst kvinnor som ofta ensammar bär försörjningsbördan och föräldraansvaret och som också brottas med en dålig ekonomi på grund av fel lönesättningar inom vård och omsorg.

Det här är frågor som vi har arbetat med i Vänstern under mycket lång tid. Vi har inte varit ensammar. Många andra har också varit med, framför allt många kvinnor, just för att vi har problemen under huden. Längre har det politiska motståndet varit kompakt i den här frågan. Också arbetarrörelsens organisationer och fackförbunden har länge hävdade att det här är en fråga för arbetsmarknadens parter och ingenting för politikerna att bry sig om. Den här attityden har vänts, och den har vänts dramatiskt bara under det senaste året. Det är mycket glädjande.

Det är mycket glädjande att vi i dag har en samstämmighet mellan de tre fackliga centralorganisationerna och, tror jag, tre politiska partier i riksdagen om att det är både önskvärt och nödvändigt att förkorta arbetstiden genom en lagstiftning så att detta kommer alla till del och att dessutom använda en del av de överskott som vi kommer att ha i statsbudgeten framöver till att sätta en sådan här viktig reform. Det är en dramatisk förändring.

När arbetsgruppen, som har jobbat med arbetstiden, kom med sin rapport i våras utmålades det här som fullständigt omöjligt i diskussionen. Vi skulle stå på ruinens brant både privatekonomiskt och samhällsekonomiskt om vi genomförde en arbetstidsförkortning. I dag låter det helt annorlunda, och det är jag och Vänstern naturligtvis väldigt glada över. Vi kan konstatera att det är en arbetsseger. Men det viktiga är att så många människor nu har i utsikt att få en faktisk praktisk arbetstidsförkortning i den verkliga vardagen. Det är ju det som vi syftar till. Och vi i Vänstern tycker inte att den ska vara liten. Den ska inte vara tio eller tolv minuter som Bo Lundgren tycks tro, utan vi ska ned till det som är det mycket rimliga och högst önskvärda, nämligen sex timmars arbetsdag.

Vi i Vänsterpartiet är medvetna om att detta inte sker under en natt, en dag, på en vecka eller i en budgetförhandling. Vi har sett vilken tid det tar att ändra opinionen och få människor att förstå att det här är nödvändigt och klokt. Det är klart att det kommer att ta tid innan vi är framme vid den efterlängtda sextimmarsdagen, men det är klart att vi kommer dit. Vi kommer självklart att fortsätta att arbeta med den här frågan som den mycket viktiga fråga det är. Vi vet ju att så många tycker som vi. Det är inte längre semester man behöver, utan det är en annan vardag. Vi behöver ha tid i vardagen. Och det kan vi inte få på något annat sätt än genom att vi minskar arbetsdagen eller arbetsveckan.

Det ska naturligtvis vara möjligt för så många som möjligt att själva bestämma. Och det gör man väl lämpligast tillsammans med sina arbetskamrater, så att man kan förändra den arbetsorganisation som man ingår i. Ju större arbetstidsförkortning desto större organisationsförändringar

och större vinster, också ekonomiska, blir det för arbetsgivaren. Det här har moderna företagsledare förstått och också genomfört och infört på många arbetsplatser, både offentliga och privata. Att det skulle vara omodernt eller att det skulle vara att sätta sig över människors egen vilja att föreslå en sådan här reform är ett omodernt tänkande.

Det är klart att vi jobbar vidare med frågan, och det är klart att det här i grunden handlar om hur vi använder de pengar som finns. Jag tror faktiskt att många människor i dag frågar sig: Vart tar alla pengar vägen? Det handlar om alla de här överskotten, som alla pratar om och om alla de här strålande tiderna, som det ropas om från löpsedlarna och medierna: Det går så bra!

Men vart tar pengarna vägen? Det är många som säger: Jag har dem inte i min ficka. Jag ser dem inte när jag tittar på personalsituationen på mitt dagis. Jag ser det inte när jag går till sjukhemmet och besöker min gamla mamma. Var är pengarna?

De finns, och någonstans tar de vägen. Jag tror inte att det är riktigt att som Bo Lundgren säga att de tar vägen i politikernas fickor. Så är det ju inte. De går ju inte in i välfärdssystemen. Det var längesedan de gjorde det. Nu börjar de gå tillbaka dit. Men det är inte där som vi har sett de strålande tiderna, Bo Lundgren, utan det är ju i privatekonomin. Det är ju till dem som redan har, till börsen och till vinsterna pengarna har gått. Generellt sett har löneandelen av de vinster som har genererats under de senaste decennierna gått till ägarna, till vinstutdelning, och inte till dem som har arbetat ihop pengarna. Så är det. Orättvisorna ökar. Klyftorna ökar, och vi har ett tudelat Sverige precis som vi har en tudelad värld.

Vi kan titta på de överskott som vi nu kommer att få i den offentliga ekonomin och ha en intressant diskussion just om hur vi ska fördela dem. Det kommer 70 miljarder och 80 miljarder nästa år och året därpå. Vad ska vi ha dem till? Ska vi sänka skatterna som Bo Lundgren vill? Eller ska vi amortera mera? Eller ska vi använda dem till att renovera och reparera välfärden och se till att vi får en bra barnomsorg och förskola, att vi får ordentligt med lärare i skolan och ordentligt med personal inom sjukvården? Ska vi se till att de pensionärer som fortfarande inte har pengar så att det räcker får det? Ska vi se till att de många ensamma mammorna och papporna, som i dag inte kan tillgodoräkna sig några barnbidragshöjningar för att de måste komplettera med socialbidrag och det då räknas av, också får en del i den här välfärdsökningen? Ska vi se till att höja nivåerna i a-kassan i stället för att sänka dem, som moderaterna vill? Ska vi inte höja nivåerna i sjukförsäkringen? Ska vi inte höja taken? Ska vi inte se till att vi får en stabil grund i det folkhem som jag tror att en majoritet av oss faktiskt vill ha? Jo, det tycker vi.

Vi ska också använda pengarna till att inleda en arbetstidsreform. Det är att dela på det goda, och det är att handla utifrån en värdering som heter solidaritet. Det är nästan så att man inte vågar uttala det ordet längre med risk för att bli kallad huligan eller terrorist. Det är nämligen solidaritet som är det bärande temat för de proteströrelser som vi nu ser växa mot den här orättvisa ekonomin och mot ekonomismens härjningar med ökande klassklyftor och miljöförstöring där länder sätts i fråga och demokratiska system urholkas av multinationella företags härjningar. ”Solidaritet” säger människor som går ut på gatan och demonstrerar och som organiserar sig i nätverk.

I Stockholm heter det Stoppa utförsäljningen av Stockholm. Bland personal och föräldrar inom förskola och barnomsorg heter nätverket Barnverket. Globalt finns det många nätverk. Kyrkans organisationer har ett: Jubel 2000. Det finns Attackrörelsen, som inte alls är så militant som namnet kanske leder associationerna till. Det här är rörelser som bildar nätverk utifrån en ängslan över just detta: Vart är utvecklingen på väg? Vart tar pengarna vägen? Var finns det plats för oss människor? Var finns det plats för oss som inte bara lever för pengarnas skull utan som också har andra intressen och sätter andra värderingar högre, vi som vill hävda demokratins överhöghet över ekonomin? Jo, vi tar vägen in i de här rörelserna, och vi protesterar – här i Stockholm utanför riksdagen, i Malmö på något torg, i Gällivare om man vill börja röra på sextimmarsdagen. Det finns många livaktiga nätverk och proteströrelser.

Vi tar tillfället i akt, på samma sätt som man gjorde i Danmark när man röstade nej till EMU. Det fanns mycket av demokratiprotester i detta, mot bristen på lyhördhet från en politisk elit som vill trycka på människor omänskliga system uppifrån. Det här protesterar människor emot.

Och vad möts vi då av för reaktioner? Jo, då blir vi kallade för terrorister och huliganer, för isolationister, för nationalister, för rasister. Jag tror att det är en livsfarlig hållning från dem som vill beteckna sig som det politiska etablissemanget. Jag tror att den typen av reaktioner driver många människor i händerna på just sådana organisationer som kanske har rasistiska eller nationalistiska punkter på sitt politiska program.

Se den demokratirörelse som växer fram, och bejaka den! Bejaka inte bara demokratirörelser när de finns långt borta, som den som har fått Milošević på fall, utan bejaka också de demokratirörelser som finns på närmare håll och de som använder den nya tekniken för att organisera sig globalt, som vill kräva global demokrati och inte bara global ekonomi. Det är någonting att lyssna på för oss som vill hävda politiken som redskap för förändringar och som möjlighet för människor att göra sin röst hörd även om de inte har pengar.

För detta behöver vi också tid – tid att engagera oss i de här nätverken, tid att bära upp den demokrati som jag utgår ifrån att vi är överens om ska vara både livaktig och genomskinlig nog att kunna kontrolleras. Detta behöver vi tid till, och den tiden ska vi ta oss. Den tiden ska vi kräva, Bo Lundgren. Vi kommer inte att backa, varken i arbetstidsfrågan eller när det gäller möjligheten att skapa en levande demokrati.

(Applåder)

Anf. 19 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis bra att Gudrun Schyman tar upp och diskuterar arbetstiderna. Däremot är det mindre bra att hon inte vill be- myndiga människor att hantera den här frågan. Gudrun Schyman väljer fortfarande att styra och ställa, reglera och lagstifta, bestämma och kontrollera. Hon sade i sitt anförande, i ett annat sammanhang, att hon såg det som ett problem med en politisk elit som vill trycka på människorna beslut. Men det är väl just det som Gudrun Schyman vill göra.

Vi har de senaste veckorna sett hur stora fackliga organisationer enats kring ett förslag till arbetstidsförkortning. Det är ett intressant förslag man för fram, eftersom det stärker medarbetarnas valfrihet och möjlighet

att bestämma över sin tid. Däri ligger det intressanta. Att förkorta arbetstiden handlar för många om livskvalitet. Då kan man lägga mer tid på sina barn och utveckla sina egna intressen. För det behövs ett självbestämmande – större kontroll över arbetstiden, större kontroll över den egna ekonomin. Därför vill vi medverka till en förändring som gör att den anställde får bättre möjlighet att själv bestämma hur man planerar sitt arbete och hur man planerar sin ledighet.

Det är därför vi också vill sänka skatterna: för att möjliggöra valfriheten också för människor med små, vanliga inkomster – möjliggöra att öka konsumtionen eller att gå ned i arbetstid.

Men, fru talman, problemet är ju att Gudrun Schyman inte vill öka självbestämmandet. Bakom den moderna fasaden finns fortfarande en företrädare för en politik som syftar till att öka statens inflytande över hur människor lever – över deras inkomster, över deras valmöjligheter. Det är därför Gudrun Schyman kräver politiskt styrd förkortning varje vecka, och det är därför hon ställer upp på regeringens maxtaxa.

Ett problem för Gudrun Schyman är att hon verkar vara i stort behov av att få bestämma, så stort att hon frångår tidigare krav om sex timmars arbetsdag eller 30 timmar per vecka. I förhandlingar med regeringen har man krävt 35 timmars vecka. Alldeles i dagarna talade Gudrun Schyman om att det räcker med en väsentligt mindre avkortning till 39 timmar – bara hon får vara med och bestämma hur den här avkortningen ska förläggas. Det ger inte ett särskilt trovärdigt intryck: att gå med på en hur liten förkortning som helst, bara den är politiskt styrd.

Om nu Gudrun Schyman vill vara en modern företrädare för en ny vänster är det väl rimligt att hon också myndigförklarar människorna, slår vakt om rättvisa och lika möjligheter men faktiskt också låter människor välja själva och ta ansvar för de val de själva träffar.

Anf. 20 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag ser inte alls någon motsättning i att förkorta arbetstiden och att låta människor själva få ett större inflytande över arbetstidens förläggning. Att öka löntagarnas makt i förhållande till arbetsgivarens makt i den här frågan tycker jag är alldeles utmärkt.

Vi tycker att det är nödvändigt att ha en förkortning av arbetstiden i vardagen. Det innebär en förkortning antingen per vecka eller per dag, eller hur man nu väljer att lösa det. Det är alltså inte längre semester det är fråga om.

Jag förstår inte resonemanget om att det på något sätt skulle vara att backa att säga att en arbetstidsreform måste införas stegvis. Det har vi sagt hela tiden. Precis som när vi gick från 48 till 40 timmar, vilket skedde stegvis under nästan 15 år, kommer naturligtvis vandrigen ned till 30 timmar också att ta många år. Vi är realistiska nog att inse att det är så, och det arbetar vi för – självklart.

Sedan för Lennart Daléus ett resonemang om att bemyndiga människor och att man då inte ska kräva politiska beslut. Är inte politiken, Lennart Daléus, ett uttryck för människors myndighet, att människor själva väljer sina politiska representanter och ger dem förtroendet att genomföra de reformer som de har utlovat och som folk har beställt? Det är väl en väldig skillnad på att ha en politisk legitimitet för det man driver och att kuckla ihop någonting i stängda sammanträdesrum och trycka

på folk som inte har fått säga sitt över huvud taget. Vi har t.ex. inte fått säga vårt i EMU-frågan, men det kommer som på beställning från det politiska etablissemanget. Det är klart att människor reagerar!

Arbetsfrågan var vi ute med i valrörelsen – i föregående och i föregående och i föregående. Vi har ett starkt stöd från många människor i denna fråga. Det vore väl fullständig vansinnigt om vi då inte skulle arbeta för den.

Ska vi inte, Lennart Daléus och jag, ta våra väljare på allvar och driva deras politiska krav som de har gett oss förtroendet att driva? Ska vi lägga ned politiken? Ska vi privatisera riksdagen? Är det det som är meningen?

(Applåder)

Anf. 21 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Gudrun Schyman vimsar med orden. Han blandade bort vem det är hon talade om och vem som hade beställt saker. Ena stunden säger hon att frågan om man ska korta på veckan eller dagen får "man" väl lösa. Då är frågan: Vem är "man"? Är det Gudrun Schyman, vi här i kammaren eller möjligen några parter som kan tala om detta så att den enskilda individen kan välja? Sedan säger hon att man naturligtvis som politiker i denna statsägda kammare måste genomföra det man har utlovat. Det kan vara rimligt. Men när hon sedan säger att det här är någonting som väljarna har beställt då blir det lite magstarkt. Inte har väljarna beställt det förslag som Gudrun Schyman nu torgför och som innebär att man alltså ska ha politisk lagstiftning som innebär en normalarbetstid på 39 timmar i veckan och som i realiteten ska finansieras med skattemedel. Det är, fru talman, knappast någonting som väljarna har beställt, i alla fall inte av oss, det kan jag lova.

Däremot har väljarna naturligtvis beställt att få mer tid och mer utrymme och möjlighet att välja om de vill konsumera eller ta mer ledighet. Det som är poängen är att de fackliga organisationerna har tagit detta *ad notam*. Det är därför som deras förslag ser ut som det gör.

Gudrun Schyman säger att de vill båda – facket och hon – lagstifta. Ja, men det är en herrans skillnad på att vilja lagstifta om t.ex. att inrätta en fond eller ett konto som individer själva kan förfoga över. Att åstadkomma en lagstiftning för att göra det möjligt är en alldeles utmärkt lagstiftning. Det är vad lagstiftningen ska var till för – att göra det möjligt. Men det är någonting annat än Gudrun Schymans förslag till lagstiftning som innebär att man lagstiftar om normalarbetstiden och talar dessutom om hur den normalarbetstiden ska se ut.

Ja, vi älskar nog lagstiftning båda två, men det är skillnad på lagstiftning och lagstiftning. Den ena kommer uppifrån, pekar från ett politiskt system hur det ska gå till. Den andra lagstiftningen skapar möjlighet för människor, individer. Den gillar vi.

(Applåder)

Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag har inga problem med vad väljarna har gett Vänstern för stöd för att driva, nämligen kortad arbetstid, sex timmars arbetsdag med bibehållen lön så att det inte bara är de högavlönade som har råd att gå ned i arbetstid utan att också de lågavlönade kvinnor som arbetar

inom vård och omsorg och som sitter vid en snabbköpskassa ska arbeta mindre tid och ändå ha lön så att den räcker. Det är helt problematiskt.

Vi har i dag en arbetstidslagstiftning som tillåter förhandlingar om just hur arbetstidens förläggning ska vara, Lennart Daléus. Kanske Lennart Daléus inte kan den nuvarande arbetstidslagstiftningen, men den ger stora utrymmen att förhandla omkring, just för att man på den egna arbetsplatsen ska kunna diskutera hur man bäst ska lägga ut arbetstiden, så att de som arbetar där själva ska kunna få igenom så mycket som möjligt av sina egna synpunkter i denna fråga. Detta kan vi gärna förstärka. Om det behövs en ny lag eller om vi ska använda den gamla får vi väl se.

Det Daléus bekänner sig till är en lag som över huvud taget inte finns, som inte är konstruerad ännu. Behövs det en ny konstruktion för att garantera individen inflytande kan vi väl göra det. Det viktiga är att vi i praktiken sätter i gång en arbetstidsreform som människor har efterlängtat och som ger människor både tid och pengar så att de kan leva dragliga liv.

Anf. 23 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag ska inte återkomma till frågan om arbetstid utan ta upp det tema om demokrati som Gudrun Schyman också hade. Det är vår tids största fråga, kampen mellan demokrati och diktatur över världen. Häromdagen föll ännu en diktatur. Vi såg bilderna på jublande människor som äntligen kan berätta om det förtryck och den förljugenhet som den fallna kommunistiska nomenklaturen har utövat. I denna kamp är det svenska Vänsterpartiet med sin nuvarande styrka och sin nuvarande position en viktig aktör. Men sanningen är att ni alltid hamnar på fel sida. Det här är ingen akademisk fråga, ingen fråga för historiker, utan det är saker som händer nu.

Gudrun Schyman nämnde oppositionen mot Milošević. Jag erinrar mig en TV-debatt vi hade förra året där Gudrun Schyman begärde replik på mig och sade: Milošević är ingen diktator, han är demokratiskt vald. Ni stödde inte oppositionen mot Milošević. Milošević har störtats av en folklig revolt underifrån och demokratiernas tryck utifrån. Ni har opponerat er mot det. Ni stödde inte kritiken av Göran Persson när han hade prisat stabiliteten i diktaturen Kina.

Och så detta med Kuba. Svenska journalister grips på Kuba. Ni har statliga pengar till något som heter Vänsterns solidaritetsforum som ska användas för biståndsverksamhet. Det använder ni eller Vänsterns solidaritetsforum till kontakter med Kuba, liksom vi gör. Våra utsända har kontakter med oberoende journalister för att stötta oppositionen och försöka åstadkomma en något mindre förljugen nyhetsförmedling. Men era kontakter är med regimen.

Den här organisationen, Vänsterns solidaritetsforum, skriver i sin verksamhetsplan att de vill ha ett besöksutbyte för att studera den typ av demokratiskt system som Kuba har. Vad är detta?

Jag skulle vilja fråga Gudrun Schyman konkret om detta. Kan Gudrun Schyman som partiledare i Vänsterpartiet se till att svenska skattepengar inte används för att stötta Castros diktaturregim på Kuba?

(Applåder)

Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Det kan jag göra. Vi diskuterade naturligtvis frågan i partiets ledning och sade att den resan inte skulle bli av med just de pengarna, eftersom vår uppfattning i partiledningen är att Kuba är en diktatur. Det var väldigt enkelt att svara på den frågan.

Jag tror att det är viktigt, Lars Leijonborg, att vi, när vi nu ser den positiva utvecklingen och demokratigenombrottet med Miloševićs störtande, också ska se att den politiska koalition som nu har kommit till makten var motståndare mot Natos bombningar och motståndare mot EU:s sanktioner. Jag tror inte att den politiska kartan är så väldigt enkel alltid att förstå sig på. Man ska se alla nyanser.

Anf. 25 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det hedrar i och för sig Gudrun Schyman att hon är på det klara med att Castro är en diktator, men sanningen är ju att den här verksamheten fortsätter. Det finns andra i hennes parti som anser att Kuba är en demokrati och som tycker att det är rätt att ta hit regimförsvarare på seminarier och att skicka dit studiegrupper. Jag vidhåller min vädjan till Gudrun Schyman att på allt sätt använda den ställning hon har inom Vänsterpartiet till att få stopp på detta.

Jag läste en artikel om vilka länder Milošević skulle kunna resa till om han skulle vilja lämna Serbien. Det var en ganska grotesk resekalender, där jordens diktaturer var uppräknade. Han kunde välja mellan Khadaffis Libyen och kommunisternas Kina, Vitryssland och några länder till. Det är en påminnelse om att kampen för demokrati på intet sätt är vunnen. Det är oerhört viktigt att den förs vidare med all kraft. Sverige har en central roll att spela i den kampen. Där är ju sanningen den att Vänsterpartiet nästan alltid sviker. Det är ett faktum att Gudrun Schyman i TV-debatten 1999 före EU-valet hävdade att Milošević var demokratiskt vald. Ni kanske hörde honom säga på TV häromdagen: Jag har underrättats av valkommissionen om att jag har förlorat valet.

Det lät ju tjugigt, men alla vet att han några dagar tidigare hade sagt åt valkommissionen att meddela att han hade vunnit valet. Då kunde han göra det eftersom han fortfarande var en diktator. Men folkets tryck underifrån och demokratiernas tryck utifrån fick till sist bort honom. Och Gudrun Schyman och hennes parti har inte varit en del av det trycket – låt oss komma ihåg det – på samma sätt som hon inte var en del av det tryck som fällde diktatur efter diktatur i östra Europa.

Detta är inte akademiskt, detta är inte historia, utan detta handlar om människor av kött och blod som lever i dag. Det är därför som jag tycker att det är så oerhört viktigt att påminna om den falskhet som finns i Vänsterpartiet när partiet talar om internationell solidaritet och demokrati, för det är just det som vi skulle vilja ha mer av.
(Applåder)

Anf. 26 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Frihandel, Gudrun Schyman, är de fattiga folkens väg till välstånd. Frihandel är bra för alla.

Gudrun Schyman talar om att klyftorna ökar i Sverige. Hon regerar ihop med den regering som har haft ansvaret i sex år och som har skapat de förutsättningar som vi har i dag. Ta det ansvaret!

I artikelserien i Dagens Nyheter frågades det vad man skulle göra. Rubriken var: Har du tid? Varför har man ingen skattelindring för föräldrar? frågade en läsare. En rejäl skattesänkning på arbetsinkomster så att det skulle bli mer kvar att leva för, det skulle ge en möjlighet för var och en att själv bestämma hur mycket eller lite man vill arbeta. Det var några läsarkommentarer.

När det gäller frågan om människor lovade Gudrun Schyman före valet att änkornas halvering av pensionen i många fall skulle upphävas. Vill Gudrun Schyman tala om för änkorna och för hela det svenska folket hur ni har lyckats med det och för delen för de handikappade vilkas assistansersättningar minskade under förra perioden? Varför räknar ni inte upp den med motsvarande belopp?

Anf. 27 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag är bekymrad över att Bo Lundgren har så liten förståelse för de protester som kommer mot den ekonomiska utveckling som så totalt dominerar både i västvärlden och i världen i stort och som leder till stora problem och till att klyftorna ökar dramatiskt. Det gäller inte bara mellan den rika världen och den fattiga världen utan också mellan människor i den rika världen. Vi får hela tiden en tudelning av samhället och ekonomierna. Det finns de som tjänar och de som förlorar. Gapet mellan dessa ökar.

Det är ju inte någon extremistisk ståndpunkt som jag har. Jag kan citera vad FN:s människorättskommissarie, Mary Robinson, har sagt om denna: "Den globalisering vi har är orättvis. Den skapar klyftor och marginaliserar och förvärrar för sårbara befolkningsgrupper och för de minst utvecklade länderna." Det är hennes bedömning av vad som pågår. Det är också den bedömning som så många människor gör, som gör så många människor upprörda och som leder så många människor ut i ett aktivt engagemang, protester och avståndstagande.

Det här måste väl på något sätt beröra också Bo Lundgren och moderaterna. Det kan inte bara vara så att lösningen på detta problem är sänkta skatter. Nej. Då skulle jag vilja höra från Bo Lundgren: Vad har han för kommentar till detta eller till det som man skriver i Aftonblandet? Man skriver så här: Illusionen om den självreglerande kapitalismen har för länge sedan spruckit. Det vi ser är en värld som slits sönder av klassklyftor och sociala spänningar. Nästan 1 miljard människor är analfabeter. De rikaste 20 procenten i världen svarar för över 80 % av all konsumtion. Antalet fattiga ökar liksom antalet miljardärer.

Det är alltså någonting som pågår. Det är en realitet och en vardag som många människor lever i. Berör det moderaterna?

Anf. 28 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jämför Fastlandskina, Kommunistkina, med Taiwan! Jämför Nord- och Sydkorea! Man kan ha synpunkter på regimer och utveckling, men marknadsekonomin är det som har gett välstånd. Frihandel och marknadsekonomi ger välstånd. Där kommunismen har dragit fram, där planstyren har funnits har människorna fått lida både av svält och av ofrihet.

Och är det för mycket begärt att de människor i Sverige som har drabbats av tusentals kronor i sämre standard därför att Gudrun Schyman

inte står vid sina vallöften, därför att Gudrun Schyman låter änkor fortsätta att få för lite för ett svar av Gudrun Schyman? Vad har Gudrun Schyman för kommentar?

Prot. 2000/01:9
11 oktober

Partiledardebatt

Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Bo Lundgren vet mycket väl att vi har en uppfattning när det gäller änkor som vi inte har fått gehör för hos de samarbetspartier som vi har. Det gör inte att vi slutar att arbeta med frågan. Vi har kommit en liten bit på väg genom att det har skett en förändring av inkomstgrundsberäkningen för vad som ska beskattas och inte beskattas för änkor. Det innebär att de inte behöver sälja sommarhus och bilar. Det är inte mycket att yvas över, men det är ett steg på vägen. Framför allt går vi inte med på några förändringar som innebär att det är sjuka och pensionärer som ska stå för fiolerna när man ska återställa detta.

Men, Bo Lundgren, jag tycker att det vore klädsamt om moderaterna någon gång kunde höja blicken utanför landets gränser och se på vad som händer internationellt och kanske någon gång ägna denna oerhörda ekonomiska tillväxtkarusell som pågår en tanke i termer av just rättvisa och solidaritet. Det pågår en utveckling som sliter sönder folk, länder och världen där väldigt många människor drabbas av detta på ett mycket brutalt sätt. Det ifrågasätts av ekonomer och av internationella politiker, men aldrig av Bo Lundgren och moderaterna.

Det är marknadskrafternas fria lov. Måste det inte in, Bo Lundgren, någonting som reglerar och som hävdar andra intressen än de snävt och kortsiktigt ekonomiska intressena? Måste det inte in någonting som tar vara på människors liv och hälsa, som tar vara på den miljö och de resurser som är ändliga? Måste det inte in politik? Är det inte det som är verktyget och redskapet för att på något sätt få in rättvisa och solidaritet i det samhälle som vi har?

Det är detta som Bo Lundgren kallar för översitteri, det som jag kallar för människors möjlighet att påverka.

(Applåder)

Anf. 30 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag tror att vi alla höll andan, bildligt talat, när vi via nyhetsförmedlingar följde utvecklingen i Belgrad. Äntligen kunde den krigsgalne och maktgalne kommunisten och nationalisten Slobodan Milošević, som terroriserat folket, föraktat demokratiska värden och lagt landet i ruiner, tvingas åt sidan. Och detta skedde genom ett folks imponerande mod och demokratiska civilkurage. Att fred och frihet är begrepp som nu gör sig gällande på Balkan är jag övertygad om att vi alla känner en stor tillfredsställelse över.

Samtidigt känner vi den djupaste ängslan över händelseutvecklingen i Mellanöstern. Måtte alla inse att våld är synonymt med vanvett och att hatet enbart får djupare rötter när våldet breder ut sig.

Man kan naturligtvis tycka att de här inledningsorden bara är vad konvensansen kräver. Och jag är fullständigt klar över att jag personligen inte kan göra något åt händelseutvecklingen vare sig här eller där. Men jag tror att det är viktigt – och det har ju snuddats vid det, låt vara utifrån andra resonemang – att vi gör klart för oss hur internationellt beroende vi är och att var än människovärdet kränks och var än de demokratiska

värdena förtrampas, så ska vi finnas där och säga vad vi tycker. Vi kan aldrig hoppas jag, mer hamna i den situationen, även om det av och till verkar så, att det som händer långt borta inte berör oss. Vi är gränslöst beroende.

Fru talman! Av och till brukar vi som sysslar med politik citera föregångare. Personer som satt spår efter sig eller levererat ståndpunkter som visat sig vara betydelsefulla är värda att komma ihåg. Här i kammaren har många gånger Per Albin Hansson, Tage Erlander, Bertil Ohlin och Gösta Bohman nämnts, för att nu erinra om några namn.

Jag har under senare tid gång på gång kommit på mig med att läsa de där raderna i Fälldins memoarer och där ta till mig det som kallas Ramviksmodellen. När experter föredrog ärenden på Statsrådsberedningen brukade Fälldin fråga hur den föreslagna åtgärden skulle komma att påverka enskilda individer, enskilda familjer, småföretagare hemma i Fälldins hemby Ramvik. Den här metoden att bryta ned makroperspektivet till ett mikroperspektiv har ju sedan blivit kallad Ramviksmodellen.

Självfallet ska vi vara glada över att det går bra för Sverige. En gnutta ödmjukhet krävs förstås – att det går bra för Sverige har också sin förklaring i att vi ännu lever i en internationell högkonjunktur. Det kan vi ju inte bortse från. Men när vi lämnar makroperspektivet, när vi lämnar vad som kanske kunde kallas totalbilden och vill ta reda på hur individen, hur det enskilda hushållet har det, då kan vi långt ifrån alltid ropa att det går bra.

Det är förstås också viktigt, för att inte säga absolut nödvändigt, att vi inte helt och hållet koncentrerar oss på siffror som bara redovisar ekonomisk tillväxt, när vi nu ska göra en analys och lägga fast att det går bra. Den ekonomiska tillväxten kan gå förbi vissa grupper, och jag vill påstå att den går alldeles uppenbart förbi vissa grupper. Och såväl nationer som individer och hushåll kan ha det förhållandevis bra materiellt – det får vi heller inte glömma – men likväl må ganska dåligt.

Jag har också följt artikelserien i Dagens Nyheter, som redan är citerad här. Vårt lands största morgontidning har haft en serie som handlar om den enskildes och det enskilda hushållets vardag. Det är några rubriker till de här artiklarna som också fastnat hos mig. Med tiden som bristvara, löd en rubrik. Jobba, sova. Aldrig riktigt hinna. Vad får vi för slags samhälle? stod det i ingressen. Artikeln började med orden: De hinner knappast träffa sina barn. Hur de får vardagen att gå ihop förstår de knappast. Men de vet en sak. Det var inte så här de hade tänkt sig sina liv.

Det ligger då förstås nära till hands att plädера för en generell sextimmars arbetsdag. Men det är, enligt vår uppfattning, att syssla med falska förespeglningar. Sverige har inte råd. Vi måste vara ärliga och tillstå det. Och Sverige har inte arbetskraft i så stor omfattning att sextimmarsdagen skulle vara möjlig. Fundera bara hur det skulle te sig inom vården om allas arbetstid där skulle kortas, eller om den redan ytterligt hårt pressade personalen inom vården skulle klara av det man nu stressar med på än kortare tid.

I förrgår hade jag förmånen att få besöka SöS, som man säger – Södersjukhuset här i Stockholm. Där jobbar ca 2 000 sköterskor. Det är klart att det är en ganska enkel matematik att om man sänker deras arbetstid med en timme så får någon annan, för det är väl meningen, utföra

arbete 2 000 timmar per vecka. Tar man då ett år blir det ca 100 000 timmar.

Samtidigt kunde man på text-TV i går läsa att man ställer in operationer i Västsverige därför att man saknar sköterskor. Börjar vi sedan tala om fem timmar per person och vecka, då inser vi att det inte är alldeles enkelt. Jag tycker att det här kommer fram alldeles för sällan. Det saknas arbetskraft, för ingen kan ju mena att de som ska gå ned i arbetstid ska jobba lika mycket på kortare arbetstid som man gör i dag. De flesta inom vården som jag talar med säger: Vi behöver vara fler sköterskor här i dag och nu. Och det blir man ju inte genom att korta arbetstiden. Vad väldigt många säger är naturligtvis – och det kan inte vi åtgärda här och nu kanske inte över huvud taget – att lönen är alldeles för låg. Det tror jag att vi håller med om, vilket parti vi än tillhör. Detta måste ju också vägas in. Lönen behöver öka och det behövs fler anställda. Samtidigt talar vi om arbetstidsförkortning som om det vore en ganska enkel åtgärd. Jag är övertygad om att det inte är det. Jag nämnde ett sjukhus. Det finns ju som bekant många fler. Sedan finns det skolor som saknar lärare etc.

Fru talman! Nog borde det vara en absolut självklarhet att se till att just småbarnsföräldrar i första hand kan få mer tid för barnen. Jag är övertygad om att detta är nödvändigt om vi verkligen menar att det ska gå bra för Sverige. Men i stället ska socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister genomdriva den s.k. maxtaxan. Kom inte och inbilla oss att den kommer att leda till något annat i detta avseende än att det blir mindre tid för barnen!

Hur kan ni, ni i regeringskonstellationen? Ni har fastnat i ett makroperspektiv. Och det är beklämmande. Det är ju i och för sig ärligt att ni i finansplanen rakt upp och ned skriver, och jag citerar ur finansplanen: ”Det införs en maxtaxa inom barnomsorgen som minskar marginaleffekterna och därmed främjar arbete och utbildning.” Så var det med det.

Barnen ska sättas i centrum för politiken, sade statsministern i sin regeringsdeklaration. Ja, det låter. Men centrum i politiken är alldeles tydligt för statsministern, Vänsterpartiet och Miljöpartiet att politikerna vet bättre än föräldrarna. Och åtgärder som kallas barnomsorg borde nog ganska ofta i själva verket kallas sysselsättningsåtgärder för vuxna. Maxtaxan ”främjar arbete”, står det i finansplanen. Den främjar inte mer tid för barnen.

Fru talman! Jag är övertygad om att respekten för vårt politiska arbete skulle öka om vi inte så ensidigt fixerade oss vid makroperspektivet utan också ville göra konkreta ansträngningar för att skapa värdighet för den enskilde, värdighet för det enskilda hushållet.

Ganska ofta nyttjas uttrycket skatt efter bärkraft. Och då handlar det i regel om fördelningspolitik mellan personer med höga inkomster och personer med låga. Men hur kan vi acceptera att låginkomsttagare ska betala skatt med ena handen för att så kunna regla in låginkomsttagaren i ett bidragsberoende?

Det är alldeles uppenbart, anser jag, att vi behöver en skattereform, i synnerhet för att just låg- och medelinkomsttagare har rätt till värdighet.

Håller statsministern med mig om detta? Statsministern kan väl ändå inte mena att det, rent principiellt, är moraliskt rimligt att medborgare låses till politiker i ett bidragsberoende?

Prot. 2000/01:9
11 oktober

Partiledardebatt

Jag är personligen övertygad om, trots att jag inte är något vidare IT-kunnig, att datatekniken, som redan i dag erbjuder tusen och en valmöjligheter i alla de sammanhang, kommer att tvinga fram ett vida större mått av valfrihet för individer och familjer framöver.

Fru talman! Begreppet värdighet måste per omgående kunna skrivas över svenskt skolväsende. Lärare, all övrig personal, elever och föräldrar måste få känna och uppleva att skolan fungerar som trivsels oaser och inte som orons och meningslöshetens tillhåll.

Jag vet mycket väl att varje regering alltid argumenterar utifrån parollen: Mycket är bra. Och visst är det så. Men statistiska uppgifter om att lärare saknas, lärare flyr från sina jobb, elever känner sig misslyckade och saknar nödvändiga betyg etc. – allt detta kan ju inte försas undan med tal om att mycket är bra.

Barnen ska sättas i centrum uttalade som sagt statsministern i regeringsdeklarationen. Det måste skorra falskt i många lärares och skolbarns öron. Resurserna till skolan kan inte vänta. De måste fram nu. Det är också vad vi kristdemokrater förespråkar i vår budgetmotion. Men i sammanhanget vill jag också ha sagt att skolans kris inte enbart är en fråga om brist på resurser. Det handlar också om ryckighet, felaktigt betygssystem, tro på att alla elever kan stöpas i samma form, brist på civilkurage etc. Om barnen ska sättas i centrum, statsministern, då måste verkligen också skolan få hamna där.

Fru talman! Är det några grupper som i dag ofta och i stor utsträckning hamnar vid sidan av den golfström som sjunger att det går bra för Sverige så är det grupper av äldre medborgare. Det kan omöjligt betraktas som värdigt att många äldre förpassats till ensamhet, sysslöshet och anonymitet. Vi behöver inte peka finger åt något partis håll, men visst är det förskräckligt att äldre människor får sitta vecka ut och vecka in och tråna och trakta efter att någon stund under månaden få komma ut i friska luften? Nog är det orimligt att de pensionärer som enbart har folkpension och pensionstillskott ska ha en så låg materiell standard när det nu allmänt ordas om att det går bra för Sverige?

Vi kristdemokrater har sett det som en självklarhet att förbättra för pensionärerna med de lägsta inkomsterna. Vi anser att pensionstillskottet bör höjas med 200 kr i månaden. Samtidigt anser vi det som självklart att via grundavdrag se till att pensionärer generellt får del av skattesänkningar. Vi kan inte orda om att det går bra för Sverige och sedan inte låta dem som har de minsta resurserna, pensionärerna, få vara med.

I detta sammanhang skulle jag ofantliga gärna vilja veta varför regeringskonstellationen är så halsstarrig och förvägrar änkor deras rätt. Den frågan har på ett utomordentligt ställts här tidigare, och svaren, tystnaden, är verkligen talande. Känns det inte alls besvärande att med breda leenden uttala att det går bra för Sverige och samtidigt snuva änkor på deras rätt?

Fru talman! Jag kan omöjligt tro att något partis företrädare lever i okunnighet om att regeringspartiernas fastighetsskatt driver en del pensionärer och hushåll med rimliga inkomster från gård och grund. Vi har hört finansministern deklarerat att staten inte tar ut mer fastighetsskatt än man gjort tidigare men att fördelningen blir lite annorlunda. Det är ju ett sätt att argumentera som gränsar till dumhet. Skulle folkskolläraren som för 40 år sedan fick jobb i Stockholmsregionen och slog sig ned här och

som nu sitter med sin fasta pension kunna känna sig tröstad med att när man nu tvingas sälja och flytta är det andra ute i landet som kommer lindrigare undan?

Känns det inte egendomligt, Göran Persson, att mota ut medborgare med förhållandevis små inkomster från deras boende och se nyrika IT-magnater flytta in? Och Gudrun Schyman: Tycker ni inte alls att det är egendomligt? Tidigare talade Gudrun Schyman här ivrigt om ett samhälle som klövs. Hon är ju med om att klyva det.

Fru talman! Det skulle också kännas bra om statsministern här i dag ville berätta om hur stora satsningar som kommer, och när de kommer, på vägnätet. I Björkviksparken i somras lovade statsministern, om jag har fattat det rätt, rejäla satsningar på vägnätet. I budgetpropositionen kan inget utläsas. När kommer infrastrukturpropositionen?

Fru talman! Låt mig avslutningsvis önska Göran Persson och regeringen all framgång med förberedelserna inför EU-ordförandeskapet. Efter EMU-omröstningen i Danmark har diverse verbala skärmytslingar också dykt upp hos oss i Sverige. Och det är knappast svårt att förstå att den danska folkomröstningen sätter spår, i varje fall under viss tid, hos oss.

Jag tror att det är ytterligt angeläget att hela EU och hela EMU-debatten mer analyseras utifrån frågeställningen: Vad gagnar freden i Europa mest? Vad befäster fredlig samexistens mest, medlemskap eller utanförskap? En EMU-debatt får inte enbart handla om vilket som ger mest klirr i den nationella kassan, att vara med eller att vara utanför.

Fru talman! Det påstås ofta att det saknas visioner i politiken. Det må vara sant. Men nog är det i synnerhet visionslöst att bedöma EU och EMU utifrån ett dagsaktuellt ränteperspektiv? Låt oss för allt i världen inte fastna i den falska föreställningen att Europa för all framtid baxats upp på fredens fasta klippa.

Måtte det kommande halvåret visa vad som odiskutabelt är ett faktum; att vi är gränslöst beroende av vår omvärld och att vi därför måste hålla oss med ett gränslöst ansvarstagande.

(Applåder)

Anf. 31 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Alf Svensson inledde nästan lika lovande som Bo Lundgren och talade om tiden som bristvara, om föräldrar som inte hinner träffa sina barn. Han sade att då ligger det nära till hands att föreslå en sänkning av arbetstiden. Men, sade Alf Svensson, Sverige har inte råd. Sverige har inte arbetskraft nog.

Frågan är, Alf Svensson, om vi har råd att *inte* sänka arbetstiden. Folk sliter ut sig, Alf Svensson. Förutom det mänskliga lidandet är det en hög samhällskostnad. Miljöbelastningen blir också högre, hotande hög, om vi inte väljer sänkt arbetstid utan i stället ökad konsumtion. När det gäller arbetskraften ska man komma ihåg en sak. Det är många som i dag står utanför arbetskraften just på grund av att de är sjukskrivna beroende på för hög arbetsbelastning. Så med sänkt arbetstid får vi människor att orka arbeta mer, att klara av ett helt arbetsliv.

Arbetskraftsbristen är heller inte så stor som har påståtts. Senast i går, när riksbankschefen var med på en hearing här i riksdagen, framhölls just att de tidigare prognoserna om arbetskraftsbrist har varit betydligt över-

drivna. Det har funnits många i utbildningssystemet som nu har kommit in på arbetsmarknaden. Det finns också en stor reserv bland kvinnor som vill gå upp från ofrivillig deltid till heltid. Det finns alltså folk som kan fylla de platser på arbetsmarknaden som det skulle bli om vi sänkte arbetstiden.

Sedan är det också viktigt att titta på arbetslöshetssiffrorna. Vi är rätt så nöjda i dag med 4 % arbetslöshet. För några år sedan hade vi tyckt att det var högt med 4 % arbetslöshet. Men nu har vi anpassat oss till något slags EU-nivå och tycker att har vi 4 % så har vi ingen arbetslöshet. Det finns alltså fortfarande åtskilliga tiotusentals svenskar som skulle kunna få jobb om vi delade på jobben genom att sänka arbetstiden.

Anf. 32 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det är så i verkligheten, att om man minskar en arbetstages tid så finns det genast någon som kan ta över. Så enkelt är det inte. Jag tror inte att de som har forskat och arbetat med dessa frågor vill påstå att det är så enkelt. Människor sliter ut sig – ja. Fråga sjuksköterskor och andra människor inom den offentliga sektorn varför de sliter ut sig. En del säger säkert att de vill ha kortare arbetstid. Men många säger att de är för få, att de får jobba för mycket och att de inte hinner ta sina raster för att äta och slappna av. När de kommer om morgnarna ska det vara fyra sköterskor, men det finns två, och därför får de arbeta för fyra.

Detta är ett oerhört stort problem. Och jag talar om sjuksköterskor. I går kunde vi höra om IT-sektorn i TV. Man är ängslig för morgondagen.

I långtidsutredningen sägs det att kostnaderna framöver – jag kommer inte ihåg exakt vilket årtal det var, men det talades om att det var inom överskådlig tid – blir 60 % högre därför att vi får allt fler äldre som ska ha vård och omsorg. Och vi ska få fram personal som orkar göra detta utomordentligt angelägna och betydelsefulla arbete. Samtidigt ska vi förkorta arbetstiden. Teoretiskt kan man kanske plussa ihop det på något sätt. Men i verkligheten kommer det att bli ytterligt svårt. Det är ju ingen illvilja från oss som inte rakt upp och ned accepterar detta. Men jag är helt övertygad om att det inte är någon illvilja från regeringen att säga nej till 35 timmars arbetsvecka nu. Man ser det som ogörligt. Men ni fortsätter med detta som lockbete och får väl en del att tro på det. Men jag tror att alla ska vara nöjda så länge det inte genomförs, eftersom vi skulle få ett mycket hårdare och mer slitsamt samhälle.

Anf. 33 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Nej, Alf Svensson, det är inte så att det alltid genast finns någon som kan gå in och ta över när en person minskar sin arbetstid. Men i många sektorer skulle fler jobb kunna skapas. I många sektorer skulle vi få fler personer med något kortare tid per person i arbetslagen, vilket skulle förbättra arbetssituationen.

Miljöpartiet har också ett förslag om ett friår för att ge människor möjlighet att under sitt arbetsliv få ett år då de kunde ta ledigt från jobbet och få ersättning på a-kassenivå om någon arbetslös går in och vikarierar under denna tid. Det är också en viktig frihetsreform för att höja livskvaliteten och villkoren på arbetsmarknaden.

Fru talman! Det är naturligtvis så att det är omsorgen om alla människors lika möjligheter som driver oss alla i denna kammare – tron på att människor ska ges möjligheter att välja och kunna ta ansvar för sina val och för sina livsprojekt. Detta med lika möjligheter låter enkelt, men det förutsätter en väldig massa saker. Det förutsätter först och främst frihet att välja, att det finns alternativ, att det finns en fungerande marknad, mångfald och rätt att utforma alternativ. Men lika möjligheter förutsätter också att man kan välja, alltså att man har verktygen för att kunna göra medvetna val och för att kunna känna tryggheten att kasta sig ut i någonting som kan likna det okända. Och detta förutsätter ju kunskap, social trygghet och omtanke.

Frihet och trygghet är grunden just för lika möjligheter för alla människor. Och om man sätter upp det på detta sätt med frihet och trygghet så blir det ganska uppenbart varför den politiska vänstern och, kan man säga, den politiska högern ganska lätt förrirrar sig i diskussionen. Den ena offerar ju friheten för tryggheten, medan den andra ställer tryggheten åt sidan för att maximera friheten.

Detta har vi redan sett lite av i debatten i dag. Vi kan se en regering som understödd av Vänstern och Miljöpartiet försöker återställa, skapa större offentliga åtaganden, statliga regleringar, kontroll över landsting och kommuner. Allt detta görs i likhetens tecken. Så finns det andra som, liksom jag, är ivriga att ifrågasätta detta och att öka friheten. Men några glömmar ganska lätt att det finns en bred uppslutning kring den svenska välfärden, att tryggheten är nödvändig för att man ska kunna vara fri. Det finns de som rent av vill sänka skatterna så mycket för alla i denna kammare t.ex. att det kan komma att skapa en otrygghet i samhället.

Det som också är avgörande för att människor ska ha lika möjligheter är att de har en bra grund att stå på, att de inser att skolan är avgörande. Om elever tillåts gå ut skolan utan tillräckliga kunskaper är det något av ett livslångt handikapp. Det skapar orättvisa möjligheter till jobb och vidare studier. De förnekas i så fall de rättmätiga möjligheterna att själva ta ansvar att växa som människor. När var tionde elev förnekas dessa möjligheter, då borde skolan stå högst på dagordningen i den politiska debatten och återfinnas i varje anförande. Nu är det inte på det sättet. Det lovas ju förstås pengar från regeringen i form av ökade anslag. Men de förslag från regeringen som ska ge förutsättningarna för elever, lärare och föräldrar att skapa en skola där alla kan bli godkända uteblir. De förslag som flyttar makten över resurserna till skolorna och som ger frihet men som också ställer krav och som ger varje individuell elev en individuell studieplan uteblir i dag från regeringen.

Fru talman! Sedan finns det ytterligare ett problem när vi talar om lika möjligheter, nämligen att det över hela den politiska skalan i dag tycks vara som om man förenas i en övilja att se den orättvisa som drabbar mängder av människor som råkar bo utanför de stora städerna, människor som fötts till en plats på jorden och som politikerna har glömt bort. Och det är många människor, människor som upplever att de inte alls har lika möjligheter, valfrihet eller välfärdsökning. Det sägs ju att Sverige växer så att det knakar. Men det är ju faktiskt så att det på många ställen inte växer alls utan bara knakar.

Det är naturligtvis viktigt att man hanterar den här frågan och faktiskt ger människor möjlighet att bo och arbeta varhelst de själva vill. Det är i själva verket en djupt liggande värdering att alla människor i hela landet ska ha lika möjligheter och samma förutsättningar att ta ansvar och att växa som människor och att det även ska gälla deras bygd.

Fru talman! Detta borde egentligen vara en självklarhet för alla partier i denna kammare. Så är det inte alls. Det som borde vara självklart för alla har undan för undan reducerats till att bli en nischfråga för ett av riksdagens minsta partier – Centerpartiet. Detta är djupt olyckligt.

Det finns en del i denna utveckling som förtjänar ett alldeles speciellt intresse, nämligen regeringens oförmåga att göra användningen av den moderna informationstekniken till något som är möjligt för alla, att göra det till en möjlighet för alla att ta del av den nya tekniken. Och det tragiska är att regeringen i och med detta missar en unik möjlighet att verkligen ta steget in i framtiden med lika möjligheter för alla.

Ett ojämnt IT-samhälle riskerar att accelerera den kantring av Sverige som vi har sett under de senaste decennierna. En sådan utveckling måste motverkas.

Jag hörde näringsminister Björn Rosengren i samband med att IT-propositionen lades fram säga att till våren år 2002 skulle 97 % av alla människor i vårt land ha tillgång till bredband. Jag tror, fru talman, att det icke är en djärv gissning att säga att det tyvärr just på grund av regeringens oförmåga inte kommer att bli på det sättet.

Det beror delvis också på brist på insikt i vad det handlar om. När näringsministern säger att han ska ge bredband till alla är det som om han när det gäller telefonin hade sagt att alla människor i landet ska få tillgång till telefon och sedan hade gett varje människa ett långt snöre med en tomburk i vardera änden, en sådan där anordning som man satt och pratade i när man var liten.

Men bredband är i dag något annat än det som regeringen och framför allt näringsministern försöker åstadkomma. En av de kanske största och växande orättvisorna råder mellan dem som har tillgång till bredband och dem som inte har det. Det är för mig alldeles självklart att det måste vara ett statligt ansvar att se till att alla människor var de än bor får möjlighet att nyttja den nya tekniken. Det är förstås därför, fru talman, som vi föreslår det som vi kallar en digital allemansrätt, den allemansrätt som gör valfriheten, de lika möjligheterna, till honnörsord.

Eftersom den här frågan är så viktig och det är så oklart vad regeringen och inte minst näringsministern menar, kan det, fru talman, vara på sin plats att till slut just i denna speciella angelägenhet – som inte är någon liten struntfråga i samhällsbygget – begära besked från statsministern om det inte är dags att utforma en verklig strategi för hur informationsfrågorna ska kunna användas och för hur vi ska nå ut till alla människor med en utvecklad kunskap genom ett finmaskigt bredbandsnät över hela landet. Är det inte dags, statsministern, att utforma en sådan strategi och sedan naturligtvis att genomföra den?

(Applåder)

(forts.)

Talmannen hälsade talmannen för den ungerska nationalförsamlingen dr János Áder och hans delegation, som befann sig bland åhörarna i kammaren, varmt välkomna.

*Partiledardebatt***1 § (forts.) Partiledardebatt**

Anf. 35 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det var en sak i Lennart Daléus framställning som jag kände mig nödgad att besvara. Lennart Daléus fick det att låta som om Centerpartiet är det enda parti här i riksdagen som jobbar för bättre villkor för vår glesbygd. Så är ju inte fallet.

Vi har från Miljöpartiets sida varit mycket pådrivande i de här frågorna, bl.a. i den regionalpolitiska kommittén. Vi har kämpat för ett särskilt glesbygdsavdrag för ökade satsningar på snabba regionaltåg för att utvidga arbetsmarknadsregionerna i norra Sverige. Vi har också lagt fram förslag till ett system för att locka akademiskt utbildade till glesbygd genom efterskänkning av en del av studielånen. Vi vill också ha satsningar på vägnätet, i synnerhet i skogslänen.

Centern är alltså icke ensamt i denna fråga, utan åtminstone Miljöpartiet står vid dess sida.

Anf. 36 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Frågan är om man blir tryggare av att Miljöpartiet står vid ens sida. Vi har ingen större erfarenhet av det. Möjligen har statsministern mer erfarenhet av detta. Men det är hyggligt att Miljöpartiet vill vara med i det här arbetet. Problemet är att Miljöpartiet just genom sin samverkan med regeringen i det här sammanhanget medverkar till att skapa en politik som inte ger möjligheter till alla människor i landet.

Jag gav tidigare några exempel och riktade mig då förstås till regeringen, men det är klart att också Miljöpartiet står bakom de bristande satsningarna på t.ex. informationstekniken. De är till avbräck för människor i landet, och där står ni bakom regeringen.

Man kan också göra enskilda nedslag i det som är Miljöpartiets och regeringens politik. Det mest flagranta är antagligen den uttalade ambitionen att lägga skatt på biodrivmedel och biobränslen. Tro mig! Det är inget som gagnar utvecklingen av skogs- och jordbruk i det svenska landskapet.

(Applåder)

Anf. 37 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Vi anser att man i ett längre perspektiv bör ha en fiskal skatt på biodrivmedel, alltså – låt mig säga så – en ren skatteintäktsskatt på dessa. Först ska biodrivmedlen gynnas skattemässigt, så att vi fasar in dem och får en utveckling av alternativa drivmedel, men på längre sikt måste, som sagt, all energiförbrukning, även den miljöanpassade, vara beskattad.

Anf. 38 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Jag har fortfarande respekt för att Miljöpartiet vill sälla sig till den här skaran, men det som Matz Hammarström berättar om är väl det kanske mest klassiska exemplet på att man bromsar och gasar på ett sätt som gör omvärlden lite förvirrad.

Först vill man ha lite skattesänkning på bioenergi och biodrivmedel, och sedan har man ambitionen att höja skatten för samma drivmedel för att åstadkomma – som väl innovationen löd – en skatteintäktsskatt. Det där ger inte – tro mig även i den frågan – de rätta långsiktiga signalerna till de människor runtom i Sverige som utanför de stora städerna producerar de energikällor som ryms i begreppet bioenergi. Det är faktiskt inte på det sättet.

Anf. 39 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Bo Lundgren började med att visa upp en löpsedel om hur beroende medborgarna är av staten. Jag har ett något mera positivt anslag och visar upp det valpaket om premiepensionen som 4–5 miljoner svenskar nu får under några veckor. Det är ett exempel på att det ändå på några punkter har varit möjligt att bryta upp den socialdemokratiska betongen och spränga in kilar av mera valfrihet och egenmakt.

Det kändes kanske inte som någon revolution när det här valpaketet dunsade ned i brevlådan, men vi tror att detta är ett viktigt steg mot ett mer liberalt samhälle. Vi arbetar för spritt ägande. Vi tror att om man har makt över en del av sina egna pensionspengar blir det svårare för staten att göra sådant som staten gjorde mot änkorna när den lade beslag på deras pensionspengar. Ser man tydligt sambandet mellan hur det går för företagen och tryggheten på äldre dagar, kommer också intresset för ett bra företagsklimat att växa bland människor.

Sett i ett längre tidsperspektiv har det trots allt varit möjligt att på några områden skapa mer av valfrihet. I det tidsperspektiv som de flesta av oss som för den här debatten har från det att vi blev politiskt aktiva är det ändå ett Sverige som på några punkter skiljer sig från det som vi hade t.ex. för 30 år sedan. Då hade vi fortfarande kollektivanslutning. Facket bestämde vilket politiskt parti som medlemmarna skulle tillhöra.

Vi hade radiomonopol. Vi hade praktiskt taget bara daghem, skolor och läkarmottagningar som kommunerna drev. De allra flesta som bodde i allmännyttan visste att det inte fanns någon möjlighet att köpa loss sina lägenheter. Staten förvaltade genom AP-fonderna alla pensionspengar.

På punkt efter punkt har vi utmanat detta samhälle. På just dessa punkter har vi också haft framgångar. Socialdemokraterna har inte gillat någon av dem. Men framför allt tack vare att vi har haft ett par perioder av borgerliga regeringar har det varit möjligt att åstadkomma förändringar.

Kollektivanslutningen är borta. Radiomonopolet är borta. Det har tillkommit hundratusentals nya bostadsrätter. Det finns ofta dagis, skolor och läkarmottagningar att välja mellan. Och det finns ett inslag av alternativa vårdformer. Nu får jag också själv bestämma hur en del av mitt pensionssparande ska placeras.

Jag har hört en del människor sucka lite över att man måste välja så mycket nuförtiden. I denna trånga krets kan jag avslöja att jag själv varken har valt elleverantör eller telebolag. Det kommer ström hem till mig i

alla fall. Det går att ringa fortfarande. Men det är väl få som på allvar önskar ett samhälle tillbaka där statliga och kommunala monopol grep in i våra vardagsliv och styrde och ställde. Även om man inte utnyttjar valfriheten har den ett värde.

Vårt besked är alldeles klart: Vi vill fortsätta längs den här vägen. Vi vill skapa ett samhälle med ännu mera valfrihet. Jag håller med om Bo Lundgrens grundläggande analys, att ett socialdemokratiskt dominerat samhälle lämnar alldeles för lite utrymme för människor att växa och fatta egna beslut.

Vi skulle vilja gå vidare. Men en del av vår kraft måste tyvärr gå åt till att försvara redan uppnådda bastioner. Laila Freivalds ville försvåra för människor att köpa sina lägenheter. Ingegerd Wärnersson vill inskränka det fria skolvalet. Lars Engqvist försöker få med Miljöpartiet på ett stopp för nya driftsformer för sjukhus. Marita Ulvskog har ett förslag liggande i riksdagen om hur den fria lokalradion ska bli mera politikerstyrd. Det är trist att vi behöver föra de här striderna en gång till.

Vi vill gå vidare. Vi vill t.ex. vidga valfriheten genom mer europeisk samverkan. Europafrågan handlar mycket om människors möjligheter att växa. Vi vill göra det lättare att bli företagare, så att man på ett helt annat sätt än i dag kan gå emellan att vara löntagare och företagare.

Vi vill förnya arbetslivet genom att ge människor i arbetslivet mer makt över sin egen vardag. Jag vill gå över till frågan om arbetstider. Jag vill på allt sätt uppmana regeringen att välja valfrihetsvägen i arbetstidsfrågan. Det har framgått här i debatten att stödpartierna har ett fullständigt gammaldags, 1900-talsmässigt sätt att se på frågan. Man menar att det är politikernas uppgift att i detalj styra och ställa med hur människor förlägger sin arbetstid.

Gudrun Schyman försökte skildra att hon står nära det förslag som de tre fackliga organisationerna enade sig om häromdagen. I själva verket fanns samma dag som de presenterade sitt förslag en debattartikel i Dagens Nyheter av Gudrun Schyman. Den var en aktiv polemik mot tanken att man skulle få ta ut en arbetstidsförkortning mer flexibelt, inom ramen för en arbetstidsbank. Innebörden av artikeln var att man, om man nu jobbar till kl. 17, i stället ska kunna gå hem 16.48. Möjligen ska man få gå hem kl. 16 på fredagen, om man väljer att lägga det som en förkortning av veckoarbetstiden. I övrigt är Gudrun Schyman emot den modell som facken har enats om. Det är verklighetsfrämmande, därför att behovet på arbetsmarknaden är delvis annorlunda.

Det finns många som klagar över ofrivillig deltid – människor som måste gå hem kl. 14 därför att arbetsgivaren säger att man inte har råd att betala mer. De skulle vilja vara kvar till kl. 17. Hur blir de hjälpta av så här stelbenta förslag?

Den enda moderna lösningen är en valfrihetslösning, en individuell lösning. Bo Lundgren skildrade förslaget från fackligt håll onödigt negativt. Det är ett mycket flexibelt förslag. Det sätter inte något tak för overtiden. Det ska till största delen ingå i löneförhandlingarna, där parterna får väga arbetstidsförkortning mot lönehöjning osv.

Jag hoppas verkligen att regeringen går på en valfrihetslinje och söker sig över blockgränsen, för att få en bestående lösning av denna fråga.

Jag vill ge ytterligare ett argument för att regeringen borde agera så. Det har att göra med bilden av regeringsmaktens utövande. Det kommer

nya ord i svenska språket med jämna mellanrum. Häromåret lärde vi oss TV-såpa. Det nya nu är dokusåpa. Alla kanaler har sina egna dokusåpor.

När man zappar med sin fjärrkontroll och råkar komma till en nyhets-sändning som skildrar stödpartiernas och regeringens förhandlingar får man en stark känsla av att ha hamnat i en dokusåpa från Rosenbad. När ni möter oss från oppositionen i debatter försöker ni alltid skyla över och borsta varandra på ryggen. Ni berömmar varandra för hur fint samarbetet går. Men det lurar ingen.

Vi minns alla rubrikerna, alla okvädinsord ni har kastat över varandra. Jag tänkte söka rätt på ett antal sådana för att illustrera min tes. Jag började med att titta på DN Debatt under året. Sedan kunde jag sluta. Bara den källan gav mig långt fler citat än jag någonsin skulle hinna ta upp här: "Falskspel av vänstern", säger Miljöpartiet. "Göran Persson bara värd förakt", säger Birger Schlaug. "Vänsterpartiet går inte att lita på", skriver Göran Persson och preciserar anklagelsen: "Vänsterpartiet står för populism och hyckleri."

Gudrun Schyman är den minst desperata. Hennes formuleringar är ofta minst drastiska. Hon skriver så här: "Göran Perssons argument att stänga oss ute håller inte. Vårt krav på regeringssamverkan kvarstår."

Så fortsätter det vecka efter vecka: "Miljöpartiet kan bryta med regeringen när som helst." "Nu gör vi upp med de borgerliga." "Dags för Miljöpartiet att avbryta samarbetet." "Ledande miljöpartister kräver att språkrören bestämmer sig: Bryt med socialdemokraterna eller kräv regeringsmedverkan", osv.

Ni måste försöka återupprätta regeringspolitikens anseende. Jag tror att pensionsuppgörelsen, som jag började med att prata om, har haft en sådan effekt. Statsministern utlovade i början av året försök till bredare uppgörelser. Sedan har vi inte hört något av det. En brett förankrad valfrihetsreform, en individuellt inriktad arbetstidsreform skulle vara bra för Sverige. Den skulle något förändra intrycket av att Rosenbad är namnet på en ny dokusåpa.

Låt mig också säga några ord om ett mycket avgörande valfrihetsområde, nämligen skolan. Ett valfrihetens samhälle förutsätter en kunskapskola. Det är bra att ni ger extrapengar. Men precis som Alf Svensson var inne på räcker det inte med pengar. Det finns andra, större problem i den svenska skolan än bristen på pengar. Det är brist på behöriga lärare, brist på arbetsro, brist på fungerande kommunikation mellan skolan och hemmen, brist på tydlig prioritering av läsning, skrivning och räkning och brist på utvärdering.

Det är som sagt bra med extrapengarna. Men det är en sak som förvånar mig. Varför har ni så svårt att tala klartext om att svensk skola behöver behöriga välavlönade lärare med gedigna ämneskunskaper? När ni presenterade förslaget sade ni: Det behövs fler vuxna i skolan. Det är ett ganska vanligt uttryck nuförtiden. Fler vuxna i skolan. Men spelar det ingen roll vilka vuxna det är? Jag tror att det är helt avgörande.

Ta speciallärarna som exempel. De avskaffades för några år sedan, och antalet har följaktligen sjunkit drastiskt i den svenska skolan. Men i statistiken kan man se att de har ersatts av utbildade elevassistenter. Är det likgiltigt? Nej, jag tror att det är oerhört allvarligt och en förklaring till de kvalitetsproblem som den svenska skolan har.

Det skulle vara en mycket positiv signal om ni sade: Det är inte likgiltigt vilken personal som tillkommer, och de här pengarna får också användas till att höja lärarlönerna. Det är det allra viktigaste om vi vill kunna rekrytera ny kvalificerad personal till skolan.

Sedan måste vi våga hävda kraven. Jag var inblandad i en debatt i somras som handlade om den sociala snedrekryteringen till högskolan, ett mycket viktigt ämne. Den lösning man hade kommit på inom Utbildningsdepartementet var att slopa kraven på högskolebehörighet från gymnasieskolan för att elever skulle få läsa på högskolan. Sedan gick det några veckor, och så var det problem med gymnasiet. Då lade Skolverket fram ett förslag: Vi kan väl slopa kravet att eleverna ska vara godkända från grundskolan för att få börja läsa på gymnasiet.

Varför är den enda lösning man kan komma på när det är problem i svenskt utbildningsväsende att sänka kraven? Vi gör våra unga en otjänst om vi inbillar dem att man kan läsa på högskolan utan att ha klarat gymnasiet och läsa på gymnasiet utan att ha klarat grundskolan. Lagg ihop de här båda förslagen. Om båda genomförs måste det innebära att i Sverige på 2000-talet kan man läsa på högskola utan att ha klarat grundskolan. Det är ju helt bisarrt! Är det så vi vill ha det på 2000-talet? Är det detta vi menar med ett kunskapssamhälle?

Vi i Folkpartiet vill bygga ett valfrihetens samhälle. Ett sådant samhälle tror vi ger mer till individen. Men det kräver också mer. Det kräver en gedigen grund av kunskaper och värderingar. Därför står vi för ett alternativ till dagens skola, en bildningsskola. Den kommer nog att kosta mer än dagens. Men viktigare än så är att den har ett tydligt politiskt uppdrag och en kraftfull politisk uppbackning. Det tycker vi våra unga är värda!

(Applåder)

Anf. 40 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Lars Leijonborg talade om att det kommer nya ord i svenska språket. Han är rätt så nyskapande själv när han kallar sin ”moderna valfrihetslösning” för ”arbetstidsförkortning”. Eller är det ”arbets-tidsreform”? Någon förkortning är det väl inte direkt som Lars Leijonborg föreslår. Man kan spara övertid och *en* av sina redan befintliga semesterveckor på ett arbetstidskonto och sedan ta ut den tiden när man vill. Det är väl inte någon arbetstidsförkortning?

Vi i Miljöpartiet anklagas av Leijonborg för att vilja i detalj styra och ställa med hur människor förlägger sin arbetstid. Det stämmer inte alls. Leijonborg talar om att det är verklighetsfrämmande. Det här är verkligen en verklighetsfrämmande tolkning av vad vi har föreslagit.

Vi ser gärna ökade möjligheter för den enskilda att styra över den lediga tid han eller hon redan har. Men vi vill dessutom sänka veckoarbets-tiden. Vi anser att det är nödvändigt för att kunna motverka de problem vi har i dag med ökad stress och utbrändhet.

Anf. 41 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Matz Hammarström har givit svaret själv. Om det finns en människa som inte är stressad och inte är utbränd och vill jobba mer får den inte göra det enligt Matz Hammarströms politik. Det är politikerstyrning, inte valfrihet. Det ställer vi inte upp på. Vi stöder snarare den

linje som facken har enats om, som jag tycker är en spännande grund för en diskussion om en verklig valfrihetsreform i arbetstidsfrågan.

Anf. 42 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Har Lars Leijonborg någonstans sett att vi har föreslagit ett förbud mot övertid? Jag stod nyss här uppe i talarstolen och sade att vi ställer oss positiva till att man kan spara övertid på ett konto och ta ut den. Men det är intjänad ledighet. Det har ingenting med arbetstidsförkortning att göra. För övrigt så finns väl den möjligheten i rätt stor utsträckning i dag. Man tar ut komplédigt för övertid. Visst kan den som "tvingas", enligt Lars Leijonborg, att jobba bara 35 timmar i veckan jobba 40 timmar och samla övertid.

Anf. 43 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! De som talar för en generell lagstiftad arbetstidsförkortning brukar alltid kombinera det förslaget med ett sänkt övertidstak. Det tror jag också Miljöpartiet har gjort. Annars är ju ert förslag helt verkningsslöst. Om ni säger att de som vill jobba 40 timmar får göra det även i fortsättningen har ju hela er kampanj ingen innebörd. I så fall skulle vi nog kunna enas om en verklig valfrihetsreform.

Anf. 44 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Herr talman! Först helt kort till Lars Leijonborg om det sista han sade: Sänkt övertidsuttag, ja. Men inte förbud mot övertid över huvud taget.

Det har talats mycket den senaste tiden om arbetstidsförkortning, och så också i den här debatten. I går lovordade statsministern ett förslag från de tre fackförbunden TCO, SACO och LO. Det är ett förslag som innebär att normalarbetstiden ligger kvar på 40 timmar i veckan och att en extra semesterdag per år införs 2002–2006. Dessa extra semesterdagar tillsammans med en av de semesterveckor vi redan har satts in på en arbetstidsbank där man också ska kunna samla på sig ledighetstid genom att jobba övertid. Sedan ska arbetstagaren fritt kunna disponera den tid som finns i arbetstidsbanken.

Mona Sahlin och statsministern tycks ha bestämt sig. Nu tycker facken så här, säger man. Nu har de enats. Då upphöjer vi deras förslag till ett regeringsförslag. Men hallå där! vill man ropa. Vadå: Facken har enats? Det finns väl fler fackförbund? T.ex. HTF, SKTF och Statstjänstemannaförbundet vill samtliga liksom Miljöpartiet ha sänkt veckoarbetstid. Jag tror inte att de nöjer sig med de futtiga minuter som nu erbjuds under beteckningen arbetstidsförkortning.

Jag vill också starkt ifrågasätta om TCO:s, SACO:s och i synnerhet LO:s ledning verkligen går i takt med sina egna medlemmar. Jag kan riktigt se henne framför mig, den dubbelarbetande småbarnsmamman i offentlig sektor som står där och lagar kvällsmat, just hemkommen från jobbet via mataffär och dagis. Hon drar en djup suck och säger till barnen: Tänk så skönt det ska bli om två år! Då kan jag gå från jobbet nästan 2 ½ minut tidigare varje dag!

Mer än så blir det alltså inte. Mer än så finns det inte i det här förslaget. Jag hoppas verkligen att inte regeringen rakt av antar det här fackliga

förslaget utan sätter sig ned och diskuterar med Miljöpartiet och Vänsterpartiet för att få mer på banken och också få en sänkt veckoarbetstid.

Med det här förslaget kan man i och för sig komma upp i 12 minuter om dagen – men först 2006. Om man offrar en semestervecka och ligger i och jobbar övertid så kan man korta sin arbetstid ytterligare något. Nej, det är alltså inte mycket som farbror Göran har i säcken den här gången om han tänker nöja sig med det fackliga förslaget.

Visst är det bra med ett ökat inflytande över ledigheten, och visst kan modellen med arbetstidsbank vara vettig. Men det måste finnas mer på banken! Det räcker inte att kunna komma ned till en 38-timmarsvecka 2006 i utbyte mot att man offrar en av de semesterveckor man redan har. Det behövs sänkt normalarbetstid och det behövs en sänkt veckoarbetstid i botten.

För Miljöpartiet är arbetstidsfrågan inte någon liten fråga – en fråga bland en massa andra frågor. För oss är det en central fråga. Det är en fråga om livskvalitet och en fråga om frihet. Vi har i dag kraftig ekonomisk tillväxt. Frågan är hur vi ska använda den. Vi kan inte fortsätta se den ekonomiska tillväxten som ett mål. Den är ett medel. Och vad har vi då detta medel till? Vi kan faktiskt välja ökad livskvalitet i form av mer fri tid i stället för fortsatt ökning av privat konsumtion. Läget är t.o.m. så i dag att vi kan få både sänkt arbetstid och en ökning av den privata konsumtionen – men en mindre ökning än vi skulle få om vi fortsatte att jobba 40-timmarsvecka. För oss gröna är det ett självklart val att prioritera mer fri tid.

Vi måste också nämna saker vid deras rätta namn. Sänkt arbetstid är en sak, ökad frihet att använda semesterledighet och kompledighet en annan sak. Här har Socialdemokraterna haft 30-timmarsveckan i sitt partiprogram i 25 år, tror jag, och nu vill man få det att framstå som att den här minimala sänkningen är ett viktigt steg på vägen mot 30-timmarsvecka.

Men ingen, inte heller Göran Persson, tror jag, kan på fullt allvar hävda att de höga sjuktal vi har nu, den stress vi har nu och den utbrändhet vi har nu skulle påverkas och minska om vi kortar dagarbetstiden med 2 minuter och 24 sekunder 2002. Det måste till rejälare tag, och vi har goda möjligheter att göra någonting åt det här nu.

En annan viktig fråga inför framtiden är EMU-frågan. Danskarna har nu sagt nej till EMU-anslutning. När får vi chansen i Sverige, Göran Persson? Det vore bra att bestämma sig för ett datum nu. Jag tror att det är enda sättet att få i gång en offentlig debatt i frågan. I dag är ju en majoritet av riksdagspartierna positivt inställda till en folkomröstning om en svensk EMU-anslutning. Det är en fråga som vi har drivit länge. Folkomröstning är ett bra instrument om vi som politiker vill förankra större och viktiga beslut hos befolkningen. Att välja om vi ska gå med i EMU eller inte är en fråga av lika stor betydelse som valet om vi skulle gå med i EU eller inte.

Jag skulle gärna vilja ha besked från Göran Persson. Kan vi fastställa en tidpunkt för folkomröstningen? Vi vill ha en folkomröstning i samband med nästa riksdagsval, den tredje söndagen i september 2002. Den främsta anledningen till att vi vill ha en folkomröstning just på valdagen är att vi på så sätt i valrörelsen kan tydliggöra kopplingen mellan nationell politik och EU-politik. Vi skulle också kunna få en koppling till de

konsekvenser som ett EMU-deltagande får för möjligheten att föra en självständig ekonomisk politik i Sverige. Skulle en folkomröstning om EMU friläggas tidsmässigt från ett riksdagsval så riskerar debatten att enbart handla om pengar och ekonomi, och inte om de framtida politiska mål som EMU syftar till. Det vore olyckligt för samhällsdebatten i den här frågan.

Vi tycker också att partierna tydligt bör deklarerat att de avser att betrakta resultatet i folkomröstningen som beslutande. Det skulle öka medborgarnas känsla av direkt delaktighet. Den folkomröstning som nyligen genomfördes i Danmark visade på kraften just i folkomröstningsmodellen. Valdeltagandet var mycket högt – hela 88 % av befolkningen slöt upp för att visa sin åsikt i EMU-frågan. Mycket glädjande var att man med 53 % stöd valde att stå fri från EMU. Därmed visade man att det faktiskt var möjligt för den resurssvagare nej-sidan att besegra ja-sidan. Det var möjligt för David att besegra Goliat.

De demokratiska bristerna med EMU var ett centralt tema i den danska EMU-debatten. Det är ett tema som med all säkerhet kommer att vara viktigt också i den svenska debatten inför vår folkomröstning. Efter nej-sidans seger i Danmark var det många som menade att ett misstag av ja-sidan varit att man tonat ned den politiska dimensionen i EMU-projektet och talat mer om påstådda ekonomiska fördelar. Det är något som blir allt svårare att göra trovärdigt med sjunkande eurokurs och lägre räntor på hemmaplan än i euroområdet. Alla kommer väl ihåg Carl Bildts föraktfulla tal om den svenska kronan som skvalpvaluta. Men hellre en skvalpande valuta än en sjunkande valuta!

Det var säkert taktiska överväganden som gjorde att ja-sidan låg lågt med visionen om ett Europas förenta stater. Det är möjligt att det är en tilltalande tanke för en del tyskar och fransmän, men knappast för danskar och svenskar. Vi vill vara en självständig stat som samarbetar med andra, och inte bit för bit uppslukas och bli en perifer delstat i en europeisk stormakt.

Därmed, herr talman, är vi inne på frågan om hur mycket makt EU ska ha över de nationella parlamenten. I vilka frågor ska det fattas majoritetsbeslut och i vilka ska de enskilda länderna ha vetorätt?

Vi anser från Miljöpartiets sida att det är viktigt att det fattas majoritetsbeslut på ett område, och det är miljöområdet – i och med att miljöproblemen och miljöförstöringen inte håller sig inom nationsgränserna. Vi vill alltså ha beslut som anger lägsta nivåer för miljömål och koldioxidskatt. Men det ska vara regler som tillåter de länder som så vill att gå längre.

Jag såg häromdagen att Göran Persson ställer sig positiv till majoritetsbeslut i miljöfrågor, men inte i skattefrågor. Jag skulle vilja ha svar på frågan om ifall Göran Persson ser koldioxidskatt som en miljöfråga eller som en skattefråga. I klartext: Anser Göran Persson att man i EU ska fatta majoritetsbeslut om en lägsta nivå på koldioxidskatt i syfte att börja göra någonting åt de höga och ökande koldioxidutsläppen? Eller kommer Sverige att agera mot ett initiativ om att införa miniminivåer på koldioxidskatt på EU-nivå för att motverka växthuseffekten? Vi anser att om det ska hända någonting på det här viktiga området så måste Sverige agera i EU – och agera med kraft.

Tyvärr har det hittills varit skralt med engagemanget just för en radikal klimatpolitik också här hemma. Det är bara alltför typiskt att ingen av de andra debattörerna med ett enda ord har nämnt det största politiska problem vi har att hantera inför framtiden – den globala uppvärmningen.

Jordens medeltemperatur ökar. Orsaken är allt större utsläpp av växthusgaser, framför allt koldioxid. Den sektor som ger upphov till de största koldioxidutsläppen är trafiksektorn, där den dominerande delen är vägtrafiken. De senaste vetenskapliga rönen pekar på att jordens medeltemperatur kan komma att öka med upp till fem grader de närmaste hundra åren. Bara för några år sedan räknade man med mellan en och tre och en halv grad. Redan det gjorde att nackhåren reste sig på de små örikenas representanter. Deras länder kommer nämligen att utplånas om havsnivån höjs.

Nu är det inte så att utplåning hotar Sverige, men i de senaste analyserna av de troliga effekterna för Sveriges del framtonar bilden av ett rätt så annorlunda land. Det är inte bara naturen som är förändrad, utan även näringsliv och samhällsliv har genomgått stora förändringar. Ändå är detta kanske inte det största problemet, utan det är osäkerheten och risktagandet. På detta område om något borde försiktighetsprincipen tillämpas. Det är mycket olustigt att stå inför en situation i världen där vi vet att våra samhällen kommer att förändras drastiskt om vi inte minskar koldioxidutsläppen, men där ingen vet riktigt hur och i vilken omfattning.

Hur mycket mark kommer att översvämmas där jag bor eller verkar? Hur kommer samhället att må av täta och återkommande väderkatastrofer? Hur kommer människorna att må när livsvillkoren i deras länder förändras i grunden? Detta är olustiga och närmast överkliga frågor, som är mycket svåra att ta till sig.

Detta är inte heller bara en framtidsfråga. Vi måste inse att en del förändringar redan har skett. Man brukar skilja på direkta yttringar och tidiga varningssignaler. Bland de direkta yttringarna, som alltså redan i dag är ett resultat av den globala uppvärmningen, har vi tätare perioder av ovanligt varmt väder, varma och stigande hav, översvämmade kuster, smältande polarisar och smältande glaciärer.

Det är alltså sådant som pågår i dag. På de senaste hundra åren har havsytan stigit mellan 10 och 25 centimeter, huvudsakligen beroende på den globala uppvärmningen. Om den här trenden fortsätter kommer havsnivån att stiga med kanske ända upp till 1 meter under de kommande hundra åren. Flera av världens stora tätbefolkade områden, t.ex. i Kina, Bangladesh, Thailand, Vietnam och ett antal små låglänta öar, är mycket utsatta för den här klimatförändringen. En höjning av havsnivån kan i framtiden tvinga mellan 100 och 200 miljoner människor att flytta. Vissa östater kommer att helt dränkas av havsvatten.

Exempel på tidiga varningssignaler, dvs. sådant som anses som en möjlig effekt av klimatförändringen, är skyfall och snöstormar som leder till översvämningar. I morgon kommer vi att ha en debatt i riksdagens kammare med anledning av de översvämningar som var i Norrland i somras. Koralldöd, torka och sjukdomsspridningar är andra sådana här tidiga varningssignaler.

Det går inte att komma ifrån att förändringen av klimatet är ett enormt miljöproblem för mänskligheten. Eftersom orsakerna till proble-

met har en direkt koppling till vår livsstil är klimatförändringen också ett mycket stort politiskt problem. Det ställer långsiktig kollektiv livskvalitet eller t.o.m. överlevnad mot kortsiktig individuell välfärd. Det ställer höjd koldioxidskatt mot en fortsatt ökning av utsläppen. Det politiska problemet ställer också kortsiktig nationell konkurrenspolitik mot global handlingskraft. Ska vi sträva efter att hävda vår industris konkurrenskraft eller efter att verkställa internationellt beslutade åtgärder för att minska koldioxidutsläppen?

Som jag sade förut har tyvärr svensk klimatpolitik varit ett misslyckande. Vi kommer inte ens att nå de förhållandevis försiktiga mål som uppställts. Och situationen ser inte mycket ljusare ut inför framtiden. I Klimatkommittén, en parlamentariskt sammansatt kommitté som jobbade med den här frågan, beräknades att den möjliga utvecklingen om vi inte vidtar ytterligare åtgärder är att vi får en ökning av koldioxidutsläppen med upp till 15 % jämfört med 1990. Svensk klimatpolitik har alltför länge präglats av feghet. Det har länge stått klart att vi inte kommer att nå de mål vi har satt upp. Det har lika länge stått klart att styrmedlen varit otillräckliga för att nå målet.

Klimatkommitténs arbete och det underlag man fick in i det arbetet gav det tydliga beskedet att höjd koldioxidskatt är det för samhället mest effektiva sättet att minska koldioxidutsläppen. Och det var inte Klimatkommitténs underlagsmaterial som var orsaken till att kommittén inte lade fram något förslag om höjd koldioxidskatt. Orsaken var att höjd koldioxidskatt är politiskt kontroversiellt. Bl.a. protesterar Aftonbladet.

Resultatet av Klimatkommitténs arbete blev i stället en kostsam satsning på informationskampanjer, trots att ingenting i kommitténs underlagsmaterial tyder på att information skulle ha någon mätbar effekt på utsläppen av växthusgaser. Det är svårt att förändra livsstil med information. Mer information skulle möjligen, enligt kommittén, kunna göra det lättare att besluta om verkningsfulla styrmedel i ett senare skede. Om nu den här informationskampanjen ska förverkligas, menar vi att informationsarbetet bör inriktas på att just öka förståelsen för att verkningsfulla klimatpolitiska styrmedel behövs. I klartext: Koldioxidskatten måste successivt höjas.

För Miljöpartiet står det klart att en skatteväxling nu är det enda verk samma medlet för att bekämpa de ökande koldioxidutsläppen. Nästa år kommer vi glädjande nog att inleda en skatteväxling där vi just höjer skatten på koldioxid och el och sänker skatten på arbete. Alf Svensson och Bo Lundgren har motsatt sig detta och vill i stället ha sänkta dieselskatter. En tydligare populism får man väl leta efter. Vi menar att koldioxidskatten är det i särklass bästa styrmedlet som finns att tillgå i dag för att bekämpa koldioxidutsläppen.

Den skatteväxling som genomförs nästa år är ett första steg, men vi behöver gå längre. Under den närmaste tioårsperioden kommer vi att skatteväxla i storleksordningen 30 miljarder kronor. Det handlar om en successivt höjd koldioxidskatt och en successiv sänkning av skatten på arbete.

(Applåder)

Anf. 45 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det gör debatten lite mer komplicerad att Matz Hammarström inte kan svara, men jag kan berätta två saker för Matz Hammarström.

Den här eländesbeskrivningen kan ha sitt berättigande om den kommer från en som inte är med och bestämmer över det svenska agerandet. Men det är faktiskt så att Matz Hammarström sitter med i den båt som utgör det svenska agerandet när det gäller miljöpolitik i allmänhet och klimatpolitik i synnerhet. Så kom inte här och gnäll, utan gör någonting åt detta i samverkan med den regering ni samarbetar med!

Den andra iakttagelsen handlar om detta att Matz Hammarström talar om gränsöverskridande miljöfrågor, och det är berättigat. De är avgörande. Då kan man ju tänka sig att gränsöverskridande frågor kräver gränsöverskridande svar. Det skulle kunna vara en slutsats. Det skulle t.ex. kunna handla om ett agerande i ett gemensamt forum som EU. Då frågar Matz Hammarström regeringen hur det blir med synen på en gemensam koldioxidavgift i EU. Varför ska regeringen svara på det? Varför ska vi svara? Varför ska vi ha ett förhållningssätt till en sådan fråga från det miljöparti som i själva verket helt vill lämna det här instrumentet att arbeta med? Ni vill inte vara med i det EU som kan åstadkomma de gränsöverskridande svaren på de gränsöverskridande frågorna.

Detta är två missar och visar hur Miljöpartiet skulle kunna agera för att på något sätt bidra till det svenska miljöarbetet.

Anf. 46 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Värderade ledamöter av denna kammare! Det är faktiskt tänkvärt att följa debatten så som vi har fått göra under några morgontimmar denna dag. Det beskriver på något sätt det politiska läget i vårt land. Vi är i en högkonjunktur. Det märks. Det är krav på jättelika skattesänkningar, krav på enorma utgiftsökningar och egentligen bara stora kataloger och inte mycket restriktioner. Det finns inte mycket av fokus på de problem som vi fortfarande har kvar att lösa och som vi måste hantera. Det är möjligt att jag kommer att framstå som lite tråkig och lite försiktig, men det krävs nog också att vi sansar oss när vi nu befinner oss i ett så bra läge som vi faktiskt gör, så att det inte glider oss ur händerna. Vi måste göra det vi tror är allra viktigast och lära oss att prioritera. Vi måste också våga hävda att alla inte kan få allting på en gång.

Den här debatten ger ju också en bild av svensk politik. Det kan ju vara bra att sätta det i relation till vad vi upplever i världen runtomkring oss. Vi är gynnade. Vi är lyckligt lottade. Vi har det bra förspänt på många sätt. Att som statsminister börja en sådan här partiledardebatt utan att uttrycka glädje över det som har skett på Balkan vore fel. Det som nu har hänt, när ytterligare en kommunistdiktatur har fallit, är naturligtvis en framgång för demokratin och för tanken att vi alla i Europa hör ihop och ska samarbeta för att bygga en världsdel tillsammans.

Vi kommer att arbeta aktivt för detta inom EU och vi kommer också att göra det bilateralt med den nya regimen i Belgrad.

Mina tankar är en sådan här dag också i Israel, där fredsprocessen nu är i ett utomordentligt kritiskt läge. Det är lätt att känna pessimism. Jag ska erkänna att jag till naturen är optimistisk och har trott i det längsta, efter att ha kunnat följa fredsprocessens praktiska arbete på mycket nära

Prot. 2000/01:9

11 oktober

Partiledardebatt

håll, att vi nu skulle få ett genombrott. Men den senaste veckans utveckling har fått mig att känna pessimism, dock icke uppgivenhet. Så länge fredsarbetet inte är brutet definitivt finns fortfarande hopp.

Det är klart att vi fäster förhoppningar vid det som USA kan göra för att återigen närma parterna till varandra. Kan Sverige göra någonting i den här processen, ska vi göra det. Vi söker inte aktivt någon roll, men vi kan spela en roll. I så fall ska vi naturligtvis bygga vidare på den goda tradition vi har av utmärkta relationer med israeler och med palestinier, så att de kan nå den fredsuppgörelse som krävs för att de ska kunna leva tillsammans i var sin stat, men också i varandras stater, leva tillsammans och på så sätt skapa fred i den del av världen som vi kallar för Mellanöstern. Det som händer just nu i Mellanöstern är trots allt det som i dag först fyller också en svensk statsministers tankevärld.

Det är klart att man också ska säga några ord om folkomröstningen i Danmark. Det var en motgång för alla som vill ha ett danskt medlemskap i EMU. Jag tror att det hade varit bra. Men det danska folket sade nej och de sade tydligt nej.

Jag har hela tiden sagt, och det är regeringens uppfattning, att den svenska folkomröstningen inte avgörs av hur danskarna röstar. Vi avgör själva när vi ska gå till folkomröstning. Det är vårt beslut och ingen annans.

Vi har sagt att vi först ska veta att lönebildningen fungerar i vårt land på ett sådant sätt att vi får avtal som är på en konkurrenskraftig europeisk nivå. Vi har sagt att vår konjunktur ska ligga i fas med Europa i övrigt. Vi har också sagt, och det är viktigt, att vi ska söka medlemskap när det är bra för Sverige ekonomiskt och politiskt, dvs. när vi kan utveckla vårt land, bygga vidare på välfärd och sammanhållning med hjälp av ett sådant medlemskap.

Tidpunkten för folkomröstningen avgörs av dessa faktorer. Det finns i dag ingen som helst anledning att sätta ut den tidpunkten. Det vore att byta strategi, och det vore att förbyta den prövande attityd som vi har mot någonting annat, som jag tror skulle resultera i våldsamma konflikter i vårt eget land.

När väl det är sagt kan man säga att vi vet att det som handlar om Jugoslavien, som handlar om Mellanöstern och som handlar om EMU är det vi kommer att få syssla med under vårt ordförandeskap i EU, som börjar vid kommande halvårsskifte. Det är den största uppgift en svensk regering har tagit på sig i ett internationellt samarbete. Det är en svår uppgift. Den är oerhört stimulerande. Det är med glädje vi går till arbetet, men samtidigt naturligtvis också med den respekt och den skärpa som krävs för att göra bra ifrån oss när vi nu tillsammans ska föra EU:s dagordning vidare framåt.

Detta ligger trots allt framför oss. Det kommer att dominera den kommande tidens arbete. Jag vill ha sagt det, därför att det här är det verkligt stora.

Inrikespolitiskt tror jag att den händelse som mer än något annat kommer att markera vattendelare i svensk inrikespolitik under senare år inträffade för två dagar sedan, när de tre huvudorganisationerna på den fackliga sidan, TCO, SACO och LO, kallade till en gemensam presskonferens och talade om hur de såg på arbetstiderna. Därmed är det natur-

ligtvis också ett uttryck för hur deras medlemsförbund uppfattar saken. Självklart.

Det var ett förslag som var modernt, ett förslag som bygger på att den enskilde ges rätt att påverka, att den enskildes valfrihet ökar. Det var ett förslag som trots måttliga sänkningar av arbetstid, om det utnyttjas på rätt sätt, kan vara ett verksamt verktyg i kampen mot stress på arbetsplatserna.

Det intressanta med detta förslag är att jag tror att det så småningom kommer att samla en ganska bred parlamentarisk uppbackning. Jag tror också att det kommer att föras fram till riksdagen av regeringen. Vi har inte studerat det i alla detaljer ännu. Men i huvudsak är det en ståndpunkt som jag tycker är vettig och som jag också tror att regeringen kommer att finna vettig.

Det vi ska reflektera över är vad detta är ett uttryck för. Det är de fackliga organisationerna som sätter dagordningen. När såg vi senast i svensk inrikespolitik en situation då de fackliga organisationerna placerade en fråga överst på dagordningen som sedan kom att dominera en partiledardebatt? Vi får gå tillbaka ett tjugotal år i tiden innan vi hittar en sådan situation.

Vad är det som har hänt som gör att de fackliga organisationerna har återvunnit den ledande rollen i samhällsdebatten?

Det som har hänt är att relationerna i det svenska samhället har förändrats i och med att arbetslösheten har tryckts tillbaka och är på väg att försvinna ur det svenska samhället. Men låt mig parentetiskt lägga till att debatten i dag inte av någon har kopplats till att det fortfarande finns hundratusentals arbetslösa i Sverige. Även om vi når 4 % öppen arbetslöshet och kan raljera med dem som inte trodde att det var möjligt är vi inte nöjda där. Vi ska vidare mot full sysselsättning, självklart. Det måste vi komma ihåg. Det finns drygt 600 arbetslösa per varje riksdagsman här inne. De måste finnas med i debatten också i fortsättningen.

Men riktningen är tydlig. Arbetslösheten faller. Och när den faller förändras maktrelationerna på arbetsmarknaden. De fackliga organisationernas styrka växer. Hur de har kraft och förmåga att utnyttja den styrkepositionen kommer att avgöra väldigt mycket av Sveriges framtida konkurrenskraft och hur länge vi kan dra ut på den goda konjunkturen. Hur vi från denna kammare förmår att samspela med de fackliga organisationerna kommer att vara en avgörande faktor för hur vi kan se till att reformdagordningen förs framåt.

För tio år sedan var det flexibilitet, ökade löneskillnader och systemskifte som gällde. Det var ingen som talade om fackliga organisationer i denna kammare då. I dag är det full sysselsättning, det är jämlikhet, det är reformer som vi talar om. Då är det ett läge då de fackliga organisationerna är med och sätter dagordningen.

En del beskriver det här som gammalmodigt och tycker att det är en skrämmande utveckling. Jag har väldigt svårt att förstå det perspektivet. Det är väl gott för Sverige om arbetslösheten försvinner. Det är väl bra för vårt land om vi kan fördela de frukter som skapas i arbetslivet på ett sådant sätt att människor upplever det som rättvist. Det är väl bra om vi kan laga revorna i välfärden. Det är väl bra om de ändringar vi gör i skatterna sker på ett sådant sätt att det ökar rättvisan i samhället.

Klyftor, motsättningar, orättvisor är omodernt. Det som är modernt i ett samhälle som vill gå framåt och satsa på att frigöra människor är att de ska uppleva sammanhållning, trygghet och solidaritet. Det är ett modernt samhälle. Det är det vi nu har möjlighet att återigen börja bygga på i Sverige, just därför att vi har pressat tillbaka arbetslösheten. Det är en enorm förändring i samhällsklimat och i politiska styrkeförhållanden. Det är därför som fackens konferens för några dagar sedan troligen kommer att sätta dagordningen för det vi diskuterar i den här kammaren under ganska lång tid.

Jag hälsar en sådan utveckling med tillfredsställelse. Men jag kommer inte på något sätt att vara en part som bara levererar eller går med propositioner som organisationer tycker är vettiga. Vi ska också väga in ett vidare perspektiv än det som de fackliga organisationerna kan göra. Men de kommer att påverka dagordningen på ett helt annat sätt än förut, därför att vi håller på att knäcka arbetslösheten.

Det är klart att jag hade varit glad om Alf Svensson och Lars Leijonborg – de har båda repliktid kvar – hade varit lika modiga som Lennart Daléus. Han tog tillfället i akt att säga ifrån mot de politiker som dröjer sig kvar i 90-talets början och som kommer till uttryck i moderaternas motioner. Det är dessa jättelika skattesänkningar! Det går inte att samtidigt sänka skatterna på det viset och sedan låtsas som att man ska förbättra situationen i vården och skolan. Man kan inte få båda sakerna, och framför allt kan man inte få dem samtidigt. Det inser uppenbarligen Centern. Det borde också en socialliberal person förstå, och det borde också en socialkonservativ person förstå. Varför inte ta debatten från talarstolen nu och göra klart var ni står någonstans på samma tydliga sätt som Lennart Daléus gjorde för Centerns del. Det vore välgörande för svensk inrikespolitisk debatt.

Vi har framför oss en tid av reformer. När jag säger det ligger alltid i botten en bestämd uppfattning att de statsfinansiella och offentliga ekonomiska restriktionerna alltid finns där. Jag bedömer nu att vi har ett läge som vi kan utnyttja för att faktiskt genomföra reformer. Vi har talat om arbetstiderna i arbetslivet. Det är en vettig arbetsskadeförsäkring. Vi kommer att justera taket i a-kassan. Vi kommer att satsa mer och mer på kompetensutveckling för dem som har ett arbete och för dem som finns i olika funktioner i svenskt näringsliv. Det kommer att vara en bred ansträngning att utveckla arbetslivet i det läge vi nu befinner oss i. Det finns de som har sagt här – Alf Svensson uttryckte det ganska väl – att det finns en risk framför oss med arbetskraftsbrist. Vi kommer att pressa tillbaka arbetslösheten. Men när det är gjort kommer vi att om några år ha en situation med brist på arbetskraft. Hur kombinerar vi det med människors vilja att förfoga mer över sin egen tid? Hur kombinerar vi det med ansvarsfulla lönerörelser framöver? Det här är fackens stora svåra uppgift tillsammans med arbetsgivarna. Det är också politikens uppgift att samspela på ett sådant sätt att vi maximalt behåller Sveriges konkurrenskraft.

Sedan har vi samhället i övrigt – barnen. Barnbidragen höjs vid årsskiftet. Vi kommer att få rättvisa taxor i barnomsorgen. Vi kommer att få en allmän förskola för fyra- och femåringar.

När jag lyssnade på Alf Svenssons anförande blev jag upprörd. Jag övervägde t.o.m. att begära replik. Det är inte rätt att beskriva barnom-

sorgen som sysselsättningsåtgärder för vuxna. Det är kränkande. Om Alf Svensson menade så vill jag att han förklarar sig. Om det inte var så Alf Svensson menade tycker jag att vi ska rätta till det och lägga det åt sidan. Barnomsorg, förskola, är en pedagogisk verksamhet i den tid av ett barns livsutveckling där man är mest mottaglig för framför allt språkutvecklingen. Att betrakta arbete med barn i de åldrarna som en sysselsättningsåtgärd för vuxna är utomordentligt förvånande. Det är nästan sensationellt att det sägs från denna talarstol.

Här har vi framför oss en allmän förskola för fyra- och femåringar. Vi har en satsning på skolan – 5 miljarder extra. Det är väl bra då att vi tycks få en uppslutning kring den politiken.

Lars Leijonborg vill veta vad vi menar med vuxna. Vad vi tappade under 90-talet var alla de vuxna professionella som finns i skolans värld, och har funnits i skolans värld, som underlättar lärarens arbetsuppgifter. Det är talpedagoger, kuratorer, skolsköterskor, fritidsledare. Men också speciallärare har försvunnit. Det är fråga om alla dem som gör det möjligt att driva en skola som är sammanhållen, där alla barn har rätt att vara med och där barnen möts utifrån sina behov och förutsättningar. En sådan skola kräver att vi faktiskt har personal som klarar av att möta varje barn individuellt. Det kräver inga små resurser. Tvärtom är det fråga om omfattande insatser. Nu vill vi styra 5 miljarder kronor under de närmaste åren till skolan. Det är bra om vissa vill göra det snabbare än vi. Men det här är vad vi tror är möjligt för oss att göra just nu, inte minst med tanke på att det utöver reda pengar krävs att det finns personer som är beredda att gå in och arbeta i verksamheten.

Barnen kommer verkligen att stå i centrum. Vi gör mycket på det området just nu.

Sedan har vi de äldre. Tandvården är inte bara ett problem för de äldre. Tandvården får inte vara ett klassmärke. Man ska inte se när en människa ler från vilken samhällsklass han kommer. Vi i Sverige har lyckats avskaffa den typen av klassmärke. Vi ska inte tillbaka igen. Vi vill lägga pengar och resurser på detta. Det är en angelägen reform. Det är inte omodernt. Det är modernt att få bort dessa hemska uttryck.

Vi menar att de äldre ska ha rimligt mycket pengar kvar att leva på när de har betalat sina taxor på äldreomsorgens olika institutioner. Det kommer också ett sådant förslag som ska gälla från 2002. Vi tycker nu att det är dags att tillsammans med pensionärernas egna organisationer diskutera hur vi kan ge ett extra stöd till de pensionärer som har låg ATP. Det handlar då om skattesidan.

Det här är i koncentrat en reformdagordning som ligger framför oss. Den håller sig inom de ramar vi har satt upp. Det är de ramar som bygger på att vi ska betala av på våra skulder så att vi kan möta nästa lågkonjunktur. Jag blir väldigt rädd när jag hör olika talare tala om vilka enorma utrymmen vi har just nu och vad vi kan släppa på i form av skattesänkningar, reformutrymme och arbetstidsförkortningar. Visst, det kan vi göra nu, nästa år, kanske året därefter och kanske ytterligare något år. Men sedan kommer det en nedgång. I den nedgången ska vi vara rustade för att möta svårigheterna. Då handlar det om att ha samlat lite i ladorna så att de människor som är mest beroende av en omfördelning i samhället från rik till fattig, från frisk till sjuk, från ung till gammal, vet att den

fungerar. Det är det vi nu vill säkra. Det är därför vi betalar av mycket på vår samlade statsskuld.

Det ligger nu tre saker framför oss utöver reformansträngningen. Det är först att i alla sammanhang bygga under den goda konjunkturen. Där kommer den avgörande frågan att vara avtalsrörelsen. Får vi ett avtal på europeisk nivå som är långsiktigt, kommer vi att ha skapat väldigt goda förutsättningar för att konjunkturen rullar på några år till med kraft och fart. Det är viktigt. Det är den första viktiga ansträngningen från regeringens sida.

Konkurrenspolitiken blir viktig. Lars Leijonborg beskrev på ett bra sätt att vi hela tiden arbetar med att pressa priser, bekämpa monopol och karteller och se till att konsumenterna får så mycket som möjligt för sina förtjänade hundralappar. Här kommer vi att lägga ned ansträngningar.

Det andra området kommer att handla om hela den satsning vi gör från förskola till unga forskare. Vi ska höja kvaliteten nu när vi kan satsa ytterligare resurser i vårt skolväsende och utbildnings- och forskningsväsende. Vi ska göra det på ett sådant sätt att Sverige behåller sin tätposition. Vi har många problem. Självklart. Men trots dessa problem presterar vi ändå så att vi ligger längst fram i konkurrens med andra länder i världen. Den positionen ska vi behålla. Det kräver ständigt nya insatser. Jag är oerhört engagerad i det arbete som bedrivs inte minst riktat mot unga forskare. Det är det andra stora fältet, från förskola till unga forskare.

Det tredje är att vi nu i uppgångens tider inte kommer att släppa de bekymmer som faktiskt finns, framför allt i landets minsta kommuner. Här håller vi på att få en utveckling där befolkningsminskningen, som kanske kommer att fortsätta, hotar hela fundamentet för den samhällsmodell vi har byggt upp. Den innebär att man lokalt ska ta ansvar för vården, för skolan och för omsorgen, och man beskattar sina medborgare för att kunna ta detta ansvar. För att beskattningen ska vara effektiv och fungera rättvist finns det ett utjämnningssystem.

Det är så modellen ser ut. Om vi då ser att befolkningsminskningen går snabbt och slår så hårt ekonomiskt att den här modellen håller på att förlora sin legitimitet och sin giltighet, därför att man i dessa små kommuner inte klarar att upprätthålla en god kommunal standard, hotas ju hela modellen med det decentraliserade samhällsansvaret. Detta måste vi se och förstå, och detta måste vi åtgärda och åtgärda snabbt.

Det handlar ytterst om sammanhållningen i vårt land och om det sätt vi har valt att gemensamt ta ansvar för dessa grundläggande verksamheter som bedrivs i skolan och i vården. Det här behöver vi koncentrera oss på.

Ordförandeskapet har jag redan talat om, reformdagordningen inom ramarna och inom gränserna. Men sedan gäller det att sträcka ut högkonjunkturen från förskola till forskning och se till att hela Sverige kan leva.

För att detta ska understrykas ytterligare kommer jag senare i dag att presentera en liten organisationsförändring i regeringen.

Det här är, herr talman, de reflexioner jag gör när jag följer dagens debatt. Någon kanske tycker att den är tråkig – det skulle inte förvåna mig. Men kom då ihåg vad Koštunica i Jugoslavien, eller Serbien, sade. Efter alla dessa år av problem och svårigheter önskade han ingenting annat än att Jugoslavien skulle bli ett vanligt, tråkigt europeiskt land, där man precis som vi kan diskutera hur man ska hantera ett växande över-

skott, hur man ska väga av olika saker och göra det i en god ton gentemot varandra och ändock i en känsla av att höra samman värdemässigt, att vara stolt över det land man lever i och ha förmånen att ta ansvar för. (Applåder)

Prot. 2000/01:9
11 oktober

Partiledardebatt

Anf. 47 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Göran Persson gjorde en sådan poäng av sin tråkighet att jag återigen kommer att tänka på Al Gore. Förra gången var det i vår TV-debatt, när Göran Persson försökte göra gällande att det var han som uppfann friskolan, ungefär som när Al Gore påstod att han uppfann Internet. Nu var det tråkigheten som skulle framhåvas för att göra politiska vinster.

Från detta ska jag gå över till det som jag tyckte var det mest intressanta. Det här anförandet visade klart och tydligt Göran Perssons politiska perspektiv, och för den delen regeringens. Det är de fackliga organisationerna som nu åter sätter dagordningen. Tillsammans med pensionärernas egna organisationer ska vi diskutera.

Men vart tog människorna vägen, de enskilda människorna?

Det är organisationerna, pamparna och överheten som gäller. Det är överheten och det tillbakablickande. Det är 20 år sedan de fackliga organisationerna hade en sådan ställning som de kan få nu i debatten. Kommer ni ihåg debatten om löntagarfonderna för 20 år sedan? Det är dit Göran Persson längtar.

Göran Persson sade att man inte kan få både lägre skatter och bra vård och skola. Han tycker tydligen att det är bättre som det är, med världsrekord i skatter och ändå köer i vården och problem i skolan.

Svaret är att det går att både sänka skatten och öka kvaliteten och ta bort köerna. Det är fullt möjligt, men det kräver en politisk vilja.

Till skillnad från Göran Persson har jag tagit reda på vad som hittills hänt med dyslexiskolan i Göteborg. Kommunstyrelsen svängde på stadsdelsnämndens beslut efter vår debatt.

Men Göran Persson och jag kan ju inte ha en debatt varje gång en friskola får problem därför att Socialdemokraterna och Vänstern säger nej. Vi måste se till att det finns en hållbar linje.

Därför menar jag att en av de viktigaste saker som riksdagen skulle kunna ägna sig åt är att reformera vården, skolan och omsorgen. LO-Tidningen skrev ju att de 20 miljarderna inte gav någonting. Skolverket visade att resurserna till skolan inte har gett bättre resultat. Bara pengar räcker inte, utan det krävs grundläggande reformer.

Vi har sagt att det finns tre principer som skulle kunna grunda en genomgripande reform av de system som människor i dag är så beroende av men där man inte har något inflytande att tala om.

För det första ska vi gemensamt var och en efter förmåga finansiera de tjänster som handlar om att utjämna risker, exempelvis sjukvården, och som syftar till att skapa lika förutsättningar, som skolan, dvs. en gemensam finansiering.

För det andra ska vi se till att alla som behöver utnyttja tjänsterna har rätt att välja mellan olika alternativ på egna villkor.

För det tredje ska vi se till att det finns en mångfald i utbudet av tjänster. Det måste stimuleras och det måste accepteras. Det får inte förbjudas.

De här tre punkterna innebär att vi tar till vara det som ligger i att människorna själva har rätten att välja, att de får ett inflytande, att de känner mer att de räcker till – detta tillsammans med lägre skatter.

Det innebär att vi tar till vara den kompetens och kunskap som personalen har; läkare, sjuksköterskor och undersköterskor, lärare och speciallärare, som jag hoppas kan komma till heders. Det är de som har chansen att forma den sjukvård utan köer och den skola som ger alla bra kunskaper som Sverige behöver. Men då krävs det reformer, inte bara Personpengar, som egentligen är Andersson-, Pettersson- och Lundströmpengar. Det krävs att man gör någonting.

Göran Persson! Vill Göran Persson vara med om den här reformen? Är Göran Persson beredd att ställa upp på de tre principerna, på valfriheten och den gemensamma finansieringen?

Anf. 48 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Först skolfrågan i Göteborg: Jag har också tagit reda på vad som har hänt. Det fanns en inställning från socialdemokrater och vänsterpartister i Göteborg att man inte ville ha fristående skolor som bygger på den typen av problem som dyslexi representerar. Det är någonting som finns hos många barn i skolväsendet, och det bör kunna mötas på varje skola utan att man sätter de barnen för sig. Det var deras pedagogiska resonemang, och jag tycker att det var hedervärt. Det kan naturligtvis ifrågasättas, men det var inte fråga om illvilja mot den fristående skolan som sådan utan den här tanken.

Det leder långt om vi ska stå här i talarstolen och recensera vilka beslut som fattas lokalt.

Jag fick just nu veta av några vakna riksdagsledamöter: Fullmäktige sade nej till föräldrarnas friskola i Hjo. Det fullmäktige som hade röstat ned det ledes av moderaterna i Hjo. Ska jag då stå här i talarstolen och fråga Bo Lundgren: Vad har ni emot denna valfrihet? Nej, det är lite av överhet över Lundgrens sätt att se på det lokala ansvaret. Om jag använder Lundgrens egen vokabulär skulle jag kanske säga att det är pampfasoner.

Människor lokalt vill och kan ta ansvar bara de också får möjligheter därtill. Det handlar om att de inte hela tiden ska hamna i lägen där resurserna slits ifrån dem och där de inte har pengar nog att anställa lärare eller annan personal. Det tillför vi genom att vi nu har bekämpat arbetslösheten.

Bo Lundgren vill att det i stället ska gå en annan väg, via jättelika skattesänkningar, och sedan ska föräldrarna själva betala det hela. Hur det exakt ska gå till i skolans värld har Moderaterna aldrig lyckats redovisa. När de ska beskriva systemet med skolpeng som de har byggt upp nationellt framstår de gamla kommunistiska Gosplanssystemen som rätt idylliska.

Överhetsidén, att Lundgren och jag skulle stå här och recensera enskilda kommuners beslut i enskilda frågor, är farlig. Den vänder jag mig emot.

Jag vänder mig också emot Bo Lundgrens beskrivning. Träffar jag pampar när jag träffar pensionärsorganisationerna? Jag träffar äldre människor med väldigt lite tålmod men mycket livserfarenhet, som tycker

att de vill delta i samhällsdebatten, påverka och ge röst åt brister som de ser. De har samlat intrycken på tusentals möten runtomkring i landet.

Där har det suttit 15, 20 personer – kanske 30, kanske 100 – och de har klagat på det ena, och de har haft uppfattningar om det andra. Så samlar man ihop detta i en demokratisk folkrörelse, och så driver man kraven tillsammans. Det är t.ex. PRO, Sveriges Pensionärers Riksförbund och Riksförbundet Pensionärsgemenskap. Det är hundratusentals människor som på så sätt demokratiskt vill påverka sin situation. Här möts de av beskedet att det är pampar.

Vi lyssnar på dessa människor, precis som vi lyssnar på dem som är valda av sina kamrater på arbetsplatserna i en facklig organisation. Vi känner igen och hör ekot från den tid då högern motsatte sig demokratiseringen när Bo Lundgren nu beskriver dessa folkrörelseföreträdare som pampar. De har ett demokratiskt mandat. De är sända av sina vänner och kamrater att företräda deras sak, och de gör det i angelägna frågor.

Vi kommer att lyssna, och vi kommer att lyssna på ett sådant sätt att rättvisan i Sverige ökar. De är garanten för detta. Det är skillnaden gentemot det moderata systemskiftet.

(Applåder)

Anf. 49 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt om människor sluter sig samman i organisationer. Jag har den största respekt för de insatser som bl.a. min farfar gjorde som ordförande för Stenarbetareförbundet under 18 år. Han gjorde det för medlemmarnas räkning. Man ska slåss och fightas med arbetsgivare och försöka frigöra människorna.

Men det jag resonerade om var Göran Perssons sätt – det finns i riksdagens protokoll – att tala om hur regeringen bedriver politik. Det för honom väsentliga var att de fackliga organisationerna nu satte dagordningen. TCO splittrades nästintill när man diskuterade löntagarfonderna, men det är hans ideal. Han talar om att han ska resonera med pensionärernas organisationer.

Jag tycker att vi måste bygga politiken på de enskilda människornas villkor och inte på ett kooperativt system där regeringen och riksdagen sitter och förhandlar med olika organisationer som ska företräda än den ena, än den andra gruppen. Detta skiljer oss. Vi ska bara acceptera att det finns en skiljelinje. Jag tycker att den är beklaglig och besvärlig, för Göran Persson företräder ett överhetsperspektiv och blickar tillbaka.

När Göran Persson säger att det vore fel att sätta sig till doms över de lokala organisationer vi har tänker han på de lokala politikerna i fullmäktigeförsamlingarna. Jag tänker på de människor som lever i kommunen: föräldrar och elever. Det är fel om en fullmäktigeförsamling säger nej till föräldrar som vill starta en friskola. Det är i grunden fel, och jag vill göra något åt det. Jag vill se till att riksdagen bestämmer att makten kommer till människorna själva och att det är de som bestämmer reglerna för hur skolan ska byggas.

Ge dem instrumenten för att klara det. Se till att människor får en nationell skolpeng. Det innebär ju inte att man betalar själv vare sig för sjukvården eller för skolan för barnen. Det ska vi gemensamt finansiera efter förmåga, men vi ska se till att de pengarna inte används av riksdagspolitiker för att lämnas till andra politiker. De systemen har visat sig

leda till världens högsta skatter. Ändå finns problem i sjukvården med köer och i skolan och äldreomsorgen.

Det jag vill är att vi behåller den gemensamma finansieringen och låter människorna själva disponera de medel som finns för att kunna välja skola och för att kunna välja i sjukvården och slippa köerna.

Jag hade hoppats att Göran Persson skulle säga ja till de principerna, men jag hade fruktat att han inte skulle göra det. Jag vet att hans parti med all kraft motarbetar enskilda människors initiativ. Varför ska inte vanliga människor få rätten att välja, Göran Persson? Varför ska det bara gälla politikernas rätt att välja?

Anf. 50 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Bo Lundgren ska inte springa ifrån vad han har sagt. Han har inte uttryckt största respekt för fackliga företrädare från denna talarstol – inte ens för politiskt valda. Det är den nya överheten som sitter här. Det är ni som bestämmer å folks vägnar. Ni har aldrig gjort anspråk på att bestämma hur människor ska välja, men vad ni vill är att alla ska ha rätt att göra det och att alla faktiskt också ska ha en möjlighet att göra det.

Det debatten handlar om i dag, Bo Lundgren, är ert förslag som så kraftigt omfördelar de ekonomiska resurserna i samhället och som tydligt visar vilka det är som kommer att ha möjlighet att välja i framtiden om ni får bestämma.

Jag sade inte – Bo Lundgren ska noga läsa vad jag har sagt – att facken kommer att bestämma om det ena och det andra, utan jag sade att de sätter dagordningen. De sätter dagordningen därför att arbetslösheten är knäckt och tillbakapressad. Det är det som är det nya. Det är arbetskraftsbrist vi har framför oss. Det är därför vi nu diskuterar arbetstidsfrågan. Det är därför vi också diskuterar sådana saker som arbetsskadeförsäkringen och a-kassan. Det är en naturlig reformdagordning i tider av återvunnen styrka och i tider av diskussion om rättvisa och utjämning. Det var det jag sade.

Dagordningen på 90-talet och på 80-talet sattes inte av fackföreningsrörelsen. Den sattes på de rosa tidningarnas sidor av marknadens folk. Det var andra värderingar som då gällde. Jag hörde aldrig dåtidens moderatledare eller dåtidens ersättare för den ekonomiske talesmannen Bo Lundgren säga att detta var pampar. Varför teg ni då om pampar och överhet? Varför reagerar ni i dag när vanliga löntagare sluter sig samman och är med och sätter dagordningen? Det är också en retorisk fråga som i sig beskriver var skiljelinjen går någonstans i svensk politik.

Jag hälsar den debatten med tillfredsställelse. Men jag väntar fortfarande spänt på vad Alf Svensson och vad Lars Leijonborg ska säga – på besked om på vilken sida de hamnar.

(Applåder)

Anf. 51 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det var en intressant och på sitt sätt också skicklig analys som Göran Persson onekligen gjorde när han använde uttrycket ”facken sätter dagordningen”. Nu kan vi väl få rulla tillbaka historien något och erinra om att det inte var en alldeles enkel situation för Göran Persson när hans två stödpartier krävde en helt annan dagordning med 35 timmars

arbetsvecka. Vi är en och annan som erinrar oss LO-Jonssons artikel i Dagens Nyheter för en del veckor sedan. Jag vill inte säga att det var en gentjänst, men det vore fel att inte våga tillstå att det var ett handtag som kom väl till pass när det gällde att hantera fronten visavi Gudrun Schyman.

Jag begär inte att Göran Persson ska tillstå detta, men vi kan ändå inte förbjudas att tänka tanken. Därmed inte sagt att det inte är intressant – det är självklart intressant – att fackförbunden nu enats och lägger fram synpunkter.

Göran Persson tog illa vid sig när jag citerade finansplanen. Det är inte mycket att göra åt. Ni har skrivit det ni har skrivit. Ni har skrivit att maxtaxan inom barnomsorgen minskar marginaleffekterna och därmed främjar arbete och utbildning. Tänk om det i stället hade stått att man inför en taxa och skapar en åtgärd eller reform som medför att föräldrar får mer tid för barnen. Men här står det om mer tid för arbete. Det har ni skrivit, och det får ni försöka stå för. Det blir inte annorlunda för att Göran Persson tar illa vid sig. Vi efterlyser alltså valfrihet. Nu har vi haft en diskussion mellan Göran Persson och Bo Lundgren om vem som ska bestämma. När vi kommer in på barnomsorgsområdet är det ju regeringen och stödpartierna som bestämmer i det här avseendet. Om jag har förstått saken rätt får inte de kommuner som inte tar maxtaxan resurser för att förbättra kvaliteten inom barnomsorgen – berätta gärna för mig om jag har fel. Är inte det fantastiskt?

Människan kan ta ansvar, sade Göran Persson alldeles nyss, och man kan ta ansvar lokalt sades det när det talades om friskolor. Det är bra, men ni öronmärker pengarna till skolan. Då kan inte kommunerna ta ansvar. Och, som sagt, maxtaxan tar man eller tar man inte, och tar man den inte så får man inga pengar. Så är det i det avseendet.

Sedan väntar Göran Persson på att jag ska säga någonting om skatter. Göran Persson vet det här utomordentligt väl, men det handlar om det gamla vanliga, nämligen om att man ska försöka måla upp en väldig spricka mellan de borgerliga partierna. Ibland kanske vi hjälper till själva också. Alla vi fyra på den borgerliga kanten är genomdåliga på att visa på sprickorna mellan Göran Persson, Gudrun Schyman och Miljöpartiet. Vi får nog satsa på det i nästa partiledaredebatt. Då ska Göran Persson gå upp och svara på hur han ställer sig till detta. De samregerar ju ändå, har gjort det och ska väl göra så i två år till. Det kan vara intressant att veta det här. Men jag är inte så säker på att vi får några besked.

För vårt vidkommande gäller att vi har skrivit vår motion. Det är den politik som vi försöker stå för *to the bitter end*, höll jag på att säga. Jag är övertygad om att den kommer att vara länge. Sedan har väljarna att säga sitt i ett val. Och jag är övertygad om att vi fyra har lättare för att komma överens än vad ni tre har som ibland måste vända er till fackföreningsrörelsen för att få hjälp.

(Applåder)

Anf. 52 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är glad för Alf Svenssons värdering av den analys som jag gjorde av hur dagordningen sätts och för att han också uttrycker sig uppskattande om det samlade initiativet från den fackliga rörelsen.

Jag tror att det på något sätt är en bild av det han själv försökte beskriva, vad som nu håller på att hända i svensk debatt.

Jag tog inte så illa vid mig av att Alf Svensson hade läst finansplanen, tvärtom. Det kan jag bära och t.o.m. glädja mig åt. Men vad jag tog illa vid mig av och som Alf Svensson inte berörde var det som han sade om förskolans personal och sysselsättningsåtgärder för vuxna. Det är en lärarpersonal. Jag skulle tro att det är drygt 100 000 personer som varje dag har detta som sitt arbete och som gör stordåd med att låta barnen hitta språket och lära sig att både uttrycka tankar och ge ord åt känslor. Det är kanske det allra viktigaste för ett skolsystem att barnen äger språket.

Om man som politiker och t.o.m. som presumtiv borgerlig statsministerkandidat, har jag förstått, hamnar i ett läge då man inte från denna talarstol vill rätta till en sådan här utsaga, att det är en sysselsättningsåtgärd för vuxna, tror jag att den borgerliga fyrklövern har ytterligare ett problem, om jag uttrycker mig försiktigt. Det skulle vara värdefullt om vi fick detta belyst från talarstolen.

Jag förstår att Alf Svensson inte kommer att svara på frågan om det här med moderaternas skatteförslag på samma modiga sätt som Daléus har gjort. Men jag kan ta upp en annan skattefråga. Den 24 augusti deltog Alf Svensson och några andra på ett möte på Cirkus med Skattebetalarnas förening. Där sade Alf Svensson att fastighetsskatten skulle monteras ned. När vi nu tittar i er partimotion ser vi att ni uppenbarligen tar ut mer fastighetsskatt än vad regeringen gör. Vad är det egentligen som gäller, och vad menar Alf Svensson med en nedmontering av fastighetsskatten om han egentligen höjer skatteuttaget? Fick de som satt på Cirkus intrycket att det skulle bli mer fastighetsskatt i Sverige efter hans framträdande där?

Det här är ju en annan skattefråga. Alf Svensson behöver inte ens kontrollera med de andra tre borgerliga partierna innan han svarar. Det är en egen utsaga, och det är er egen partimotion, s. 55, närmare bestämt. Hur ligger det till med nedmonteringen av fastighetsskatten?

Anf. 53 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det här är ett försök att vinkla på ett ohederligt sätt, Göran Persson. Jag har inte sagt någonting om barnomsorgspersonalen. Jag har talat om maxtaxan, som är riktad mot föräldrarna. Den är väl inte riktad mot barnomsorgspersonalen. Det är föräldrarna som får mindre tid för sina barn. Vi har självklart barnomsorgspersonal som gör utomordentliga insatser och kommer så att göra. Men maxtaxan är inriktad på en höjning av sysselsättningsgraden för föräldrarna. Det var det jag kritiserade. Att då försöka dra in förskolans personal och göra detta till att jag inte skulle värdera dess insatser är faktiskt lite ohederligt.

När det gäller fastighetsskatten tar vi inte ut mer. Persson får läsa på ytterligare ett varv. Tack!

Anf. 54 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Gå till s. 55 i er partimotion, Alf Svensson! Där visar ni i er egen tabell att ni tar ut 1½ miljard mer i fastighetsskatt än vad regeringen gör år 2003. Detta var nedmonteringen av fastighetsskatten, under

jubel förkunnad på Cirkus för några veckor sedan. Det kanske finns anledning att inte alltför ofta byta uppfattning i politiken.

Jag är glad åt att Alf Svensson tar tillbaka uttalandet om sysselsättningsåtgärder för vuxna. Vi får väl se sedan i protokollet exakt vad som sades. Då kan vi lägga det åt sidan. Jag tänker inte tjata mer om den saken. Jag är glad åt att vi kan ena oss om att förskolans personal gör en helt avgörande insats för barnens utveckling och för det kommande skolväsendets förmåga att möta alla barn på lika och jämbördiga villkor.
(Applåder)

Anf. 55 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det blev inte mycket sagt om lika möjligheter. Det gäller alla de människor ute i landet som i dag inte har samma möjligheter som många av dem som bor i de stora städerna, allra minst på IT-området. Där behövs det en strategi som skapar en digital allemansrätt och inte, som i dag, en som kommer att misslyckas i det avseendet samtidigt som man öser statliga pengar i lokala och regionala monopol på servicesidan. Detta är trist.

Fru talman! Fyra av Sveriges fem viktigaste handelspartner är inte med i EMU. Räntan i Sverige är lägre än i EMU-området. Göran Persson lyckades ju få den socialdemokratiska kongressen att säga ja till EMU. Är det inte nu dags, statsministern, att tydligt från den här talarstolen säga att detta projekt är lagt på hyllan, där det förtjänar att ligga?

Anf. 56 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill säga tre saker.

Jag tycker att Centern har ett vitalt och bra engagemang i IT-frågan. Heder åt detta! Digital allemansrätt är ett intressant uttryck som vi ska leva upp till. Jag delar inte uppfattningen att regeringen inte klarar detta. Vi har en annan synpunkt än Daléus. Detta var det första.

Det andra är att jag återigen vill tacka för modet att faktiskt säga ifrån när det gäller de här stora moderata skattesänkningarna.

Det tredje är: Låt oss inte så snabbt döma ut EMU-projektet! Det är en gigantisk europeisk fråga. Vi kan inte från ett kvartal till ett annat byta uppfattning. Jag tror att det är rätt för Europa, men vi ska vara förberedda på det från Sveriges sida.

Anf. 57 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att Göran Persson hade mobiliserat så mycket aggressivitet för att vinna arga leken i TV att han när han väl kom till kammaren var rätt avslagen. Det var en ovanligt nedtonad och opolemisk statsminister vi hörde i dag.

Ibland är det rätt lätt att se klyftan mellan retorik och verklighet. När Göran Persson t.ex. kommer in på tandvården vet ju vi här i riksdagen att regeringen inte har föreslagit någon satsning som löser några problem inom tandvården. Det Lars Engqvist har talat om kostar flera miljarder, men det regeringen har föreslagit är 100 miljoner kronor.

När det gäller arbetstiderna vill jag föreslå regeringen att försöka förankra ett förslag innan man lägger fram det. Det är ju helt klart – och där är Matz Hammarström ärligare än Gudrun Schyman – att stödpartierna inte gillar det förslag som facket har lagt fram. Det överensstämmer heller inte i alla delar med vår politik. Det är möjligt att detta går att hantera i riksdagsutskott; det är ju den vanliga vägen som vi rekommenderar till regeringen. Men när det gäller en sådan här stor sak tror jag möjligen att det vore klokt att ha diskuterat det över blockgränserna innan det läggs fram.

Statsministern räknar upp all elevvårdspersonal som behövs runtomkring lärarna för att lärarna ska kunna göra ett fullödigt jobb. Men tänk om det inte finns några lärare där i centrum! Det fattas 10 000 behöriga lärare i Sverige de närmaste åren. För att vi ska kunna rekrytera dem är lärarlönerna en helt strategisk fråga. De här extrapengarna får användas till allting på personalområdet utom just att höja lärarlönerna. Där skulle jag alltså önska att regeringen kunde tänka om. Vi är för öronmärkning, men låt oss vidga den så att den också kan användas till högre lärarlöner. Utan motiverade och välutbildade lärare får vi aldrig någon kvalitetsskola.

Partiledardebatten var härmed avslutad.

2 § Avsägelse

Meddelades att *Johan Lönnroth* (v) avsagt sig uppdraget som suppleant i EU-nämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Anmälan och hänvisning av motioner

Anmälades

3 231 motioner avlämnade under den allmänna motionstiden enligt motionsförteckning som i bilaga fogats till detta protokoll.

Kammaren biföll talmannens förslag att motionerna omedelbart skulle hänvisas till utskott enligt motionsförteckningens förslag.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU2
Granskning av vissa frågor i samband med regeringens Sydafrikasatsning.

*Granskning av vissa
frågor i samband med
regeringens Sydafrika-
satsning*

Anf. 58 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jag tycker att vi gemensamt borde uppmana samtliga riksdagens ledamöter att vända tillbaka in i kammaren för att lyssna på det som nu ska diskuteras, nämligen vad som – i varje fall för stunden – är sista akten i regeringens ambitioner att genomföra ett gott projekt i Sydafrika.

Låt mig säga tydligt och entydigt att det är ett mycket unikt dokument som konstitutionsutskottet i dag lägger fram för riksdagens kammare. Det är unikt i flera olika hänseenden. Det är unikt därför att stats- och utrikesministrarna prickas av ett enhälligt utskott för det sätt på vilket den s.k. Sydafrikasatsningen genomfördes. Men det är också unikt, fru talman, i ett annat hänseende, nämligen att det utskottet har granskat som få andra ting är ett personligt statsministerprojekt – från det tal på Sida där projektet initierades till statsministerns personliga vägran att ersätta reklambyrån Rikta för dess utgifter.

Granskningen är emellertid unik också i ett tredje hänseende, nämligen att den behandlar och diskuterar statsministerns möjliga skuld i ett enskilt svenskt företags nedgång och fall.

Det är naturligtvis så att granskningen har stark principiell betydelse. Men för den som tar del av vad utskottet framför framstår det också i tydlig dager att utskottet granskar någonting som också är djupt personligt. Det skulle kunna formuleras som så: Utskottets granskning handlar om en statsministers ledarstil och om dess konsekvenser. Kort och gott: Utskottet granskar hur Sverige i ett enskilt men betydelsefullt hänseende faktiskt styrs.

Vad var det då som hände? Som jag antydde inleddes regeringens s.k. Sydafrikasatsning med ett anförande av Göran Persson på Sida där statsministern förklarade sin ambition att nu gå vidare i den svenska biståndspolitik och in i ett samarbete med det framväxande demokratiska Sydafrika som gick utanför det som normalt brukar ombesörjas inom sedvanligt svenskt biståndarbete.

Så rätt det var tänkt, sade sig nog många och tänkte ännu fler. Men, tvingas vi nu tillägga, så fel det ändå i viktiga hänseenden blev.

Det började alltså på Sida och fortsatte därefter på statsrådsberedning och utrikesdepartement – just det: statsrådsberedning *och* utrikesdepartement. Det brukliga är ju annars att det departement som är närmast ansvarigt för våra utrikes relationer, nämligen Utrikesdepartementet, ansvarar med sin professionalism, sina rutiner och sina medarbetare också för sådant som en statsminister kan vilja genomföra.

Så icke i detta fall. Här skapades, sannolikt därför att statsministern personligen var så djupt involverad i projektet, en unik konstruktion för hur ärendet skulle hanteras – en unik och, som det skulle visa sig, mycket

illa ändamålsenlig organisation för hur något så viktigt som en insats i Sydafrika skulle hanteras.

Det är, t.o.m. så här i efterhand, näst intill omöjligt att få klarlagt vem det var som faktiskt hade ansvaret för vad. Det heter mycket ”det var nog”, ”det föreföll som” och ”det var kanske han som var chef eller möjligen han – eller också var det hon eller den”.

I denna organisation försvann, föga överraskande, en del av tilltron till den lag och förordning som gäller också regeringens egna departement. Någon upphandling kom väl ingen att tänka på att man kanske borde genomföra, också i ett projekt som detta.

För den som vill läsa mer om vad som faktiskt inträffade bjuder utskottets redovisning på diger och omfattande men inte så uppbygglig läsning. Det är många interiörer från utskottets många utfrågningar av medarbetare och politiskt ansvariga i Sydafrikaaffären som nu redovisas.

Det hela fortsätter i Sydafrika. Panikslagna ambassadörer försöker, alltmedan publiken flyr från en viktig del av Sydafrikasatsningen, nämligen de s.k. konserterna, att täta hålen bäst de kan. På UD:s begäran ställer reklamföretaget Rikta upp med garantier för att räkningar som eljest inte skulle kunna betalas ändå skulle komma att ersättas.

Konserterna kunde genomföras, räkningar kunde betalas, utcheckningar från hotellen kunde ordnas liksom incheckningar för dem som eljest hade vägrats incheckning därför att betalningen inte var erlagd för dem som var på väg att lämna hotellet och landet.

Så fortsätter det, fram till den punkt då statsministern själv känner sig föranlåten att kommentera vad som faktiskt har inträffat. Då inleds andra avdelningen i Sydafrikaaffären, med uttalandet från statsministern att inte ett öre skulle ersättas Rikta, alltså det företag som bara något dygn dessförinnan hade ställt garantier på regeringens egen begäran för att regeringens egna sångare och artister skulle få den betalning de var utlovade. Inte ett öre till till Rikta, lät statsministern meddela.

Det är ett uttalande som något halvår senare slutar med att Rikta inte längre finns som ett fungerande företag, ett uttalande som slutar med att Rikta tvingas att söka rekonstruktion och som nu har gjort att medarbetare och andra tillgångar har måst skingras.

Det var uppenbarligen så att tjänstemän i Utrikesdepartementet lyssnade på vad statsministern hade att säga. De lyssnade på det som sades att intet skulle betalas ut, och det betalades heller ingenting ut – nota bene – förrän allting var för sent.

Återigen; den som vill läsa mera hittar i utskottets handlingar digert material till förströelse men inte till uppbyggelse. Interiörerna är inte uppbyggliga för vad som har redovisats för utskottet av vad som skedde månaderna efter Sydafrikaprojektets avslutning.

Det här redovisar utskottet, fru talman, och drar också viktiga slutsatser av sin granskning, en granskning som har varit mera omfattande än någon som de flesta av oss har varit med om, inte minst av det bekymmersamma men tydliga skälet att utsagor har stått mot utsagor och att det var utskottets skyldighet att så långt det varit möjligt söka klarheten och söka sanningen.

Utskottet är enigt i sin kritik av statsministern och utrikesministern. Så här får inte viktiga förbindelser med en framväxande demokrati skötas. Några av oss ser dessutom, utöver det utskottet är enigt om, ett ytter-

ligare skäl till att kritiken mot stats- och utrikesministrarna är så nödvändig. När statsminister Göran Persson så entydigt meddelade att inga ytterligare pengar skulle utbetalas beträdde han en väg, säger reservanterna, där han inte kan undandra sig ansvaret för vad han har sagt om Rikta och Regeringskansliets tillkortakommanden med att infria de ingångna avtalen. En stat som betar sig så kan till slut ingen lita på. Vi vill inte ha en stat som medborgare och företag inte kan känna förtroende för.

Att vi inte har kunnat få fullständig klarhet i vad som skedde i alla delar efter Sydafrikasatsningens avslutning är djupt beklagligt. Ett konstitutionsutskotts uppgift är att som den yttersta garanten för att regeringsuppgifterna sköts på ett acceptabelt och godtagbart sätt kunna klarlägga och upplysa. Utskottet har hamnat, trots upprepade förnyade förhör, i den beklagliga och bekymmersamma situationen att vi inte vet i alla detaljer vad som faktiskt har inträffat. Motstridiga uppgifter står fortfarande kvar i utskottets redovisning.

Många av oss har i efterbörden av denna granskning kommit att ställa oss frågan om inte tiden snart är mogen att införa en sanningsförsäkran för dem som uppenbarar sig inför utskottet, väl medvetna om ett sådant stegs alla konsekvenser men också väl medvetna om vad som händer om det inte är möjligt för riksdagens högsta granskande organ att finna ut vad som faktiskt har inträffat i frågor av betydelse för att bedöma regeringens skötsel av sina ärenden.

Till slut, fru talman! Vilka konsekvenser får ett unikt uttalande mot stats- och utrikesministrarna för framtiden? Göran Persson har sagt att han tar på sig det fulla ansvaret för vad som har inträffat. Det fulla ansvaret har emellertid uttyts av landets statsminister på så sätt att han beklagar att han i tid inte hade insett att ambassadören Danielsson i Statsrådsberedningen hade fått för mycket att göra. Därutöver intet!

Enligt min mening borde det nog dras flera slutsatser än detta. Till stats- och utrikesministrarna borde riktas frågan vilka slutsatser politiskt och i annat hänseende de drar av det faktum att ett enigt utskott nu prickar dem. Det är ändå inte riktigt nog att beklaga att en ambassadör i Statsrådsberedningen är utarbetad.

Anf. 59 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Regeringens Sydafrikasatsning var i många avseenden ett lyckat projekt; det måste vi komma ihåg när vi diskuterar granskningsfrågorna. Av naturliga skäl fokuserar vi i granskningen oftast de områden som är diskutabla eller mindre bra. Skulle vi granska allt som var bra skulle våra granskningsbetänkanden vara väldigt omfattande.

Fru talman! De problemområden som vi försökt titta lite närmare på är om biståndspengarna används till det som de är avsedda för. Regleringen av fordringarna är väl ännu inte helt avslutad när det gäller den här satsningen – i alla fall var den inte det då betänkandet justerades. Regeringens företrädare hävdar att det vid den slutliga fördelningen av kostnader endast ska vara kostnader inom biståndsmålen som får belasta dessa anslag. Vi har noterat detta i utskottet. Vi har också påpekat att den här typen av satsningar gör att planeringen måste vara extra angelägen före satsningen. Riksdagens revisorer har också noterat att det saknades en detaljerad projektplan för Sydafrikasatsningen.

Prot. 2000/01:9

11 oktober

*Granskning av vissa
frågor i samband med
regeringens Sydafrika-
satsning*

Fru talman! Det hela var alltså i flera avseenden en aning löst i kanten, i synnerhet som sekretariatet gav sig ut på marker som det knappast hade kompetens att bedöma, t.ex. artistsatsningarna. Helt klart framstår det också att beslutsvägarna inte var tydliga. Sekretariatet för projektet lydde formellt och även lokalmässigt under Utrikesdepartementet men ansåg sig självt ha sin överordnade chef på Statsrådsberedningen. Och både utrikesministern och statsministern får kritik av utskottet för att organisation och ansvarsfördelning inte var klar och tydlig i den här satsningen. Förhoppningsvis är missförhållandena som uppdagats en väldigt nyttig läxa för framtiden.

Fru talman! Det var väl Herakleitos som en gång sade att "allt flyter". Såvitt jag vet var det den gången inte en framtida bedömning av organisationen av det svenska regeringskansliets Sydafrikasatsning. Men det kunde ha varit det.

I fråga om upphandlingen var det förstås mycket att önska. Där var det också en hel del lösa boliner. För sådant ska det förstås finnas kritik, och det är vi också överens om inom utskottet.

Utskottet har alltså i stor enighet framfört betydande kritik, kanske t.o.m. en unik kritik, mot en del avigsidor när det gäller Sydafrikasatsningen. Det är bra att det finns en sådan enighet.

Fru talman! Sedan har vi då relationen mellan regeringen och företaget Rikta. I bedömningen av den hanteringen är vi inte eniga, som framgått av vad Per Unckel har sagt tidigare. Men egentligen borde det vara ganska enkelt att se att förfaringsättet inte har varit särskilt bra sett till regeringens ansvar. Konstitutionsutskottet granskar ju inte företaget Rikta som sådant utan regeringens agerande. Säkert har Rikta som företag begått ett antal misstag i sina kontakter med regeringen. Det ansvaret utkrävs dock inte här och nu. Den väsentliga frågan är om regeringen skött sina åtaganden på ett rimligt sätt. Mitt svar på den frågan är nej.

Fru talman! När artistsatsningen uppenbart var i kris i Sydafrika fick Rikta en förfrågan om att förskottera medel för att rädda vad som räddas kunde. Regeringen i form av sekretariatet förbinder sig att betala de förskotterade medlen. En betalningsgaranti utfärdas alltså. Och regeringen har ju rätt bl.a. enligt budgetlagen att utställa den typen av förpliktelser.

En stor del av utskottets arbete har gått ut på att få fram relevant information om varför regeringen inte uppfyllde sin del av avtalet inom rimlig tid, och jag vill betona vad jag nu säger: inom rimlig tid. Det är den väsentliga frågeställningen.

Ett kompetensföretag som Rikta har sitt kapital samlat i sin personals kompetens. Det kapitalet kan dessvärre inte upptas i en kontrollbalansräkning för företaget. Därför har likviditeten i ett sådant företag mycket stor betydelse. När Rikta tömde sin kassa för att företaget litade på regeringens betalningsförsäkran så förbrukade man just sin likviditet. Men eftersom regeringen inte betalade inom rimlig tid och fordran på regeringen framstod som osäker, enligt de uttalanden som gjorts från olika håll, tvingades företaget in i ett rekonstruktionsförfarande, ett ackordsförfarande.

Fru talman! Visst hade inte bara likviditeten betydelse. Varumärket skadades av olika omständigheter, bl.a. av statsministerns fräna kritik. Men hade regeringen stått för sin betalningsförsäkran inom rimlig tid, hade det troligen inte varit ett så omfattande problem. Då hade ju rege-

ringen med en utbetalning markerat sitt förtroende för varumärket. Men det gjorde inte regeringen, utan man slingrade sig hela tiden inför möjligheten att på något sätt visa förtroende för Rikta. Ett sådant förtroende skulle ju politiskt desavouera statsministern.

Fru talman! Det uppstod alltså en konflikt mellan statens trovärdighet som avtalsslutande part och statsministerns politiska trovärdighet. Tyvärr utföll lösningen av den konflikten inte till förmån för statens trovärdighet som avtalsslutande part. Och det gjorde det heller inte i den bedömning som utskottets majoritet gjorde. Statsministerns politiska trovärdighet var viktigare.

En minoritet i utskottet, till vilken kristdemokraterna hör, har formulerat sig i en reservation kring trovärdighetsfrågorna. Vi anser inte att regeringen på ett rimligt sätt fullföljt sina förpliktelser – ordet förpliktelse innehåller ju just ordet plikt. Därmed har statens trovärdighet skadats.

Fru talman! Till sist har jag en uppmaning till utrikesministern. Det är nämligen så att vid alla möjliga och omöjliga tillfällen där jag sett tjänstemän från Utrikesdepartementet närvara har de varit flitigt antecknande, eller åtminstone gett det intrycket. Och det är väl ett rimligt krav att de ska vara just flitigt antecknande. Jag föreställer mig att det är speciellt viktigt för de utrikes relationerna att det finns relevanta minnesanteckningar.

Men märkligt nog har vi i KU upptäckt att just vad gäller vissa delar av Sydafrikafrågan, speciellt efterspelet, så har adekvata och relevanta minnesanteckningar lyst med sin frånvaro. Kanske borde utrikesministern se till att någon kurs i minnesanteckningar genomförs för dem som visat sig vara dåliga på det. Ett och annat aktuellt namn har ju figurerat i KU-granskningen som tycks vara i akut behov av just en introduktion i hur man gör minnesanteckningar, detta bara som ett litet tips till utrikesministern – kanske inte ett kunskapslyft på UD men väl ett färdighetslyft.

Anf. 60 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Det har varit många frågor, många inblandade personer och mycket debatt i svenska medier. Det är också många timmar som har lagts ned på granskningsärendet som berör regeringens Sydafrikasatsning. Jag vet också att det finns de i salen som tycker att det är alltför många timmar som är nedlagda för att komma fram till denna slutuppfattning.

Det är illa att detta hävdas. Jag tror nämligen att den nedlagda tiden, den fördjupade granskningen och därmed också den utvidgade granskningen, som har gjorts i förhållande till de anmälningar som vi har haft att hantera, har varit och kommer att visa sig vara viktiga även för regeringens egna bedömning och utvärdering av Sydafrikasatsningen.

Eftersom det nu från riksdagens sida troligen kan sättas punkt för den del i satsningen som inte fungerade bra, så kan också fokusering ske på det som faktiskt fungerade bra, så att vi kan få en utvärdering av det som var huvudsyftet med den kanske den största utländska satsning som hittills gjorts från svensk sida. Denna totalsatsning måste vi ha stor respekt för. Så sent som i morgonnyheterna kunde vi få en annan, mer kompletterande bild av Sydafrikasans budskap och uppdrag då en företagare

vittnade om de positiva effekter och de utbyten som denna Sydafrikaresa har gett honom och hans tidningsföretag.

Fru talman! Icke desto mindre har konstitutionsutskottet haft att granska ett antal anmälningar som har följt av Sydafrikaresan. Det är biståndsmålet, om man har följt de uppsatta mål som riksdagen har beslutat om, om organisationen inom regeringen inför denna satsning, om förbindelserna med det anlitate PR-företaget, om upphandlingen av tjänster och om hanteringen av betalningsgarantin.

Fru talman! Då vi endast har ett ärende på dagordningen kommer det att bli en onödig upprepning av den skillnad som finns i textmassan för bedömning. Det är olyckligt att det inte blev en överenskommelse kring skrivningarna trots all tid som vi lade ned på att finna gemensamma formuleringar, eftersom den sammanfattande bedömningen att rikta kritik mot statsministern och utrikesministern sker i enighet.

KU-granskningen har alltså resulterat främst i kritik mot organisationen kring satsningen, eller snarare mot den brist på organisation som har lett till stora svårigheter att följa besluts- och ansvarsfördelningen. Det har riktats kritik mot upphandlingen av tjänsterna. Det har också sagts att det var stora brister i hanteringen av förbindelsen med det anlitate konsultföretaget.

Fru talman! Centerpartiet har ställt sig bakom ett förslag till alternativ skrivning tillsammans med Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna där vi berör statsministerns unika ställning som ytterst ansvarig och statsministerns delaktighet genom sitt ledarskap i den allmänna röra som följde i spåren av detta otydliga uppdrag för företaget Rikta, dess efterföljande arbete och företagets överenskommelse med regeringen.

Det är uppenbart att statsministern har gett ett tydligt besked om att inte en krona ska utbetalas till företaget Rikta. Därmed kan statsministern inte fransäga sig sitt ansvar för ärendets utveckling. Har man sagt A i ett ärende som faktiskt fick genomslag och påverkade de inblandade, både i företaget och i den allmänna debatten i Sverige, måste man också ta ansvar för B och de efterföljande stegen i de oklarheter som uppkom avseende vilka överenskommelser som gällde respektive inte gällde.

Det besked som i Sydafrika gavs av statsministern var så tydligt att det ställde krav på att statsministern borde ta ansvar för att följa upp detta när han väl återkom till Sverige. Denna otydlighet som regeringen därmed skapade i sina relationer till aktuellt företag och aktuella avtal får sammantaget också konsekvenser för den allmänna tilltron till staten som avtalsslutande part. Detta är olyckligt och borde ha lett till att den alternativa text som reservanterna har angett borde ha varit den samlande bedömningen från konstitutionsutskottet.

Därmed yrkar jag bifall till reservationstexten.

Anf. 61 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Vi har från konstitutionsutskottet, visserligen i varierande grad, riktat mycket allvarlig kritik mot statsministern för hans sätt att hantera, eller snarare inte hantera, den misslyckade artistsatsningen i samband med hans Sydafrikaresa förra hösten.

Vår kritik har mycket tydligt kommit fram i det nu aktuella KU-betänkandet, men också i samband med de förhör och överläggningar som vi haft i konstitutionsutskottet under våren och försommaren.

Det som jag har fäst mig särskilt vid i samband med de förhör som vi haft med statsministern och hans medarbetare har gällt vad jag uppfattat som bristande kommunikation mellan statsministern och hans närmaste medarbetare, framför allt hans statssekreterare i Statsrådsberedningen Lars Danielsson. Det förefaller som om de båda inte hunnit, velat eller vågat närmare ta upp problemen med den misslyckade artistsatsningen, vare sig under eller efter Sydafrikaresan. Statsministern skulle ju inte tyngas av detaljfrågor, har varit en motivering. Men detaljfrågorna har ju lett till en utveckling som enligt statsministerns egen utsago har gjort honom rasande förbittrad över vad som gick snett i artistsatsningen. På en arbetsledare – han må vara statsminister – vilar ett ansvar att förstå och kunna ta upp det som i förstone kan verka vara detaljfrågor, men som sedan utvecklar sig till stora viktiga frågor. Här har det uppenbarligen brustit.

Fru talman! Med den här debatten lägger vi i konstitutionsutskottet förhoppningsvis affären med den misslyckade artistsatsningen i Sydafrika bakom oss. Nu bör det i stället handla om hur liknande misstag kan undvikas i framtiden.

Det står ju helt klart för oss alla att Regeringskansliet är väldigt dåligt förberett för den typ av projektinriktat arbete som blir allt vanligare i arbetslivet, främst när det gäller att ha kontakt med de nya företag som uteslutande jobbar på det sättet; snabbt, informellt och lösligt i löst sammansatta nätverk.

Man kan undra: Hur hanterar Regeringskansliet den situationen? Regeringskansliet arbetar ju traditionellt mer hierarkiskt, formellt och med klara ordervägar. Att Regeringskansliet måste jobba på ett annorlunda sätt än konsultföretag är självklart – av nätverk går det inte att utkräva politiskt eller konstitutionellt ansvar. Men det faktum att det har uppstått ett nytt läge bör föranleda Regeringskansliet att ta fram en strategi för hur mötet med den klassiska hierarkiska organisationen och den lösliga nätverks- och projektorganisationen ska hanteras. Vem finansierar? Vem fattar besluten? Vem svarar för uppföljning och kontroll?

Fru talman! De här frågorna känns ju mycket angelägna nu när Sverige snart blir ordförandeland i EU och den svenska regeringen rimligen måste få ansvar för en rad projekt som kräver en ny typ av projektorganisation.

Detta är en konstitutionell fråga av vikt, särskilt på sikt. Mitt tips för förbättring är att regeringen omgående bör tillsätta en bra utredning för att lösa alla de nya frågor som uppkommer inom ramen för ett förändrat och modernt arbetssätt.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till den borgerliga reservationen.

Anf. 62 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag hade tänkt inleda debatten med ett uttalande från den 22 november av den dåvarande vd:n i Rikta, Mats Agurén. Det var alltså i anslutning till Sydafrikaveckan, då det hade redovisats ett uselt publikdeltagande i ett eller annat artistarrangemang. Mats Agurén säger: Vi – alltså Rikta – tar ansvar för det här.

Praktiskt taget på väg in i den här kammaren fick jag ett meddelande på min personsökare. Det var en person som sökte mig, och jag ringde

upp. När vederbörande svarade och jag talade om vem jag var sade han: Jag är så irriterad på Sydafrikadebatten. Den är så missvisande. Inom parentes får jag väl säga att han väl inte visste hur rätt han hade, med hänsyn till de inlägg som hittills har gjorts i den här debatten. Den som sade det här heter Hans Merving. Han bor i Eskilstuna och driver ett litet företag där, och han deltog i Sydafrikasatsningen. Beskrivningen i Sverige är så fel, säger han. Mitt lilla företag startar om en eller annan månad ett företag i Sydafrika, en filial till vår verksamhet, just därför att vi deltog i Sydafrikasatsningen och fick möjligheter att hitta en helt ny marknad.

Jag tyckte att det här var så spännande och intressant att det fanns anledning att disponera om mitt lilla inledningsanförande i det här sammanhanget.

Jag ska också tala om vad det här lilla företaget gör. Det tillverkar något som heter ekoplugg. Det innebär att man pluggar in ekoplugg i stubbar sedan man har avverkat skog och förhindrar därmed att det blir rotskott, sly och andra bekymmersamma saker. Företagaren säger: Det här är mycket miljövänligt. Det är världens mest miljövänliga insats för att motverka sly och annat. Det kan i Krugerparken i Sydafrika ersätta den besprutning som man nu gör med herbicider blandat med dieselolja. Ur miljösynpunkt är det ju ett extra plus.

Nog om detta företag i Eskilstuna och om Hans Merving. Jag tycker att hans beskrivning, att debatten i Sverige är så missvisande, stämmer mycket väl.

Dessutom redovisas i dag preliminära siffror från Exportrådets man i Sydafrika, som jag kontaktade per telefon för att få ytterligare några synpunkter. Han säger att i Sydafrika fanns ingenting av den debatt som fanns i Sverige och att det var ett utomordentligt genomfört arrangemang. Exportrådet i Sydafrika har gått ut med enkäter till företag och fått in ett femtiotal svar. Av dem är det 60 % som antingen har fått order eller har orderförhandlingar pågående och som de ser hoppfulla resultat av. Det är alltså en helt annan sida av den här debatten som man också borde spegla i Sverige.

Jag vill också göra reklam för en annan sida, nämligen Sidas utvärdering av de seminarier och annat som genomfördes i samband med Sydafrikasatsningen, Civil Society Encounter som den heter. Från olika håll rapporteras om utomordentligt intressanta, spännande och bra verksamheter.

Jag kunde naturligtvis i den här debatten ha avstått från att plocka fram dessa positiva bilder, därför att KU:s granskningar har ju inte, tvärtemot vad grupplederen Per Unckel försöker göra gällande, handlat om regeringens Sydafrikasatsning. Det framgår faktiskt redan på omslaget att det är vissa frågor som har granskats. Vi har alltså inte tittat på effekterna av de olika aktiviteterna. Och det eniga utskottet har inte gjort någon bedömning av och riktar ingen kritik mot genomförandet av Sydafrikasatsningen, som både Per Unckel och Helena Bargholtz formulerar sig.

Det vore väl bra om man i det här sammanhanget kunde precisera vad det är som vi är eniga om och vad vi inte är eniga om när det gäller det som vi faktiskt har granskat. Jag tycker att det i vissa avsnitt är en ganska partipolitiserande debatt och att vi bör besinna oss när det gäller vad det

är som vi har granskat och vad det egentligen är som vi kritiserar statsministern och utrikesministern för.

Jag tycker att konstitutionsutskottet utifrån konstitutionella grunder ska kritisera regering och regeringsledamöter när de förtjänar detta. Men det är inte så att det är KU:s uppgift, inte ens oppositionspartiernas uppgift i KU, att kritisera regeringen för att den är regering. Det får man ju sköta i helt andra sammanhang än i konstitutionsutskottet.

Får jag, fru talman, då ta upp den reservation som finns till det här betänkandet. Majoriteten skriver ju majoritetstexten och reservanterna skriver reservationstexten. Men i fråga om s. 46 i betänkandet, längst upp, tycker jag att det finns anledning att ifrågasätta eller t.o.m. påstå att det är fel som det står i reservationen. Där står det nämligen om Persson, som det uttrycks här: ”Han uttalade att några utbetalningar från staten till Rikta som en följd av den tidigare utställda garantin inte skulle komma i fråga.”

Den formuleringen saknar täckning i verkligheten. Det jag har kunnat finna att Persson faktiskt sade i Sydafrika var att inga ytterligare pengar skulle betalas för förluster på artistevenemangen. Rikta nämns över huvud taget inte i detta uttalande. I samma artikel i Svenska Dagbladet, som man ju har stött sig på i utfrågning på utfrågning i upprepad fråga på upprepad fråga till statsministern om detta, står det en annan sak som kan vara intressant när man anser att Rikta var en utomordentligt kompetent byrå. Där säger en lokal artistarrangör och PR-man att det var inget fel på artisterna utan att det var fel på arrangörerna. Och arrangörer var ju faktiskt Rikta. Hade man inte använt sig av små, chica, vita PR-byråer utan vänt sig till de PR-byråer som förstod hur man skulle få kontakt med den stora majoritetsbefolkningen i Sydafrika så hade man också haft publik på de här artistevenemangen.

I undertexterna, och ibland också ganska tydligt, sägs det att statsministerns uttalande i Sydafrika och annat agerande – det säger man fast det inte står så i betänkandet – ledde fram till Riktas konkurs. Det kan vara intressant att då konstatera vad Riktas advokat Magnus Hybinette, en av de advokater som bad att få komma till utskottet och som där dessutom gjorde anspråk på utomordentligt hög trovärdighet, skriver i inlagen till tingsrätten om anledningarna till Riktas situation. Det finns ett språkfel i det här citatet så jag läser inte fel, men det får stå för advokaten: ”Det är således alldeles uppenbart att mest allvarliga för Rikta inte är den uppkomna likviditetskrisen utan att det föröddas namnet och varumärket i vart fall i det omedelbara tidsperspektivet nästintill omöjliggör en snabb lösning på det korta likviditetsbehovet.”

Det är någonting annat än en bristande betalning från regeringens sida eller UD:s sida. Det är snabba ryck. Det här sker den 2 december. Det är den 2 december som Olof Stenhammar, Jan Carlzon och andra aktieägare i Rikta beslutar att begära inte konkurs utan företagsrekonstruktion.

Jag vill också peka på några värdeomdömen om Rikta som jag har hittat i en ansedd tidning, Finanstidningen, i januari detta år. Där sägs det att Rikta var förblindat av sin egen framgång. Uppdraget var så attraktivt, alltså Sydafrikauppgiften, att man försökte få det trots att man inte hade resurser. Det är en dam som heter Annika Sundström, som finns i branschen, som säger det. Peje Emilsson, vd på Kreab, inte alldeles obekant, är lite mer försiktig. Han säger att det är en konst att växa fort. Det var

Prot. 2000/01:9

11 oktober

*Granskning av vissa
frågor i samband med
regeringens Sydafrika-
satsning*

vad Rikta hade gjort. Det är en konst som man ibland diskuterar för lite, säger Peje Emilsson.

Mats Gullers, vd på Gullers Grupp, har det här omdömet om Rikta: Med siktet på börsen kan det också finnas risk för att man tappar kurs. Mats Gullers pekar samtidigt på att Rikta var ett duktigt företag trots att företaget blivit förknippat med både Stockholms OS-ansökan och polis- och brandmannaspelen. Gullers tycker att Rikta har sig själva att skylla. Företaget hade hög svansföring och drog sig inte för att berätta vilken jättesatsning det här var.

Min uppfattning är alltså att huvudanledningen till den konkurs som det så småningom blev för Rikta faktiskt är att företaget imploderade. Mats Eriksson har uttalat sig på samma sätt i någon senare artikel. Det gick inte att fortsätta. Medarbetarna tvivlade på det hela. Det blev den i och för sig mycket beklagliga utveckling som vi sedan kunde beskåda.

Fru talman! Jag har tidigare pekat på att i varje fall ordföranden i utskottet har tagit ut svängarna rejält och menat att vi har granskat stora delar av hela Sydafrikasatsningen, vilket inte alls är fallet. Han har påstått att vi skulle kritisera regeringen rent allmänt. Jag skulle vilja betrakta kritiken mer som en indirekt kritik. Det har varit brister i uppföljningen som jag tycker att det finns anledning att tala om när det gäller upphandlingsfrågorna. Ordföranden gav också intrycket att det inte hade förekommit *någon* regelrätt upphandling. Det är väl inte en alldeles korrekt beskrivning, men det finns brister i den riktigt stora upphandlingen.

Med det här har jag försökt ge den mer korrekta bilden av vad vi faktiskt har granskat och vad vi faktiskt är överens om, nämligen kritik på upphandlingssidan, organisationssidan. Jag har också pekat på att försöket att dra en konstitutionell konsekvens av ett uttalande av statsministern i Sydafrika är för långsökt. Det finns inte konstitutionell bäring i den frågan, och det finns ingen anledning att rikta kritik eller påstå att det skulle finnas ett ansvar för statsministern på den punkten.

Anf. 63 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Det kan inte vara lätt att heta Göran Magnusson i dag. Men han gör ett aktningsvärt försök att säga att statsministern har gjort det mesta rätt. Har han gjort någonting fel så är det inget stort fel han har gjort. Förmodligen är alltihop ett missförstånd, och är det inte detta så är det Per Unckels fel. Fullt så enkelt är det inte, Göran Magnusson.

Vi kan ta och tillrättalägga det första, nämligen det uttalande som Göran Persson gjorde i Sydafrika och som bildar utgångspunkt för reservationerna. Det uttalandet har Göran Persson själv bekräftat. Göran Magnusson behöver inte vara konungsligare än kungen när han försvarar honom, utan vi kan väl åtminstone börja där Göran Persson själv medger vad han har sagt.

Den del av Göran Magnussons anförande som handlade om Rikta tycker jag, för att vara mycket allvarlig, känns rätt förskräckande. Jag har stor respekt för att en företrädare för regeringspartiet gör sitt bästa för att räta upp de krökta håren på sin chefs huvud. Det ligger på något sätt i Göran Magnussons politiska mandat. Men när Göran Magnusson försöker skjuta över skulden från statsministern, utrikesministern och regeringen på ett privat företag går han uppriktigt sagt för långt.

Det citat som Göran Magnusson levererade från en av Riktas advokater om det förödda förtroendet, vad handlade det citatet egentligen om? Jo, det handlade om att statsministern genom sina uttalanden i Sydafrika hade underminerat hela grunden för företaget. Allt det här vet Göran Magnusson. Han vet att det förhöll sig så. Vi har suttit i samma utskottslokal under förhören och hört folk säga exakt vad som faktiskt har inträffat.

Men Göran Magnusson går så långt i försvaret av vad som är en uppenbart sjuk sak att han inte drar sig för att chikanera ett företag som slåss för sin existens. Detta är inte vad man kan förvänta sig av vice ordföranden i riksdagens konstitutionsutskott.

Anf. 64 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill först säga något om det som Göran Persson har sagt. Jag har inte påstått att han inte skulle ha uttalat sig i Sydafrika. Jag citerade väl t.o.m. vad han sade i det sammanhanget. Per Unckel som KU-ordförande blandar i sin reservation in den garanti som staten ställde ut gentemot Rikta och vilken enligt uppgifter i de olika utfrågningar som vi har haft inte var bekant vid det tillfälle då Göran Persson uttalade sig i detta sammanhang. Det räcker väl med att fota kritiken på det uttalande som faktiskt har gjorts och inte försöka ge kammarens ledamöter och dem som till äventyrs läser betänkandet intrycket av att Göran Persson vid sitt uttalande i Sydafrika hade värderat den garanti som fanns.

Får jag för övrigt säga att den här garantin ju får spela en betydligt större roll än vad den faktiskt egentligen var värd i detta sammanhang. Och mycket hängs upp kring betalningen av denna garanti samtidigt som staten på olika sätt, och inte på alldeles bra sätt, tidigare hade betalat ut 9 ½ miljon kronor till Rikta för artistsatsningarna i Sydafrika.

Som vanligt har väl varken Per Unckel eller jag kanske den exakta sanningen. Men om vi försöker väga samman dessa olika saker borde vi kunna samsas om vad som faktiskt har förevarit och vad som är korrekt. Och det har vi ju gjort på flera punkter. Men effekterna av uttalandet är att om statsministern säger en sak, så ställer sig statstjänstemännen i Regeringskansliet omedelbart upp och rättar till slipsen och gör precis vad statsministern har sagt, oberoende av vilka avtal och åtaganden som finns.

Detta uttalande är egentligen chikanerande gentemot de oförvitliga statstjänstemän som finns i Regeringskansliet.

Anf. 65 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Så kan möjligen Göran Magnusson se det. Men fakta i målet är ändå att tidningarna i andra ärenden än detta alltsedan Göran Persson inträdde i Statsrådsberedningen bär mycket vittnesbörd om att det är exakt så det går till. Det var därför som jag började med att säga att den här granskningen har ett starkt personligt inslag. Det är en granskning över statsministerns ledarstil. Det är exempel på detta. Och den bekräftar de bilder som vi ser i andra sammanhang och dessutom det faktum att uttalandet av Göran Persson – inga mera pengar till Rikta – dyker upp gång på gång i utskottets utfrågningar som vittnesbörd av människor som har deltagit i de därefter följande samtalen. Det var

många som uppenbarligen hade rättat till slipsen när statsministern hade talat och offrade på statsministerns altare ett bra reklamföretag.

Det är svårt att komma undan intrycket att företagets väl och ve inte spelade ett vittens roll i det ögonblick som räkningarna från Sydafrika skulle betalas.

Göran Magnusson gör nu en stor affär av att regeringen visst hade betalat en och annan räkning. Ja, fasingen vore väl annars. Det är klart att man ska betala sina räkningar. Problemet är att regeringen inte betalade den avgörande räkningen som gjorde att företaget tvangs till rekonstruktion. Fru talman! Jag ska rätta mig själv. Regeringen betalade nämligen den avgörande räkningen två veckor innan statsministern skulle utfrågas i riksdagens konstitutionsutskott. Vi vet inte exakt varför det förhöll sig så. Det var inte efter den noggranna kontrollen, vilket man har velat göra gällande, eftersom man inte betalade enligt räkningen, utan enligt garantin. Det som var omöjligt att göra i december, då företaget fortfarande kunde räddas, det var möjligt att göra två veckor innan statsministern skulle uppträda i konstitutionsutskottet. Den här historien, Göran Magnusson, länder inte regeringen till stor heder.

Anf. 66 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att Per Unckel kan garantera att Rikta hade kunnat räddas med tidigare gjorda betalningar. Det av mig citerade advokatuttalandet tyder ju på att det inte handlade om pengar utan att det faktiskt handlade om någonting annat, där Rikta självt hade bidragit till att skapa det osäkra läge som man befann sig i, t.ex. verkställande direktören Mats Aguréns uttalande den 22 november. Han avlägsnades ju sedan, eller försvann, från vd-rollen. Även den seniorkonsult som hade haft hand om avtalsskrivandet och hela arrangementet fick sparken i denna veva från Rikta. Jag tror att det vore bra om Per Unckel inte bara därför att det är ett privat företag omedelbart ställer upp som advokat och med advokatyr för Riktas räkning i denna fråga.

Det som Göran Persson sade i Sydafrika, i alla fall det som jag har kunnat hitta som citat, är att inte ett öre av statens pengar ska betala förluster för artistevenemangen. Per Unckel får gärna ta fram citatet där det står att garantin till Rikta inte ska infrias. Det citatet kan man hitta i reservationen. Men reservationen är på den punkten helt felaktig.

Jag vill sedan säga något om betalning av räkningar. Det är klart att man ska betala räkningar. Framför allt ska man betala räkningar som man är skyldig att betala. Och dessa 9 ½ miljoner kronor som jag talade om låg ju utanför det mesta av avtalen. Det var artistpengar som skulle betalas ut. Staten betalade på det 8–9-miljonerskontrakt som man hade 4 miljoner någon gång i juni månad eller om det var i maj månad. Sedan betalade staten i mitten av december, då den här diskussionen fördes om att betalningar inte fick ske till Rikta, över 4 miljoner kronor som ersättning för det jobb som Rikta hade lagt ned. Beskrivningen av verkligheten är därför inte riktigt så schematisk som Per Unckel gör gällande.

Anf. 67 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kanske ska påpeka att det kan bli en lek med ord här. Men den här garantin avsåg ju just att täcka förluster för artistsatsningar, Göran Magnusson. Det borde man kanske komma ihåg.

Sedan svepte Göran Magnusson över samtliga partiföreträdare som har talat här tidigare när det gäller att vi skulle vara negativa till Sydafrikasatsningen. Då vill jag bara erinra om att jag började med att tala om att det var väldigt mycket som var positivt med denna satsning.

Jag förstår ju att det hos varje regeringsparti – det socialdemokratiska partiet eller vilket parti det än är fråga om – sitter i ryggmärgen och intuitivt att man i konstitutionsutskottet så långt som möjligt vill försvara sin regering. Och jag vill ju gratulera den socialdemokratiska gruppen till att ha gått väldigt långt när det gäller att framföra kritik mot regeringen. Det tycker jag tyder på viss kraftfullhet i agerandet. Men tydligen finns det något slags gräns för den här kritiken. Och i valet mellan statens trovärdighet som avtalsslutande part och regeringens eller partiets politiska trovärdighet så valde man det senare. Är detta alltid det självklara valet, Göran Magnusson?

Sedan kunde man så klart förvänta sig att Göran Magnusson fokuserar debatten på företaget Rikta. Men det är faktiskt inte Rikta som vi granskar här, utan det är regeringens agerande som vi granskar. Men det är ju egentligen ganska enkelt att tala om annat när man ska fokusera på regeringen.

Anf. 68 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Både Per Unckel och Ingvar Svensson talar nu om att jag och mina fem kamrater från det socialdemokratiska partiet är regeringens försvarsadvokater i KU. Själva ikläder sig dessa båda herrar ett slags helgongloria. De står över partipolitiken och har ingen ryggmärg att reagera med utan ser oförvitligt och opartiskt på hela situationen, medan socialdemokrater alltid ska utpekas som att de företräder partiintresset.

Per Unckel och Ingvar Svensson! När Carl Bildt kritiserades – jag tror att det var 1993 eller 1994 – förlorade Carl Bildts vapendragare i KU omröstningen i KU och accepterade inte det, därför att det naturligtvis fanns anledning att försvara Carl Bildt. Det kanske var hårkrökandet som också där var ett problem – jag vet inte riktigt – och man förde debatten här i kammaren, och med hjälp av Ny demokrati eller vilket parti det nu var så vände man detta och befriade Carl Bildt från den kritik som KU hade utvecklat.

Detta hade naturligtvis ingenting med partipolitik att göra, utan det var en rent saklig prövning av de faktiska omständigheterna som låg bakom det agerandet. Jag utgår från det, men jag har ändå velat erinra kammaren om att det har förekommit ett och annat även när Per Unckel och andra inte befann sig i opposition här i kammaren.

Får jag sedan fråga Ingvar Svensson: Anser Ingvar Svensson att formuleringen i reservationen om att inga utbetalningar skulle ske på grund av garantin till Rikta på ett rättvisande sätt speglar de faktiska omständigheter på vilka kritiken från minoriteten här grundas? Är det en korrekt beskrivning?

Anf. 69 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att Göran Magnusson efteråt får läsa protokollet. Jag sade nämligen att det förhållandet att man intuitivt och reflexartat vill försvara sin regering gäller alla regeringspartier. Bli alltså inte så våld-

samt engagerad på den punkten, för det var faktiskt också en självkritik som jag framförde i det avseendet.

Man kan alltid diskutera exaktheten i formuleringar, och det gör vi ofta i utskottet. Det är möjligt att statsministern i det här läget inte kände till garantin, men innebörden av det som han sade desavouerade garantin, och det är det viktiga i sammanhanget.

Min käre Göran Magnusson! Vi fokuserade tidigare på Riktas agerande, på Riktas ansvar för situationen och på varumärkesfrågan. Men finns det inte ett samband mellan utbetalningen från regeringens sida och förtroendet för varumärket?

Anf. 70 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det är väl bra med självkritik, och jag noterar med viss tillfredsställelse att jag ska förstå det på det sättet att om det nu blir – det får man möjlighet att pröva 2002 – en annan majoritet i utskottet och Ingvar Svensson då skulle företräda majoriteten, kommer det att bli ryggmärgsreaktioner på varje anmälan och kommer regeringen att försvaras till varje pris. Alf Svensson och Ingvar Svensson, som då kanske själv sitter i regeringen – man vet aldrig – förväntar sig då att kollegerna försvarar dem intill döden därför att de tillhör samma parti.

Jag har faktiskt sedan jag tillträdde som vice ordförande i konstitutionsutskottet försökt anlägga ett något annorlunda perspektiv på det här och sagt: Vi ska granska och kritisera när det är motiverat ur konstitutionell synpunkt. De partipolitiska aspekterna på det här får tas i ett annat sammanhang. Granskningsbetänkandet kommer bara att läggas med en anmälan till handlingarna här i kammaren. Den som anser att statsråd ska dra andra slutsatser än att bara ta emot en anmälan här får naturligtvis resa frågan om misstroendeförklaring här i kammaren och kräva att statsrådet ska dra sig tillbaka i det här sammanhanget.

Låt mig återkomma till det aktuella citatet. Det står i reservationen att innebörden av uttalandet var att det kom att påverka hanteringen av garantin. Det är inte alls det som det handlar, utan det står att ”han uttalade att några utbetalningar från staten till Rikta som en följd av den tidigare utställda garantin inte kunde komma i fråga”. Återigen, Ingvar Svensson: Är detta en korrekt beskrivning av vad Göran Persson sade i Sydafrika?

Anf. 71 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Göran Magnusson nämnde att jag i mitt anförande skulle ha talat om den misslyckade Sydafrikasatsningen från statsrådet. Det har jag inte gjort. Jag har läst igenom mitt manuskript, och jag har hela tiden talat om den misslyckade artistsatsningen. Det är mycket viktigt att klargöra detta. Jag vet att mycket också var bra och framgångsrikt i Sydafrika, men artistsatsningen var i sig så misslyckad att den har dragit ned hela satsningen. Den har satt sin prägel på Sydafrikasatsningen i dess helhet, och det är väldigt tragiskt.

Ett skäl till att det blivit så här är att den nya idén om att vi skulle satsa på konserter, Dr Alban osv. kom fram under alldeles för stor brådska och under alldeles för dålig ledning från Statsrådsberedningen till den ambassadör som skulle hantera det här. Rikta fick gå in för att hjälpa till med att rätta upp den oreda som höll på att uppstå i Statsrådsberedningen när man upptäckte att det här inte gick att hantera.

Göran Magnusson beskriver Rikta lite lätt nedlåtande som ett chict och vitt konsultföretag. Rikta var ett seriöst och modernt arbetande företag och hade sorgligt nog tidigare tagit på sig uppdrag åt regeringen. Man tyckte att man hade bra och förtroendefulla relationer med regeringen och vågade därför ta på sig ett uppdrag som låg utanför det normala sättet att arbeta med regeringen. Det hade man säkert inte gjort om det hade varit första gången som regeringen och Rikta hade haft med varandra att göra.

Jag tog i mitt huvudanförande upp de kulturkrockar som inträffar mellan Regeringskansliet med dess hierarkiska och traditionella sätt att arbeta och de nya och moderna företagen. Jag hoppas verkligen att regeringen nu drar lärdom av det här misslyckandet och lär sig att arbeta på ett nytt och modernt sätt.

Anf. 72 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska gärna ge Helena Bargholtz rätt om det var så att jag hörde fel och uppfattade att det gällde hela satsningen när Helena Bargholtz talade om artistsatsningen. Sedan är det väl lite synd att säga att det här satte sin prägel på hela satsningen i Sydafrika. Det var det som inte skedde. Det satte sin prägel på den politiska debatten i Sverige.

Hans Josefsson, som är verksam i Sydafrika för Exportrådets räkning, säger att det där inte fanns något intresse för den här kritiken. Det skrevs en enda artikel, som var en uppsummering gjord av en journalist i Sydafrika av vad som hade stått i svenska tidningar om problemen kring artistsatsningen.

Helena Bargholtz säger nu att Rikta gick in för att räta ut en del problem. Rikta kontaktades ju redan i juni månad, och man kom överens om att Rikta skulle ta ett ansvar för artistsatsningarna. Jag tror att det i och för sig var klokt tänkt av UD. Sedan blev resultatet inte så särskilt bra, och jag kan gärna hålla med om att inte bara Rikta ska lastas för det. Men Rikta åtog sig detta, och sedan blev fortsättningen sådan som vi känner till.

Det var inte så att Riktas företagsledning gjorde den värderingen att den kunde åta sig detta därför att den kände regeringen så väl. Sanningen, Helena Bargholtz, som framgår av alla möjliga papper, är att det var seniorkonsulten Mikael Albinsson i Rikta som skrev kontrakten med regeringen och sedan inte talade om för företagsledningen i Rikta vad Rikta hade för ansvar i de här sammanhangen. Det är det som förvirrar situationen till den 20–23 november, när Riktas företagsledning får klart för sig att man har ett åtagande på artistsidan både i pengar och i praktiska insatser som ledningen inte har känt till.

Det kan tänkas att det var ett välskött företag, men i det här avseendet var det inte särskilt välskött.

Anf. 73 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Vad som är ledsamt när det gäller hela den här Sydafrikasatsningen är att uppfattningen i Sverige har präglats av att man har misslyckats med artistsatsningen. Det har i Sverige inte kommit fram vad som har varit positivt förrän Göran Magnusson nu har fått lite kontakter, och det har talats lite om det i tidningarna. Den bild som svenskar har fått

har varit att det här var misslyckat rakt över, både från regeringens sida och från Riktas sida.

Göran Magnusson åberopar vad Mikael Albinsson sagt. Jag kan bara tänka mig vad Peter Eriksson sade. Han menade att man hade en förtroendefull inställning till regeringen och därför vågade ta sig an detta. Saken är hemskt tragisk, och jag hoppas att den inte leder till att nya, unga och moderna konsultföretag drar sig för att ta regeringsuppdrag i fortsättningen, för då gör regeringen en stor förlust.

Anf. 74 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det är bra, Helena Bargholtz, att vi nu är inne på svensk mark och kan konstatera att den politiska opinionsbildningen och mediespeglingen har givit svenska folket ett intryck av att Sydafrikasatsningen inte var så bra. Man har många gånger försökt rubricera den som Sydafrikafiaskot. Det kan inte bara avse artistdelarna, utan det är ett samlande begrepp för hela Sydafrikasatsningen.

Jag tycker inte att vi behöver polemisera mot varandra. Om Helena Bargholtz har samma insikt som jag, kan vi tillsammans med hjälp av boken om Sydafrikasatsningen, den rapport som Sveriges Exportråd kommer att lägga fram och det företag från Eskilstuna som jag här talat om försöka informera människorna i Sverige om vad den här Sydafrikasatsningen faktiskt innebär.

Jag räknar med Helena Bargholtz på den punkten. Jag är inte lika säker på att jag kan räkna med utskottets ordförande. Det är möjligt att Exportrådet kan imponera något även på Per Unckel och att man kan föra vidare vad Exportrådet kommit fram till.

Anf. 75 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! När jag en gång i tonåren engagerade mig politiskt var en av de första uppgifterna att delta i en insamling för rasförtryckets offer i Sydafrika. En annan tidig uppgift var att delta i den rörelse som fanns i Sverige på den tiden som krävde bojkott av sydafrikanska varor.

Sverige kom så småningom att spela en positiv roll. Snart antogs denna bojkott av FN och hela världssamfundet. Vi upptäckte dock att Sverige hade ett dubbelt ansikte gentemot apartheidregimen. Å ena sidan fanns den engagerade solidaritetens ansikte. Å andra sidan fanns profitörernas. Vissa svenska företag hade omfattande investeringar i Sydafrika och sökte även sedan bojkotten av apartheidregimen blivit FN:s på olika sätt kringgå bojkotten.

När nu Sydafrika blivit kvitt apartheidregimen och söker bygga upp ett nytt demokratiskt och icke-rasistiskt samhälle finns gamla förbindelser med Sverige. Det känns därför rätt och riktigt att Sverige försöker skapa en bred kontakt med Sydafrika, att vi söker utveckla ett brett samarbete. Därför var regeringens Sydafrikasatsning alldeles riktigt tänkt. Den var välmotiverad. Sverige har en tradition av solidaritet. Sverige har, om man så vill, en skuld att avbetala på grund av andra företags verksamhet. Den har varit ett indirekt stöd till apartheidregimen. Det var möjligt och nödvändigt att stärka den samhörighet som den breda solidaritetsrörelsen här i landet skapat. I den meningen var satsningen väl motiverad.

Huvuddelarna av satsningen har av allt att döma också fungerat väl. De politiska kontakterna, seminarieverksamheten, de ekonomiska och handelspolitiska kontakterna har, som det talats om redan, i allt väsentligt fungerat på ett tillfredsställande sätt. Det som blev ett problem var att man i ett relativt sent stadium övertygades om att man skulle krydda den breda samhällssatsningen med en kultursatsning, en artistsatsning. Där hade man inte organisationen. Man hade inte färdigheten på berörda departement att svara upp mot vad den delen av satsningen krävde. Det är bara i den delen som det har riktats kritik från konstitutionsutskottet. Det är det som vi har haft anledning att granska.

Av debatten här kan man få intrycket att utskottet har varit oenigt. Faktum är att vi har varit utomordentligt eniga i uppfattningen att organisationen brast när det gällde satsningen. Man följde inte upphandlingen av de tjänster som gällde artistsatsningen. Man gjorde ett relativt slarvigt engagemang av en arrangör för artistdelen. Man hade inte tillräckligt klar och tydlig beredskap och organisation för att hantera den något annorlunda rytmen, t.ex. vid behov av snabb likviditet som krävs inom artistbranschen. Departementets organisation var inte beredd på det.

Vi har varit enhälliga i vår kritik av allt detta. Det är departementscheferna på berörda departement som har ansvaret för verksamheten till syvende och sist. Därför drabbar det dem. Det är en indirekt kritik av en del av Sydafrikasatsningen och ingenting annat.

Det är viktigt att invända mot en del av de överord som använts i polemiskt syfte från reservanterna, framför allt utskottets ordförande. Konstitutionsutskottet har inte granskat statsministerns ledarstil. Den har inte varit föremål för någon anmälan eller granskning och utvärdering inom konstitutionsutskottet.

Fru talman! När man talar för hela utskottets gemensamma slutsats ska man inte spetsa till det vi har kommit fram till, som om det hade gällt hela Sydafrikasatsningen. Det gjorde Per Unckel. De slutsatser som utskottets ordförande drar är inte ledda i bevis. Utskottets ordförande kan företräda hela utskottet när stora delar av ett betänkande är enigt. Men då får man hålla sig nogsamt till det vi är eniga om och inte förse det med insinuanta och demagogiska svängningar och sedan tala för den lilla del där det har varit oenighet och där det finns en reservation.

Jag tycker att det är en insnuant svängning när man säger att det är uppenbart att tjänstemän lyssnade till statsministern och följde honom. I relationerna mellan statsministern och tjänstemän ska det väl vara så att tjänstemännen lyssnar till sin statsminister. Man kan inte lägga statsministern det till last. Det är felaktigt och inte alls bevisat, det som Per Unckel säger, att en stat som agerar som den svenska staten har gjort kan till slut ingen lita på. Det är att ta till övertoner i granskningen.

Reservationen tar upp saker som inte är bevisade. Den slutar med slutsatsen: "Det sätt på vilket ärendet handlagts har sammantaget skadat företags och andras tilltro till staten som avtalspart." Det sägs rakt ut. Det är ett obevisat påstående. Det finns inga belägg för att detta har skadat svenska statens rykte som avtalspart.

Tvärtom visar hela hanteringen att man har försökt hitta saker som kanske inte har funnits. Man har försökt vrida ur det som man försöker vrida ur all vätska i tvätt. Man vrider två tre fyra gånger för att se om

man ändå inte kan hitta någon droppe av något, och det har egentligen inte gått.

Det första spåret som utskottet följde var: Kunde det vara så att tjänstemännen inte ville betala med hänsyn till att statsministern inte skulle förlora ansiktet? Vi kunde inte komma fram den vägen. Det fanns ingenting som visade att så hade skett.

Man gick då från borgerlig sida in på ett annat spår. Man sade: Det måste nog kanske vara så, eftersom det var advokater som gjorde gällande att så skulle ha varit fallet. Statsministern skulle direkt ha stoppat detta i ett visst skede när det var ett möte på departementen mellan företrädare för Rikta och departementen. Men inte heller det har gått att belägga. Det har uppenbart inte varit på det viset.

Då kommer man till insinuanta formuleringar, menar jag, i reservationerna: Det här är inte belagt, men något skumt måste det ha varit i statsministerns agerande. Då ägnar man sig nästan åt det som man inom etnologisk teoribildning kallar omslutning.

Man förser någon eller något med ett rykte. Sedan ska man till varje pris pressa på den etiketten och använda den, eftersom alla då vet vad man talar om, och så har man omöjliggjort den personen, den företeelsen eller någonting. Det är också vad man ägnar sig åt här. Man säger att det är statsministerns ledarstil som gör att det går på det här viset. Men man har egentligen ingenting på fötterna för att så skulle ha varit fallet.

Jag tycker att vi i utskottet som helhet har gjort ett omsorgsfullt arbete. Vi har alltså kunna samla hela utskottet. I den del som avser artist-satsningen har regeringens arbete brustit vad gäller organisation och upphandling. Det är i sig en allvarlig kritik som vi riktar i den delen.

Men det är värt att betona att utskottet i denna bedömning har varit enigt, och att vi har varit eniga i kritiken. Detta berör samtidigt en liten begränsad del av Sydafrikasatsningen, som till huvudsdelen förefaller ha varit ett utomordentligt lyckat och bra projekt.

Anf. 76 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist brukar nu och då reflektera logiskt och sammanhängande i en del frågor. Det imponerar på mig. Jag tycker om logik och sammanhang när man resonerar i politiska termer. Men det är en del saker som jag inte riktigt förstår i granskningsfrågorna.

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet har ett samarbete när det gäller budgetfrågorna. Men såvitt jag vet finns ingen sådan samarbetspakt i granskningsfrågorna. Eller finns det en sådan? Det vore intressant att få veta.

Jag har frapperats av den servila attityd som Vänsterpartiet har visat i granskningsfrågorna, och i synnerhet i den här frågan. Ibland har jag faktiskt haft en känsla av att Vänsterpartiet är mer regeringstroget än vad s-gruppen själv är.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Kenneth Kvist: Varför så servila? Eller är det möjligen så att sällskapet med oss andra skrämde något?

Anf. 77 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag har ingen anledning att svara på insinuationer. Omsorgen om konstitutionsutskottet som granskningsorgan gör att jag inte

vill gå med på skrivningar som går längre än vad som framkommer i konstitutionsutskottets granskning och vad vi klart kan belägga.

Att vi från Vänsterpartiet inte har biträtt reservationen – vi är ju två i utskottet – beror på att den vimlar av påståenden som inte är helt korrekta eller påståenden som inte går att belägga. Jag citerade sista meningen av ett sådant påstående. Vi har inte velat göra det.

Det är väl ingen servil inställning från vare sig Vänsterpartiet, Socialdemokraterna eller Miljöpartiet när vi gemensamt säger att statsråden har ett övergripande politiskt ansvar för vad som händer. Det har brustit i de avseenden som vi har varit eniga om att det har brustit i. Med hänvisning till det kan de inte undgå kritik.

Jag tycker inte att det är en servil inställning. Det hade det varit om vi sagt att allt var lysande. Men det har vi verkligen inte sagt. I denna del har regeringen fått kritik.

Anf. 78 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist var inte så nöjd med mitt anförande. Jag får väl leva med det. Jag är inte speciellt förvånad, men jag är heller inte speciellt bekymrad. Jag ska kommentera ett par av de frågor som Kenneth Kvist emellertid apostroferade i sitt anförande.

Först påpekade han – och jag tror att jag citerar honom rätt – att det krävdes ny kompetens därför att berörda departement inte hade kompetensen. Jag tror att det är alldeles fel. Jag tror att det berörda departementet hade kompetensen, och det är här som problemet ligger.

Det är här som anknytningen till statsministerns ledarstil går att finna. I varje normalt projekt av den här karaktären låter man det ansvariga departementet sköta det. Sedan urminnes tider har Utrikesdepartementet skött dylika arrangemang och gjort det med stor perfektion.

Vad som nu händer är att Utrikesdepartementet plötsligt inte får göra detta, för detta var Göran Perssons personliga projekt. Det är här problemen börjar. Vad utskottet säger är att vi hittar mängder av situationer där oklarheten mellan vem som egentligen är chef är upphovet till många av de konsekvenser som sedan blir så bekymmersamma.

Min andra kommentar har att göra med betydelsen av statsministerns uttalanden. Det är lite rörande att såväl huvudregeringspartiet och reservregeringspartiet nu säger att det inte spelar så stor roll vad statsministern säger. Vi ska minnas detta till senare. Men uppenbarligen är det fortfarande så att tjänstemän lyssnar.

Kenneth Kvist säger också att det är naturligt att de gör det. Jag tror att Kenneth Kvist i denna del av sitt argument hade alldeles rätt. Men sedan lyckas han i ett slags lojalitetskrumbukt komma fram till att det ändå är fel. Om Kenneth Kvist stannar på den första bisatsen blir slutsatsen mer logisk.

Det visar sig också – och det har vitnats om det inför utskottet – att detta Perssonska uttalande återupprepas i många av de samtal som vi har haft anledning att granska. Det är inte bevisat, men det har hävdats inför utskottet. Här ligger vår misstanke. Det är där Kenneth Kvist säger: Det är nog inte så allvarligt, så vi glömmer alltihop. Det tycker jag att Kenneth Kvist gör alldeles fel i.

Anf. 79 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Om det vore så illa att det vore ett personligt projekt, som utskottets ordförande säger, vore det anledning till en KU-anmälan. Vi har regler i landet om att regeringens beslut ska fattas av regeringen kollektivt, annars är det ministerstyre.

Det ligger i det jag försöker förklara med omslutning. Man ska försöka prägla en bild av en politisk motståndare, och man har god hjälp av massmedierna att göra detta, osv. Då hamnar man i detta.

KU har inte granskat statsministerns ledarstil. Den har aldrig anmälts till KU, och vi har inte granskat den. Det är på det viset.

Det verkar faktiskt som att en mycket rimlig tolkning är att man trots allt visar omtanke om statens medel när man inte omedelbart betalar ut enligt garantin. Jag menar att man kan göra precis motsatt tolkning mot vad ni gör, nämligen den att när Rikta begär detta och ska omstruktureras så har Rikta fordringsägare på sig som inte bara är anknutna till Sydafrikasatsningen. Då vill man inte att statens medel ska gå till andra än dem som har med just den här satsningen att göra, och då är det klart att det inte kan bli en snabb utbetalning.

Vidare fanns det ingen tid utsatt för när betalningen enligt garantin skulle vara gjord. Det var inte sagt att det skulle ske alldeles omedelbart. Återigen finns det alltså kritiska ståndpunkter som inte bär och som inte är korrekta och belagda. Därför skjuter reservationen över målet. Ni kunde ha avstått denna reservation, och utskottet hade varit enhälligt i sin kritik. Kritiken hade då kanske också framstått som starkare.

Anf. 80 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Vi hade naturligtvis kunnat avstå från vår reservation, Kenneth Kvist. Då hade utskottet blivit enigt, statsministern gladare och Socialdemokraterna och Vänsterpartiet lyckligare över att någon ytterligare kritik inte framfördes ens reservationsledes. Men så sköter inte vi vårt uppdrag. När det finns anledning att säga någonting så säger vi det.

Det finns två förbryllande eller bekymmersamma ingredienser i det argument som Kenneth Kvist nu tar fram om att Rikta väl egentligen inte hade skäl att förvänta sig någon snabb betalning. Om Kenneth Kvist minns handlingarna så ingick Rikta i sin garantiförbindelse på rätt lösa grunder – när regeringen själv bad Rikta att göra det. Det är regeringen som ber därför att regeringen inte klarar av beställningarna när artisterna vägrar att gå upp på scenen. Det är ju det som är bakgrunden. Rikta ingick i den förbindelsen därför att man tidigare hade gjort motsvarande, dvs. hjälpt regeringen undan ett likviditetsproblem och fått betalt efter några dagar. Rikta hade alltså skäl att anta att andra gången man hjälpte regeringen skulle regeringen inte vara mer nödbedd med att betala än den var den första gången. Men då hade man inte räknat med statsministern.

Den andra ingrediensen i samma förbryllande kedja är att man nog skulle kunnat kontrollera att de inskickade underlagen var korrekta. Det ligger mycket rim och reson i detta. En och annan sätter upp frågetecken för om detta måste ta fyra månader, under vilken tid Rikta inte längre existerar som ett fungerande företag.

Men sedan kommer det mest förbryllande av allt, nämligen att i slutet på denna granskning betalar man ändå inte ut enligt räkning så som man sade att man skulle göra, utan man betalar ut enligt garantin. Två veckor

före det att Göran Persson ska uppträda i konstitutionsutskottet är det plötsligt möjligt att betala ut in blanko enligt garantin. Det är då som misstanken väcks om att det finns en djupare förklaring under detta som socialdemokrater, vänsterpartister och, tyvärr, miljöpartister inte vill se – Gud vet, fru talman, av vilket skäl.

Anf. 81 KENNETH KIVIST (v) replik:

Fru talman! Per Unckel får det att låta som om garantin utfärdades av regeringen i vederbörlig ordning. Men den kom ju till utomordentligt hastigt, och säkert utan att någon politisk instans hade kunnsighet om den. Men den politiska instansen är ansvarig för det som händer också utom dess kännedom.

Visst, det är ju alldeles riktigt att det tog tid och dröjde innan utbetalningen kom. Men det finns ju också i utskottsmajoritetens och i den enhälliga slutsatsens text – för det är ju bara ett stycke motivtext som ni har reserverat er för – egentligen skäl för kritik av allt detta. Den kritiken är baserad på vad utskottet faktiskt har fått fram.

Men vad ni gör i reservationen är att dessutom insinuera att det finns annat som är klandervärt. Det är sådant som utskottet visserligen inte har fått fram, men som kanske ändå eventuellt måste vara fel. Ni måste ha något som gör att vi kan höja tonläget ytterligare. Vadan detta behov? Det gör ju att debatten förs i en ton som om utskottet vore utomordentligt oenigt.

Vi är inte utomordentligt oeniga! Vi är eniga om att artistsatsningen inte har skötts på ett bra sätt och att regeringen, och därför ansvariga statsråd, förtjänar kritik för detta. Det är vi eniga om. Men vi är icke eniga om det som står i reservationen, därför att det är inget annat än spekulationer och insinuationer.

Anf. 82 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det är inte lätt att komma sist i en sådan här något avslagen debatt – för det är den trots allt. Vi har hållit på med det här ärendet under väldigt lång tid. Vi har vänt på många stenar, och vi har gått ut och in i garderober. Vi har minst sagt arbetat väldigt omsorgsfullt. Vi har utfrågat 15 personer, och tre av dem har vi utfrågat två gånger. Man kan nog inte göra så mycket mer i ett sådant här ärende.

Jag är den förste att beklaga att vi inte kom överens hela vägen fram. Det var faktiskt så att vi hade ett enat utskott fram till en sista liten formulering, där det sprack. Därefter skapades en minoritetstext som jag menar inte hade grund nog.

Men vi ska se hela detta ärende uppkommet från en anmälan som Miljöpartiet gjorde den 19 november. Då anmälde vi nämligen Sydafrikasatsningen till KU på grund av att vi misstänkte att biståndsmedlen inte användes på rätt sätt. De frågor som vi ställde till KU var följande:

1. Faller resan till Sydafrika inom ramen för det övergripande biståndsmålet, som är fattigdomsbekämpning?
2. Är det förenligt med måluppfyllelsen att använda biståndsmedel för marknadsföring?

3. Har bistånd använts för att marknadsföra svenska produkter och svenska företag?
4. Har bistånd sammankopplats med försäljning och marknadsföring av svensk krigsmateriel?

Vissa delar i satsningen har under granskningen visat sig kunna falla under biståndskriterierna. Det är vi överens om i utskottet. Men vi är också överens om att vissa inte har fallit inom ramen. Resultatet har på vägen blivit att regeringen – och detta är klart uttalat av Göran Persson – inte kommer att använda biståndsmedel till de delar som faller utanför ramen. De utgifterna ska tas från andra anslag, har det sagts. Eftersom en slutlig reglering av fordringarna och fördelning på olika anslagsposter ännu inte gjorts är detta nu en fråga för revisorerna och den uppföljning som utrikesutskottet planerar. Vi har nog gjort vad vi har kunnat i utskottet.

I stället har granskningen kommit att handla mer om bristen på planering, bristen på organisation, bristen på beslutsgångar och bristen på upphandlingsförfarande – och ett korrekt sådant. Brister i de här hänseendena har vållat svårigheter när det gäller att bedöma om satsningen i dess helhet stämmer överens med målen. Så står det faktiskt i bedömningen.

Det här är tung kritik, menar jag. Jag står för huvudtexten, men jag menar att detta är tung kritik.

Vi har inte kunna belägga kopplingen till JAS Gripen-affären och marknadsföringen av svensk krigsmateriel, dvs. dessa 28 Gripenplan. Men för mig finns känslan av sammanblandning fortfarande kvar. Det beror på att händelserna ligger så i fas med varandra. Underskrifterna av avtalen skedde strax efter det att Sydafrikaresan var slut. Det var exakt den 3 december. Jag har ändå inte skrivit en reservation om detta, och det beror på att jag inte har tillräckligt med belägg för att rikta en stark kritik på det här området. Jag menar att ungefär samma sak gäller för det här uttalandet och trovärdigheten som avtalsslutande part. Reservanterna anser ju att regeringen inte längre har förtroende som avtalsslutande part.

Det är väldigt viktigt för oss i KU att vi har grund för det vi säger i våra bedömningar. Vi hade en gemensam grund väldigt länge, men här kom vi fram till en skiljelinje som inte var särskilt bra för vårt utskott. Ett enat utskott skulle ge ett mycket starkare intryck utåt i en sådan här fråga.

När det gäller JAS Gripen-projektet kan man säga att jag fick lite vattnen på kvarnen när jag läste en utskrift från en Rapportintervju med Björn Rosengren just den 3 december när man undertecknat de här avtalen. Då säger Björn Rosengren: ”Det är mycket glädjande. Det innebär att de utnyttjar optionen snabbare än vi hade tänkt. Jag kan bara konstatera det med stor glädje. Jag tror också att det har en hel del att göra med den aktivitet som var i Afrikaresan, från oss och från näringslivet.”

Den här intervjun och det här svaret gav mig anledning att ställa frågan till Göran Persson under en av våra utfrågningar. Göran Perssons kommentar var: ”Björn Rosengren har i regel talangen att ta åt sig en del av äran.” Det är ett kryptiskt påstående. Jag har lite svårt att se relationen mellan de statsråd som har den här inställningen till varandra. Jag vet inte om det är vice versa också. Detta var från Göran Perssons sida.

När det gäller vår granskning tycker jag att detta vändande på stenar och ut och in i garderober var en nyttig läxa för oss. Jag tror att vi fick lära oss väldigt mycket under vägen. Det var många stenar som vi vände flera gånger och som inte förändrades under de här procedurerna. De såg likadana ut.

Men det finns också besvärande realiteter, nämligen det vi kallar för verklighetsuppfattningar. Människor som sitter tillsammans under en viktig förhandling – det här gäller den 1 december på Utrikesdepartementet – kan ha en delad uppfattning om verkligheten och uppfatta saker diametralt olika. Vad har den sagt, och vad har den sagt? Jo, den har sagt det. Nej, den har inte sagt det. Den har sagt det. Nej, den har inte sagt det.

Detta skapar en förvirring och är mycket förbryllande. Till detta kan man också säga, som någon tidigare har tagit upp, att det är märkligt att statstjänstemännen just vid det här mötet inte för några som helst noteringar. De förde inga anteckningar. Det är ett oerhört viktigt möte. Det måste alla vara medvetna om som deltar i det, men de för inga anteckningar. Däremot för motparten, dvs. Riktas advokater, anteckningar.

Problemet för oss i KU är att vi har konfronterats med anteckningar från den ena sidan och minnesbilder från den andra sidan. Det har varit en omöjlighet för oss att avgöra vad som är sant och vad som inte är sant, eller, om vi ska tala om olika verklighetsuppfattningar, vilken verklighet som bättre stämde överens med den verklighet som just då rådde.

Detta har skapat ett problem för oss i KU. Hur ska vi hantera de olika verklighetsuppfattningarna? Det har fått mig att fundera ytterligare på att ta upp frågan om sanningsförsäkran i KU på bordet igen. Jag hörde att ordföranden i KU nämnde det också. Jag är självfallet medveten om alla de konsekvenser och problem som det kan medföra. Orsaken till att jag tänker på det viset är just att vi hamnar i situationer där vi helt enkelt inte kommer längre – olika sagesmän har olika uppfattningar. Vi kan inte göra någon rättvis bedömning. Jag tror att en sanningsförsäkran skulle kunna sätta större press på dem som vi utfrågar.

Många har sagt att det här betänkandet är värt att läsa för alla som är intresserade av sådana här frågor, och det tycker jag också. Jag undrar om statsministern och utrikesministern har läst det. Jag tycker att det är trevligt att höra att utrikesministern i alla fall tar åt sig kritiken av organisationen och upphandlingen. Hon säger att de har dragit lärdom av Sydafrikasresan. Jag tycker att det hedrar henne. Jag hoppas att detta lätt går att iaktta i framtiden när det gäller organisationen och när det gäller hanteringen av liknande projekt.

Statsminister Persson tycker tyvärr bara att kritiken var rätt måttlig. Jag vet inte om det betyder att han väntade sig hårdare kritik. Den kritik som jag tycker är väldigt tung och massiv är rätt måttligt enligt Persson. Det kan hända att han ser den del som vi kritiserar som en liten del av den stora satsningen och därför gör den här bedömningen, men icke desto mindre handlar det om hela planeringen, om organisationen och om okorrekta upphandlingar. Det handlar om ett sätt att hantera viktiga frågor som inte är acceptabelt och behöver rättas till.

Jag hade hoppats att statsministern eller åtminstone en representant från regeringen skulle ha varit här under vår debatt. Tyvärr är varken

statsministern eller någon annan här. Det tycker jag är beklagligt. Det här är en viktig debatt trots den avslagenhet som jag började med.

Anf. 83 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Jag får börja med att be om tillgift för att jag utnyttjar ledamöternas värdefulla tid ytterligare några minuter.

Utskottets ordförande tog upp en fråga i sin inledning, nämligen frågan om behovet av sanningsförsäkrar, ett behov som skulle ha blivit större efter den här granskningen. Per Lager var inne på samma tema, dock i något mer eftertänksamma ordalag än Per Unckel. Därmed antyder åtminstone utskottets ordförande en sak som han i andra sammanhang har sagt mer öppet: Någon måste ljuga inför utskottet. Dessa två utsagor kan inte vara sanna samtidigt.

Det där tycker jag kräver att vi något granskar detta svepande påstående. Det handlar såvitt jag förstår om två skilda, om än besläktade, punkter i granskningen.

Den första punkten gäller ett påstående från en av Riktas advokater om att tjänstemän från UD har meddelat att man inte kan betala något belopp till Rikta, eftersom Göran Persson gjort Rikta ansvarigt för misslyckandena vad avser artistevenemangen i Sydafrika. Man kunde alltså inte desavouera statsministern och kunde därför inte uppfylla sina förpliktelser.

Detta påstående har förnekats från UD-tjänstemannens sida.

Alltså två motstridiga uppgifter, som inte kan vara sanna samtidigt.

Det är faktiskt inte så enkelt. Detta finns på s. 212 respektive s. 235 i betänkandet. Det visar sig nämligen att UD-tjänstemannen inte har sagt att inga utbetalningar kan göras. Han säger så här när det gäller det förslag som advokaten hade: ”— — — nämligen att vi skulle betala Riktas alla fordringsägare. Det tycker jag inte skulle kunna gå ihop med de uttalanden som utrikesministern och statsministern har gjort, nämligen att vi skulle honorera de i god tro varande underleverantörerna som deltog i artistsatsningen. Men det betyder ju inte att andra fordringsägare på Rikta, som inte har haft med Sydafrikasatsningen att göra, skulle få betalt med statliga medel.”

Det visar sig alltså när man tittar närmare efter att det här handlar om helt olika utbetalningar. Dessa två uttalanden går ihop. Låt vara att de av skäl som jag inte ska gå närmare in på här kanske har betonats och ihåggkommit på något olika sätt. Men det går inte att visa att någondera parten har ljugit.

Det andra fallet gäller det möte den 1 december – Per Lager nämnde det också – som genomfördes på UD. Representanter för Rikta träffade UD-tjänstemän för att se vad som kunde göras när det gällde de utestående affärerna mellan staten och Rikta.

Från Riktas sida säger man att det försvann ett antal tjänstemän och att de kom tillbaka med meddelandet: Saken har dragits för statsministern och det blir ingen utbetalning.

Från Statsrådsberedningens och UD:s sida förnekar man mycket bestämt att något sådant har sagts.

Alltså två diametralt motstridiga uttalanden. Båda kan inte vara sanna samtidigt.

Nja, låt oss titta närmare på vad som egentligen har sagts och hur man kommer ihåg det. Det visar sig nämligen att det stämmer att saken har dragits för statsministern, och det stämmer att man meddelat att det inte blev någon utbetalning.

Men vad var det för sak som hade dragits för statsministern under några minuter den 1 december? Jo, ett krav eller förslag, hur man nu ska se det, från Rikta om att statsministern skulle hålla tyst om eventuellt kritiska synpunkter han hade på Rikta. Man ville förse statsministern med en slags munkavle som ett led i en uppgörelse med Rikta. Detta drogs för statsministern. Det var helt klart för alla inblandade att några sådana munkavlar inte kunde accepteras.

Den andra delen, att utbetalningar inte kunde ske, hängde inte samman, visar det sig, med vad statsministern eventuellt sagt eller inte sagt. Det var den bedömning som de ansvariga tjänstemännen från UD gjorde, att det i det läget inte var möjligt att göra några snabba utbetalningar.

Det visar sig alltså än en gång att det som vid en slarvig läsning framstår som motstridiga uttalanden icke alls behöver vara det. Det handlar om skilda kunskaper om hur saker och ting går till, skilda förväntningar, skilda intressen och därmed också skilda minnesbilder och skilda tolkningar av vad som har hänt.

Vi har alltså inte kunnat visa att någon har ljugit. Vi kan i och för sig inte garantera att inte någon har ljugit. Det är principiellt omöjligt att bevisa att någon inte har ljugit. Men det går inte att av det här materialet säga att någon måste ha ljugit.

Det går än mindre att påvisa att tjänstemän har tagit några otillbörliga hänsyn till statsministern eller någon annan och därmed förhindrat att staten skulle fullgöra sina förpliktelser. Detta har inte kunnat visas.

Det har heller inte kunnat visas att statsministern personligen har stoppat utbetalningar till Rikta eller på annat sätt agerat så att statens trovärdighet som avtalsslutande part har kunnat ifrågasättas.

Fru talman! Jag ska avrunda det här inlägget och eventuellt den här debatten med att konstatera att oppositionen i den här delen, som gäller reservationen, helt riktigt har mycket lite på fötterna, som Kenneth Kvist sade. Galoscherna står kvar i garderoben. Kängorna är borta. Några raggsockor har man inte på sig. Inte ens ett par tunna nylonstrumpor har man kunnat leta upp för att skyla sina fötter i snögloppet.

Jag säger inte det här av omsorg om oppositionens ledamöter, utan av omsorg om utskottet och betänkandet. På detta sätt menar jag att man åtminstone har riskerat att försvaga uppmärksamheten på den del där utskottet är enigt, och det vore beklagligt om så sker.

Anf. 84 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Kammarledamöter! Jag ska inte alls ta upp lång tid. Som ni hörde av tredje vice talmannen är anförandet begränsat till två minuter. Det är bara ett par kommentarer jag vill göra till den här debatten.

Det sägs att det skulle finnas en uppgörelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om hur granskningen i konstitutionsutskottet ska gå till. Den tanken är så bisarr att den inte ens har föresvävat mig. Jag är lite förvånad över att den kan föresväva någon över huvud taget.

När det sedan gäller slutsatsen att man i sådana här gemensamma interdepartementala verksamheter bör se över organisation och annat tycker jag att man till den diskussionen bör foga, och det hade också kunnat stå i betänkandet, att regeringen faktiskt inte är tillkommen för att bedriva någon egentlig verksamhet. Verksamheterna ska ligga i verk och myndigheter. Den uppdelningen är ju av hävd och den är mycket klok på många sätt. Man ska också hålla det i minnet när man diskuterar eventuella fortsatta insatser av olika slag då flera departement eller rent av också bara ett enda departement är inblandat.

Fru talman! Jag tänkte också något beröra frågan om sanningsförsäkring. Det ska bli förfärligt lite. En sanningsförsäkring har diskuterats i debatten av några talare och den debatten får vi säkert anledning att återkomma till. Vi kan ju var och en läsa på något lämpligt KU-betänkande i det här ämnet. Frågan är på intet sätt ny. Huvudfrågan är väl om sanningsförsäkran skulle kunna tänkas garantera att sanningen kommer fram. Men vi kan väl alla bestämma oss för att läsa det här betänkandet.

Får jag till sist, fru talman, citera Hans Josefsson, som är Sveriges exportråds man i Sydafrika. Hans konklusion när jag i dag talade med honom var att det här var en jättefin satsning. Den visade verkligen vad Sverige har att erbjuda. Jag tycker att det vore en bra slutvinjett på den här debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 7 §.)

5 § Omorganisation av Arbetarskyddsverket m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU2
Omorganisation av Arbetarskyddsverket m.m. (prop. 1999/2000:141).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 7 §.)

6 § Undantag från turordningen m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU4
Undantag från turordningen m.m. (prop. 1999/2000:86 och 1999/2000:144).

Anf. 85 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! Arbetsrätten är en djupt ideologisk fråga. Som så ofta när det handlar om maktfrågor står socialdemokrater på ena sidan och högern på den andra. Det är ett mönster som ständigt återkommer. Det gäller synen på den generella välfärden, det gäller synen på de arbetslösa, det gäller synen på skatter och det gäller synen på utbildning och mycket mer.

Men låt mig börja i verkligheten och i den vardag som finns ute på många arbetsplatser. Föreställ er att en löntagare i ett mindre företag kämpar aktivt för att förnå företaget att ta bättre miljöhänsyn. Tänk er sedan att just denna person, någon månad senare, sägs upp medan andra har undantagits från turordningen och inte blir uppsagda. Han är kritisk, och han tror att hans miljöengagemang kan ligga bakom. Men en prövning i domstol är utesluten. Otänkbart? Javisst, nu går det inte för arbetsgivaren att göra så.

Men om bara några timmar kan Miljöpartiet med stöd av Moderaterna, Folkpartiet, Centern och Kristdemokraterna se till att mardrömmen blir verklighet. Det är precis detta som ändringen i turordningsreglerna handlar om. Man ökar arbetsgivarens makt och skapar rättsotrygghet för löntagarna. Det är något som många runt om i landet har protesterat emot – men för döva öron.

Våren 1999 beslutade en riksdagsmajoritet, bestående av de borgerliga partierna och Miljöpartiet, att ge regeringen i uppgift att återkomma till riksdagen med ett förslag om att två personer skulle få undantas från turordningsreglerna i LAS i de fall uppsägning blir aktuellt. Detta skulle gälla i företag med färre än tio anställda. Vi socialdemokrater vill inte ha denna förändring i lagen om anställningsskydd. Men eftersom regeringen har att rätta sig efter riksdagens majoritet är det regeringens demokratiska skyldighet att återkomma med det förslag som riksdagen har beställt.

I det propositionsförslag som nu presenteras föreslås följande:

- Två arbetstagare får undantas per arbetsgivare.
- Ingen begränsning till antalet anställda för att undvika tröskeeffekter.
- De arbetstagare som ska undantas ska vara av "särskild betydelse" för verksamheten.
- Kriteriet "särskild betydelse" ska kunna prövas i domstol så att inga ovidkommande hänsyn tas.

Regeringens förslag avviker på en punkt från det som riksdagen beställde, nämligen att undantagen i turordningen ska gälla i alla företag oavsett om de har fler än tio anställda. Skälet är att man vill undvika att det uppstår "tröskeeffekter", dvs. att företag hindras från att växa på grund av lagregler. Ändå har Miljöpartiet tillsammans med de borgerliga valt att gå ännu längre i att försämra för löntagarna. De vill ta bort möjligheten för den enskilde löntagaren att få sin sak prövad i domstol. Det är ett mycket uppseendeväckande förslag. Men låt mig återkomma till det lite senare.

Fru talman! Vilken är då grunden för majoritetens förslag om ändring i turordningsreglerna? Jo, man säger sig måna om de små och medelstora företagen. Detta är inget annat än nonsens och en konservativ syn på hur arbetsmarknaden fungerar. I stället är en rättvis och verklighetsanpassad arbetsrätt bästa grunden för en stabil och hållbar tillväxt. Löntagare som känner trygghet på sin arbetsplats är produktiva, skaffar sig hög kompetens och är intresserade av att ta större ansvar.

LAS är en skyddslagstiftning till förmån för den svagare parten i ett anställningsförhållande. För att upprätthålla respekten för kravet på sak-

lig grund vid uppsägning och för att objektivitet och rättssäkerhet ska iaktas när beslut ska fattas är det viktigt att minimera utrymmet för godtycke i beslutsprocessen.

Metoden att i förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagarorganisationer diskutera turordningen, och när så bedöms som lämpligt göra de avvikelser som för båda sidor framstår som den bästa lösningen, är väl etablerad på arbetsmarknaden. På det sättet kan frågan om att undanta någon från turordningen avgöras av de lokala parterna som är de som känner förhållandena på arbetsplatsen bäst. Det godtycke som ensidiga arbetsgivarbeslut kan innebära undergräver rättssäkerheten för den enskilde och missgynnar påtagligt den svagare parten.

Fru talman! Det mest uppseendeväckande i det nu liggande förslaget är att Miljöpartiet gått samman med de borgerliga partierna och föreslår att den enskilde löntagaren inte ska kunna få sin sak prövad i domstol. Man överlåter alltså på arbetsgivaren att helt själv få avgöra vilka som ska få undantas från turordningen utan att detta kan sakligt prövas.

Låt mig återgå till det exempel som jag inledde med, nämligen att en anställd varit väldigt kritisk till sin arbetsgivares miljöpolicy. Han tar sitt medborgerliga ansvar, vill skydda miljön och tar debatt på arbetsplatsen. Det är något vi alla vill uppmuntra. När arbetsgivaren senare behöver säga upp personer undantar han två anställda och låter den kritiska personen bli uppsagd. Om man misstänker att det är miljöengagemanget som är orsaken till att personen inte blev undantagen från turordningen kan detta alltså inte prövas i domstol.

Jag undrar om Miljöpartiet verkligen förstår innebörden av förslaget. Är man verkligen medveten om vad detta kan komma att innebära på arbetsmarknaden? Kommer företag med mindre än tio anställda att bli de tysta arbetsplatserna på grund av de anställdas rädsla för att förlora anställningen?

Miljöpartiet har också i en motion framhållit att det blir vanligare att arbetstagare inte vågar framföra kritik och synpunkter om förhållanden på arbetsplatserna och att de inte vågar utnyttja sin meddelarfrihet. Därför är frågan berättigad: Hur går detta ihop med de förslag på försämring av arbetsrätten som Miljöpartiet i dag ställer sig bakom i riksdagen? Det är denna fråga som jag och Sveriges löntagare vill ha ett svar på!

Fru talman! Jag kan instämma i att arbetsmarknaden gradvis har genomgått en förändring, men jag ser en annan verklighet än vad de borgerliga gör. Anställningsformerna har delvis förändrats, och andelen visstidsanställningar har ökat på bekostnad av tillsvidareanställningar.

Denna utveckling är inte önskvärd och kan på sikt innebära minskad trygghet för den enskilde. Jag är inte på något sätt avvisande till förändringar av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Givetvis måste sådana förändringar övervägas från tid till annan. En utgångspunkt måste då vara att stärka lagstiftningens karaktär av skyddslagstiftning. Som tidigare har påpekats har utvecklingen gått mot kortare och lösare anställningsformer på bekostnad av heltidstjänster. Detta drabbar framför allt kvinnor och ungdomar. Utvecklingen innebär också ökat inslag av konsulter och inhyrd arbetskraft.

Regeringen har därför, på arbetsmarknadsutskottets initiativ, tillsatt en utredning för att se över den arbetsrättsliga lagstiftningen så att den uppfyller kraven på trygghet och inflytande för de anställda.

Fru talman! Detta är i grunden en ideologisk fråga. Vi vet att de borgerliga partierna, med moderaterna i spetsen, vill försämlra för löntagarna och minska fackföreningsrörelsens inflytande. Man vill helt slopa turordningsreglerna och göra arbetsrätten mer "individualiserad", dvs. minska fackets makt till förmån för arbetsgivaren som är den starkare parten på arbetsmarknaden. Vi socialdemokrater ser politikens möjligheter där politiska beslut ska stötta och stärka dem som riskerar att hamna i underläge. Arbetsrätten är ett mycket tydligt exempel.

Vår socialdemokratiska linje är att arbetsrätten är avgörande just för maktförhållandena på arbetsmarknaden, för att ge arbetstagare stöd och rusta dem för att de tillsammans med arbetsgivarna ska kunna utveckla arbetsplatserna.

Därför ser vi de fyra hörnstenarna i arbetsrätten, så som de beskrivs i LO:s rättviserutredning, som så vésentliga:

- Tillsvidareanställning som den vanliga anställningsformen.
- Saklig grund för uppsägning.
- Rätt till återanställning.
- Turordningsregler: sist in först ut.

Med utgångspunkt i dessa hörnstenar kan arbetsrätten bidra till en utveckling på arbetsplatserna som gynnar både anställda och arbetsgivare.

Högern och arbetsgivarnas organisationer har varit och är fortfarande alltför upptagna av att driva maktfrågor för sin egen skull, så att de inte ser effekterna av sina egna förslag.

Det är många företagare som genom åren har prisat den svenska modellens styrka, där arbetstagare och företagsledare tillsammans arbetat för utvecklingen av den egna arbetsplatsen. Därför är kampanjhögerns perspektiv inte bara ett hot mot rättstryggheten för de anställda utan också ett hot mot företagets och organisationernas kraft i utvecklingen mot ett mer effektivt och starkt näringsliv.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag peka på att vår politik varit framgångsrik:

- Arbetsmarknaden ökar.
- Arbetslösheten sjunker drastiskt.
- Tillväxten i ekonomin närmar sig rekordhöga nivåer.
- Inflationen ligger kvar på fortsatt låg nivå.

Det finns således ingenting som styrker att den nuvarande lagstiftningen skulle förhindra ökad produktion och sysselsättning. Något samband mellan arbetslöshetens storlek och arbetsrättens utformning existerar inte. Däremot har vi socialdemokrater bevisat motsatsen med den förda politiken. Det är genom att lita på människor och deras vilja att vara med och ta ansvar som man bygger en framgångsrik politik. Det är genom trygghet och klara regler som människor frigörs och kan vara med och skapa det Sverige där alla har en plats.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 1.
(Applåder)

I detta anförande instämde Sylvia Lindgren, Anita Johansson, Christina Axelsson, Ola Rask, Cinnika Beiming, Björn Kaaling, Reynoldh Furustrand, Laila Bjurling, Anders Berglöv, Inge Carlsson, Sonia Karlsson, Berndt Sköldestig, Göte Wahlström, Tomas Eneroth, Lars Wegendal, Carina Adolfsson Elgestam, Krister Örnfjäder, Ann-Marie Fagerström, Lilian Virgin, Christer Skoog, Britt-Marie Lindkvist, Ronny Olander, Catherine Persson, Alf Eriksson, Hans Hoff, Claes-Göran Brandin, Siw Wittgren-Ahl, Lennart Nilsson, Mona Berglund Nilsson, Britt Bohlin, Christina Nenes, Sonja Fransson, Marina Pettersson, Lennart Axelsson, Nils-Göran Holmqvist, Helena Zakariasén, Paavo Vallius, Sven-Erik Österberg, Bengt-Ola Rytter, Per Erik Granström, Raimo Pärssinen, Hans Stenberg, Kerstin Kristiansson Karlstedt, Rune Berglund, Mats Lindberg, Monica Öhman, Lennart Klockare, Lars U Granberg och Kristina Zakrisson (alla s).

Anf. 86 CARLINGE WISBERG (v):

Fru talman! I arbetet för att ge löntagarna människovärdiga arbetsbetingelser och någon form av rättstrygghet på sina arbetsplatser har arbetarrörelsen ständigt fått föra en kamp mot en mer eller mindre samlad borgerlighet.

De ideologiska och politiska skiljelinjerna har varit och är fortfarande glasklara. Medan arbetarrörelsen arbetar för att skapa starka individer genom den kollektiva styrkan har alltid borgerligheten haft som rättssnöre ägandet och penningmakten.

Det är utifrån dessa ideologiska utgångspunkter som också striden om den arbetsrättsliga lagstiftningen genom åren förts.

Många av oss minns säkerligen den långa striden om 32 §, en paragraf som noga omhulldes av arbetsgivarna och den samlade borgerligheten. Den minnesgode kommer säkerligen ihåg att 32 § gav arbetsgivaren den oinskränkta makten över jobbet, och han fick ensidigt leda och fördela arbetet samt anställa och avskeda personal.

Arbetarrörelsen insåg att det behövdes en ny lagstiftning som gav den anställda ett lagstöd för att skapa någon form av trygghet och motverka det godtycke som gällde på arbetsplatserna i förhållande till de anställda.

Det var utifrån dessa erfarenheter som den arbetsrättsliga lagstiftningen formades. Lagstiftningen är en skyddslagstiftning utifrån det enkla faktum att det inte är två jämbördiga parter som möts. Arbetsgivaren har i kraft av sitt ägande också alltid den starkare ställningen.

Fru talman! För lite mer än ett år sedan lärer sig Miljöpartiet med den samlade borgerligheten till ett generalangrepp på arbetsrättslagstiftningen, och det är detta som vi nu ser frukterna av och som vi i dag ska debattera och votera om.

Miljöpartiet vill tillsammans med de borgerliga partierna återföra den arbetsrättsliga lagstiftningen till ett läge som i stort är jämförbart med den tid då det var 32 § som gällde i arbetslivet. Det var alltså den tid då det var arbetsgivarens godtycke som var vägledande i det som då kallades personalpolitik.

Jag tycker att det är tragiskt, och jag skulle vilja beteckna den här dagen som en svart dag för landets löntagare.

Att de borgerliga partierna utstrålar glädje över det utskottsförslag som vi nu har att behandla är för mig förståeligt – allt annat vore naturligtvis ur borgerlig ideologisk synvinkel ett direkt felaktigt ställningstagande. Men det som förvånar är att ett parti som vi häromdagen kunde läsa en debattartikel av i Aftonbladet på temat ”Vi vill ha trygghet för alla – inte bara för dom som har jobb” hamnar på samma reaktionära linje är milt sagt oförståeligt.

Hur alla får en bättre trygghet genom att tryggheten försämrats för dem som har jobb är en ekvation som inte går ihop. Och hur tryggheten blir bättre om människor på små arbetsplatser har ett sämre lagskydd än människor på en större arbetsplats går inte heller ihop. Barbro Feltzing kanske senare från talarstolen kan utveckla hur man tänker och funderar kring detta.

Miljöpartiet brukar i olika sammanhang fästa åtminstone viss vikt vid vad exempelvis JämO tycker och tänker om olika saker. I denna fråga kan man dock konstatera att Miljöpartiet uppenbarligen har tagit på sig minst dubbla skygglappar.

I detta sammanhang kan det också finnas anledning att notera att ett av de andra borgerliga partierna – Folkpartiet – uppenbarligen har glömt bort sina högtidstal och utrustat sig med både skygglappar och öronproppar.

Folkpartiet brukar som bekant vilja utmärka sig som ett kvinnovänligt parti. Hur detta ska gå ihop med ett lagförslag som så uppenbart är till nackdel för kvinnorna kan vi kanske under denna dag få en uppfattning om eller förklaring till av Runar Patriksson.

När man tittar på den argumentering som förs för att dölja det som jag betecknar som en reaktionär politik kan man nog egentligen inte annat än ta sig för pannan. Egentligen är det nog också så, att förslagsställarna heller inte tror på sin egen argumentering, då det är svårt att finna stöd för den i den verklighet som Anders Karlsson tidigare på ett föredömligt sätt redogjorde för.

Faktum är att arbetsgivarna lyckats förpassa över en halv miljon människor ut i arbetslöshet under de senaste tio åren. Detta gäller både stora och små arbetsplatser och privata och offentliga arbetsgivare. Det har heller aldrig hörts något resonemang om att nyckelpersoner inte har kunnat tas undan.

Dessa personalminskningar har skett genom förhandlingar med de fackliga organisationerna. Ibland har också avsteg gjorts från turordningsreglerna för att det bedömts vara nödvändigt. Detta är också möjligt genom den dispositivitet som finns i arbetsrättslagstiftningen. Vissa delar av den dispositiviteten har vi från Vänsterpartiets sida synpunkter på, som jag återkommer till senare.

Grunden för dessa förhandlingar är att arbetsgivaren, vilket han faktiskt ensidigt fastställer, hävdar att det föreligger en övertalighet på personalsidan. Övertaligheten betraktas också som saklig grund för uppsägningen.

Om avsteg från turordningsreglerna ska göras och det kommer in personliga skäl ska det också finnas saklig grund för detta. Detta är faktiskt en del av rättstryggheten på arbetsmarknaden.

Fru talman! Den reservation som Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har i denna fråga fångar på ett konkret sätt in våra åsikter, varför

jag i detta inlägg inte ska använda mer tid till frågan om undantagen. Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Vänsterpartiet har ytterligare en reservation. Det gäller frågan om dispositiviteten i LAS och att vi, nu som tidigare, hävdar att avtalsturlistor som upprättas utifrån möjligheten till avsteg från lagstiftningen till förmån för lokal överenskommelse ska godkännas av central arbetstagarorganisation.

Vänsterpartiet anser att den centrala organisationen ska godkänna avtalsturlistor när föräldralediga eller gravida är inblandade, och även att ett sådant godkännande ska krävas vid vissa avsteg från turordningen beträffande personer som är äldre än 57,5 år. Detta gör vi utifrån den forskning som visar att kvinnor faktiskt behandlas sämre än män när det görs avsteg från turordningen.

De äldres möjligheter att återkomma till ett eventuellt arbete vid en arbetslöshet vid den åldern är kända för de flesta, så det kanske inte behöver återupprepas här. Svårigheterna är av den karaktären att de är skäl nog för den åtgärd vi föreslår i reservationen.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall också till reservation nr 2.

I detta anförande instämde Lars Ohly, Lennart Beijer, Rolf Olsson, Tanja Linderborg, Hans Andersson och Camilla Sköld Jansson (alla v).

Anf. 87 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Den 28 april förra året, dvs. 1999, begärde riksdagen att regeringen skulle återkomma med ett förslag till ändring i 22 § LAS. Riksdagen sade att detta skulle ske utan dröjsmål.

Ansvarig minister Mona Sahlin överlämnade en proposition till riksdagen den 25 maj i år, alltså över ett år senare. Detta kan inte med bästa vilja i världen sägas ha skett utan dröjsmål, särskilt inte om man tar i beaktande att det funnits en lag, stiftad av den borgerliga regeringen under perioden 1991 till 1994, som var prövad och som fungerade från 1994 till 1995. Då avskaffade den socialdemokratiska regeringen undantaget genom en av sina famösa återställare.

Regeringen skulle alltså på några få veckor ha kunnat återkomma till riksdagen och lägga fram ett förslag enligt riksdagsbeslutet. Lagen skulle med god marginal ha kunnat verka från januari i år.

Att propositionen fördröjts och fått ett annat innehåll än det som Sveriges riksdag hemställt om kan jag inte se som något annat än en medveten obstruktion och en förolämpning mot Sveriges riksdag. För detta bör såväl statsrådet Mona Sahlin som hela regeringen klandras.

Att pressen varit hård på regeringen från LO-facket är ingen förmildrande omständighet utan snarare ett uttryck för socialdemokraternas stora beroende av facket. LO:s förre avtalssekreterare Hans Karlsson har uppmanat till strid mot Miljöpartiet: "Det ska svida i Miljöpartiet att ge sig på LO-medlemmarnas rättstrygghet", säger han. LO tycks vara rädd för att även smärre förändringar i arbetsrätten ska hota dess existens.

I en opinionsundersökning som gjorts av SKOP visar det sig att stödet för LAS i nuvarande skepnad inte ens bland LO-medlemmar är särskilt stort. Hela 44 % av LO-medlemmarna anser att den som bäst klarar jobbet bör ha företräde framför den med längst anställning. Trots detta försvarar LO varje detalj i arbetsrätten för att behålla sina privilegier.

Jag vill i detta sammanhang även ta avstånd från den mycket osakliga och osmakliga kampanj som flera fackförbund har fört i pressen mot vårt förslag, och särskilt då mot Miljöpartiet.

Än mer generande för socialdemokratin blir den tydliga kopplingen mellan ekonomiska bidrag från LO och det socialdemokratiska partiet. En förbundsanställd uttrycker det så här: "De fyra miljoner vi gett är förbundna med krav. Pengarna ska användas till att fatta beslut som gagnar våra medlemmar, annars skulle vi inte ge dem." Det är ord och inga visor. Här ställer facket krav. Inte en stavelse får förändras som inskränker de fackliga företrädarnas makt. De säger: Gör ni inte som vi säger blir det inga pengar! Vad sedan medlemmarna tycker verkar bekymra fackpamparna mindre.

Gagnas då verkligen arbetsmarknaden av den rigida hållningen, som vänsterpartierna och LO har inom arbetsrätten? I alla fall hjälper det knappast alla dem som står utanför arbetsmarknaden. Man värnar om dem som har ett arbete men är ointresserad av alla dem som står utanför. Inlåsningseffekten gör det helt klart svårare för arbetslösa och för dem som är nya på arbetsmarknaden. Ungdomar och invandrare får det svårare att komma in på en reguljär arbetsmarknad.

Med en uppluckring av turordningsreglerna finns förhoppningen att fler vågar byta arbete utan att vara rädda för att vara de som först åker ut vid en neddragning på den nya arbetsplatsen. En större flexibilitet och rörlighet gagnar svensk arbetsmarknad.

Fru talman! När riksdagen begärde att regeringen skulle återkomma med ett förslag till riksdagen med en ny lagstiftning inom LAS gjorde den det med specifika krav. Det skulle gälla att undanta två arbetstagare i företag med upp till tio anställda.

Regeringen har dock kommit med ett helt annat förslag som skiljer sig från det som majoriteten i utskottet har begärt. Grundat på utskottets uttalanden har regeringen dragit långtgående slutsatser. Enligt regeringens proposition skulle undantaget gälla två personer som är av särskild betydelse för verksamheten, en typ av nyckelpersoner. Det är mycket svårt att finna en grund för detta i 1999 års beslut, särskilt när regeringen lägger till att arbetsgivarens beslut ska kunna prövas rättsligt även inom ramen för anställningsskyddslagen.

Detta skulle innebära en generell prövningsmöjlighet utöver den som redan gäller med stöd av diskrimineringslagarna och annan skyddslagstiftning. Regeringen är med stor sannolikhet väl medveten om att det skulle kunna bli långa och kostsamma domstolsprocesser. Och i praktiken skulle inte de företag som detta förslag särskilt riktar sig till, de små företagen, kunna använda sig av undantagsmöjligheten. Det är upprörande att ansvarigt statsråd och regering lägger fram ett sådant förslag som så tydligt går emot det som Sveriges riksdag har hemställt om.

Utskottets majoritet har nu återställt ordningen och föreslår att arbetsgivaren ska göra bedömningen av vem som är av särskild betydelse, och detta ska inte kunna överklagas inom LAS ramar. Det är på detta sätt som det måste vara för att undantagsregeln ska kunna vara användbar för de mindre företagen. Det finns ingen anledning att utgå från att arbetsgivaren skulle låta andra skäl bli avgörande än sådana som är av särskild betydelse för verksamheten.

Prot. 2000/01:9
11 oktober

*Undantag från
turordningen m.m.*

Vad gäller annan lagstiftning, som jämställdhetslagen, diskrimineringslagar och ledighetslagstiftning, prövas arbetsgivarens beslut i vanlig ordning mot dessa. Det är naturligt och en garanti för att godtycke inte ska uppstå.

Fru talman! När utskottets majoritet i betänkandet 1998/99:AU8 fattade beslut om att undantaget skulle gälla företag med upp till tio anställda gjorde de ingående partierna detta med ögonen öppna för att det existerar olika uppfattningar om hur anställningsskyddslagen bör utformas.

Vi i Moderata samlingspartiet har t.ex. fört fram i motioner och reservationer att vi förordar ett avskaffande av turordningslagstiftningen. Vi har även tydligt visat att vi ogillar lagstiftning som innebär tröskeleffekter. Trots detta ställer vi oss bakom betänkandets lagtext då vi anser att det har fördelar framför den nuvarande lagstiftningen, som försvårar för äldre arbetskraft att byta arbete, som gör det svårare för unga och invandrare att få fäste på arbetsmarknaden och som är ett hinder för alla andra som står utanför arbetsmarknaden.

Utskottets förslag till ny lagtext är även betydligt bättre än propositionen, som skulle innebära att arbetsgivarens bedömning skulle vara starkt inskränkt och även kunna prövas av domstol.

Fru talman! När vi nu föreslår en ändring i LAS gör vi det för att åstadkomma bättre förhållanden särskilt för de små företagen. Vi vet att turordningsreglerna har varit en hämmande faktor för nyanställningar. Det innebär att många som skulle ha kunnat få ett arbete har fått avstå från detta då företagaren har tvekat att anställa, till stor del på grund av en alltför rigid arbetsrätt och inte för att det har saknats jobb. Det här kommer tydligt till uttryck när Sveriges småföretagare i annonser deklarerar att undantagsregeln i LAS förbättrar anställningsskyddet och skapar nya arbetstillfällen.

Anders Karlsson sade att det var nonsens att det handlade om ett värnande om de små företagen. Men är det inte ett tydligt bevis när just småföretagarna, mikroföretagarna, annonserar om att det här är ett bra förslag? Jag ska läsa vad som står i deras annons:

Den lilla regelförenklingen får stor betydelse för att småföretagen ska våga anställa och kunna behålla viktiga personer vid neddragningar. Det minskar antalet uppsägningar, och det förstärker skyddet för dem som blir kvar. Småföretagare säger bara upp om man absolut måste. Går företaget dåligt måste man kunna behålla viktig personal för den fortsatta driften. Undantaget ökar företagets chanser att snabbt återfå lönsamhet. Den gamla regeln ”sist in, först ut” fungerar då inte. Regeln har också begränsat för anställda att byta arbete för att de riskerar att bli sist in.

Man skriver att Sveriges småföretagare är mycket tacksamma för riksdagens beslut för år 1999 om att småföretagen ska få undanta två personer.

Detta, Anders Karlsson, är verkligheten för småföretagaren, och det är småföretagaren som vi riktar vårt förslag mot.

Vi kan titta på vad svenska folket tycker. En SKOP-undersökning har visat att två av tre svenskar anser att principen ”sist in, först ut” i anställningsskyddslagen ska bytas ut. Speciellt unga människor, Anders Karlsson, anser att lagen är förlegad och tillhör en svunnen gammaldags arbetsmarknad.

I den nya arbetsmarknaden, med helt andra krav än då de storskaliga industriarbetsplatserna förhärskade, kräver en modern arbetsrätt en ny grundsyn. Jag anser att perspektivet måste bytas i lagstiftningen. I stället för att motverka förändringar i företaget måste inställningen vara att man bättre ska trygga företagets överlevnad. Det gör man genom att göra det lättare att anställa och underlätta förändringar på arbetsplatserna. Det är endast på det viset som svenska företag och offentliga arbeten kan vara effektiva och konkurrenskraftiga. På detta vis blir det även fler arbeten och en ökad trygghet för de anställda.

Fru talman! Vi har i dag ett läge där framför allt storstadsområdena har en bra tillväxt, till största delen beroende på en internationell högkonjunktur. Det finns dock stora områden i Sverige som avfolkas och där arbetsplatserna minskar i en oroväckande takt. För dessa områden är alla förslag som bidrar till en ökad anställningsvilja ett livsvillkor. Vi har med vår moderata medverkan i förslaget till undantag i turordningsreglerna avsett att bidra till en bättre fungerande arbetsmarknad som är anpassad till 2000-talets förhållanden. Det är visserligen en liten förändring men ändå ett fall framåt. Mycket återstår dock att göra för att man ska åstadkomma en modern och flexibel arbetsmarknad. Vi har utvecklat hur vi ser på det i våra många riksdagsmotioner.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet AU4 och avslag på reservationerna.

Anf. 88 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Jag skulle egentligen kunna nöja mig med att säga att det som Patrik Norinder har sagt inte är några nyheter. Det är de gamla vanliga uppfattningarna. Jag delar naturligtvis inte det synsätt som Patrik Norinder argumenterar utifrån. Jag fäster heller ingen större vikt vid det bevis – den här annonsen – som Norinder försöker framställa. Nog om detta.

Däremot finns det två punkter som det kunde vara intressant att höra Patrik Norinder utveckla ett resonemang omkring. Han gör två påståenden.

Han definierar det här som en mindre förändring i arbetsrätten. Då kunde det vara intressant att få ta del av hur Norinder och moderaterna resonerar när det är en större förändring i arbetsrätten. Införande av godtycke tycker jag faktiskt är en stor förändring och inte en liten.

Han påstår också att den nuvarande lagstiftningen skulle göra det svårt för exempelvis ungdomar och invandrare. Han framställer det som nästintill omöjligt för dessa grupper att komma in på arbetsmarknaden. Det skulle vara intressant att få veta på vilket sätt. Det är väl ändå inte den verkligheten vi möter ute i samhället – att det är just lagstiftningen som är ett problem. Det finns säkerligen andra orsaker. Men Norinder påstår ju detta, och då kunde det vara intressant att få reda på vari detta består konkret i förhållande till lagstiftningen.

Anf. 89 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Jag måste något lite få kommentera det Carlinge Wisberg inleder med. Han fäster ingen större vikt vid vad Sveriges småföretagare tycker. Jag tycker att det mycket tydligt visar vad Vänstern står för. Man fäster ingen vikt vid Sveriges småföretagare. Inser inte Carlinge Wisberg

att det är småföretagsamheten, och företagsamhet över huvud taget, som är grunden för vårt välstånd? Utan företagsamhet skulle vi aldrig ha haft den goda tillväxt vi har här i Sverige. Vi behöver fler och fler småföretagare. Vi behöver fler företagare över huvud taget.

Vad gäller frågorna tycker inte jag att detta är någon större förändring i arbetsrätten. Det är en mindre förändring. Här gör vi det lättare för små företagare. Carlinge Wisberg vet att vi har motionerat om betydligt större grepp. Jag tror inte att det är dags att diskutera det nu; vi har inte tid till det. Men jag rekommenderar våra motioner till läsning. Där kan Carlinge se våra förslag. Även övriga kan bara läsa våra motioner så ser de vår politik.

Att det blir svårare att komma in för unga personer är inte så konstigt. Man får inget fäste på arbetsmarknaden om man blir den förste som åker ut vid en eventuell neddragning. Konjunkturer går upp och ned – det tror jag även att Carlinge skulle kunna ställa upp på. Efter den här tiden med högkonjunktur kommer det troligen andra tider med lågkonjunktur där företag måste dra ned, och då åker de unga och välutbildade först ut. Man får inget reellt fäste på den svenska arbetsmarknaden. Det är det som ligger till grund för vad jag sade. Även invandrare har samma situation.

Anf. 90 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Patrik Norinder för ett resonemang kring småföretagarna och säger att jag inte skulle fästa någon vikt vid dessa. Det är naturligtvis en debatteknik från Patrik Norinder som inte stämmer i det här fallet. Vad jag sade var att jag inte fäster någon vikt vid den här annonsen som någon form av bevisföring i förhållande till den lagstiftning vi har att hantera.

Jag konstaterar också att Patrik Norinder när han vill införa ett godtycke på arbetsmarknaden inte definierar det som en större förändring utan tycker att det är en mindre. Det tycker jag är en allvarlig signal. Det kanske också är en signal för Miljöpartiet att framöver fundera kring vad man är på väg att hjälpa till att föra in på den svenska arbetsmarknaden när man lierar sig med partier som tycker att godtycke är en mindre förändring.

Patrik Norinder för ett resonemang om vad den nuvarande lagstiftningen skulle innebära för problem för dessa grupper när det gäller att komma in på arbetsmarknaden. Fru talman! Jag tror faktiskt inte att Patrik Norinder själv tror på den argumentering han för till torgs.

Anf. 91 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Låt oss återigen ta upp den annons som Carlinge tog upp. Den är undertecknad av Företagarförbundet, dvs. mikroföretagarnas företrädare i Sverige, och den fäster Carlinge inget avseende vid. Det går inte att tolka det på annat sätt än att han struntar i vad småföretagarna tycker.

Jag tror inte att Carlinge är särskilt medveten om en småföretagares villkor. Jag har själv haft förmånen att vara småföretagare i över 30 år, och det är många faktorer som påverkar en företagare. Företagaren, och framför allt småföretagaren, har alltid sitt företags bästa för ögonen. Jag har svårt att föreställa mig att en småföretagare skulle ha godtycke vid en neddragning. En neddragning är en mycket smärtsam process. Det är

svårt att lämna någon arbetstagare i det lilla företaget. Man blir goda vänner och står mycket nära varandra, och det är mycket svårt att göra detta. Det är på andra kriterier än godtycke som småföretagaren ser till att någon arbetstagare lämnar arbetsplatsen. Han måste se till företagets bästa. Han måste se till arbetstagarnas kompetens och kunnande.

Prot. 2000/01:9
11 oktober

*Undantag från
turordningen m.m.*

Anf. 92 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Eftersom Patrik Norinder visade en tidningsannons från småföretagarna kan jag visa en annan annons. Det är t.o.m. originalet från Aftonbladet. Där tycker Fastighetsanställdas förbund, Handelsanställdas förbund, hotell- och restaurangfacket samt Svenska transportarbetareförbundet precis motsatsen till småföretagarna. Jag tycker inte att vi ska föra debatten på den nivån, men Patrik Norinder får gärna kommentera detta.

Det jag skulle vilja fråga om är rättstryggheten när det gäller uppsägning av någon i ett företag. Patrik Norinder talar om att vi ska leva i verkligheten. Jag ska först ställa en fråga: Hur många förhandlingar med småföretagare har Patrik Norinder varit med om? Jag kan tala om att jag har varit med om en del i mitt tidigare arbete som ombudsman. Jag vet att man kan göra undantag från turordningslistorna och gör det väldigt ofta. Men man gör det efter en lokal förhandling i en diskussion med den fackliga organisationen och företagaren. Den allvarliga inskränkning som den här förändringen innebär är att endast en part får göra detta i framtiden. Är det förenligt med ett rättssäkert samhälle, Patrik Norinder?

Anf. 93 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Anders Karlsson! Egentligen spelar det rätt liten roll hur många förhandlingar vi har varit med om. Jag kan dock nämna för Anders Karlsson att jag nu har avslutat det företag som jag har drivit under hela mitt yrkesverksamma liv. Tyvärr blev jag tvingad att säga upp min anställda personal, och det var mycket, mycket smärtsamt.

Jag tror att Anders Karlsson blandar ihop olika saker här. Det förslag som vi i dag behandlar rör det lilla företaget, de små företagarna, och det är där problemen finns. I det stora företaget, i den stora industrin – och det kanske är detta Anders Karlsson mest inriktar sig på – har man oftast inga större problem. Där har man anställd personal som på heltid kan sköta sådana här frågor. Där har man en förhandlingsordning med facket. Men så fungerar det inte på det lilla företaget. Det är där vi nu försöker att underlätta för de små företagarna att få behålla kompetens, att få behålla de kunniga medarbetarna – de människor som är så viktiga för att företaget ska kunna drivas vidare.

Jag har sagt det tidigare, och jag kan säga det igen: Den lille företagaren månar om sitt företag och sina anställda. Han gör ingenting av godtycke.

Anf. 94 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill hänga kvar vid frågan: Varför är då ni som nu vill genomföra denna lagändring så rädda för att det ska finnas en prövningsrätt för de fackliga organisationerna eller arbetstagarparten i den här förhandlingen? Ni säger att det är arbetsgivaren ensidigt som ska be-

stämman. Om det inte är av godtycke kan man ju förhandla om saken. Varför vill ni inte göra det? Jag vill gärna ha ett svar.

När sedan Patrik Norinder säger att detta är smärre förändringar i arbetsrätten vill jag ställa ytterligare en fråga till Patrik Norinder.

Förre SAF-ordföranden Ulf Laurin, tidigare moderatpolitiker i Malmö, sade i en intervju med Helena Stålnert när han lämnade ordförandeposten i SAF följande: Spräng hela det arbetsrättsliga regelverket i luften. Lite längre fram i intervjun beskriver han sig själv, på frågan om han kan karakteriseras som hök eller duva i Moderaterna, som att han kan betraktas som duva. Är det så jag ska betrakta Patrik Norinder, som duva, i den här debatten?

Anf. 95 PATRIK NORINDER (m) replik:

Fru talman! Anders Karlsson får betrakta mig som han vill. Det är rätt många år sedan Laurin avgick. Han får stå för sina egna åsikter, och vad den skånska pressen skriver är en annan sak.

Låt oss gå tillbaka till prövningsrätten. Anders Karlsson måste inse att om man har en prövningsrätt enligt det förslag som socialdemokraterna förde fram skulle det bli omöjligt för den lille företagaren att använda undantagsregeln. Det skulle bli långdragna, sega och framför allt mycket kostsamma domstolsprocesser. Då skulle man inte kunna använda sig av den typ av undantag som vi nu vill att man ska ha. Man får lita på företagen. Anders Karlsson kan deklarerat här i kammaren om han litar på de svenska företagen eller inte. Jag gör det. Det blir inte godtycke, utan det blir företagets bästa som står för företagens ögon.

Jag skulle vilja vända på frågan och säga: Vad är rättvisan i att en person som har en dags längre anställning får behålla sin arbetsplats, medan den som är anställd en dag senare inte får göra det? Vad är rättvisan i det? Det vore bra om han kunde svara på det.

Anf. 96 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Så är vi framme vid det riksdagsbeslut som har föregåtts av så mycket bevakning i massmedierna, debatt i tidningar, annonsinslag från fackliga organisationer. Av detta våldsamma larm och den retorik som jag hörde i början från Anders Karlsson och Carlinge Wisberg kan man tro att det handlar om förändringar av kolossalformat. Sanningen är snarare den att det gemensamma förslag som vi som är i majoritet i utskottet har lagt fram inte innebär någon borgerlig revolution utan en ganska marginell förskjutning till förmån för de små arbetsgivarna.

Det handlar om turordningsreglerna, om rätten för företag att i tider av kris, då man tvingas till uppsägning, få undanta två personer från turordningsreglerna som annars säger sist in först ut. Det gäller företag med upp till tio anställda.

Det handlar alltså om en situation som just nu är tämligen glest förekommande. Vi befinner oss på toppen av en högkonjunktur, och det största problemet just nu för flertalet arbetsgivare är att hitta nya människor med rätt kompetens att anställa i företaget. Men det finns självklart företag, och de blir fler i en lågkonjunktur, som kommer att behöva avskeda människor för att företaget ska kunna leva vidare.

Låt mig säga: Dialogen mellan parterna är fortsatt det absolut viktigaste redskapet för att skapa ett gott arbetsliv. Dialog är vårt bästa redskap

för att skapa bra arbetsplatser med gott arbetsklimat. Dialogen fungerar väl på Sveriges arbetsplatser i de allra flesta fall, och den ska vårdas.

De fackliga organisationernas roll har förändrats tämligen mycket på det lokala planet. Man är en konstruktiv samarbetspartner. Självklart är både arbetsgivare och arbetstagare vinnare på att anställda har en bra arbetsmiljö, att alla trivs på jobbet, att man får individuella lösningar på förläggning av arbetstid, får möjlighet till en bra kombination av föräldraledighet och arbetsliv, får uppmuntran och att alla är delaktiga. Båda parter är också vinnare på om företaget går bra. Det genererar trygg anställning, löneförhöjning och kanske vinstandelar.

Även med detta nya lagförslag kommer arbetsgivaren att ha förhandlingsskyldighet med arbetstagarparten. Huvuddelen av uppgörelserna om vem som ska friställas kommer även fortsatt att lösas med dialogens hjälp.

Fru talman! Behövs denna regelförändring? Jag vill ange tre skäl till att jag tror att den behövs.

För det första: Förändrade turordningsregler behövs för att möta en ny tid. Den arbetsrättslagstiftning som vi har i dag är utformad efter 1970-talets behov och arbetsmarknad, dvs. det traditionella industrisamhället med stora företag som referensram. Människor betraktas som utbytbara mot varandra och inte som innehavare av en unik kompetens. Arbetsrättens syfte är att skapa trygghet för de anställda och förhindra att arbetsgivare behandlar sina anställda godtyckligt. Det är viktiga och riktiga principer för arbetsrättslagstiftning. Men vi har hunnit till en annan tid. Dagens arbetsrätt motverkar sitt eget syfte. Arbetslivet har förändrats åtskilligt, och förändringstakten accelererar.

För det andra behövs förändrade turordningsregler för dem som står utanför arbetsmarknaden, och det är ett stort antal människor. Även om regeringen målar arbetsmarknadsläget i väldigt ljusa färger är det faktiskt 700 000 människor, eller 16 % av arbetskraften, som i dag är arbetslösa eller sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, undersysselsatta eller latent arbetssökande. Lösningen på den problematiken är självklart inte enkel. Det krävs ett batteri av åtgärder för att komma till rätta med detta.

Färre är också i dag tillsvidareanställda. Bemanningsföretagen står för en allt större del av den arbetskraft som behövs på kort sikt. Många arbetsgivare tvekar i dag att anställa bl.a. på grund av att det innebär ett stort ansvar, och man vet alltför lite om orderläget några månader framåt i tiden. *Just in time* handlar inte om att producera för lager utan för omedelbar leverans. Det är verkligheten. Förändrade turordningsregler kan vara en liten kugge till att fler företagare vågar en fast anställning av en ung människa med viktig kompetens. Förändrade turordningsregler kan betyda att en ung människa med färsk utbildning vågar söka sig till ett litet företag. Förändrade turordningsregler innebär ingen kraftig försämring för den enskildes trygghet utan t.o.m. en förstärkning för den som i dag står utanför arbetsmarknaden. Den ökar chansen för unga människor, och den ökar chansen till ett fast jobb på en arbetsplats.

För det tredje: Förändrade turordningsregler behövs för de små företagens skull. Vi kristdemokrater hade gärna sett att det hade blivit en generell utformning av undantagsregeln. Det hade varit enklare, och det hade varit mindre risk för tröskeffekter. Men trots allt är undantagsregeln mest betydelsefull för ett litet företag.

Prot. 2000/01:9

11 oktober

*Undantag från
turordningen m.m.*

På ett stort företag har man ofta en fackklubb som företagsledningen håller kontinuerlig kontakt med också i kristider. Fackklubben är väl förtrogen med företaget, med företagaren och med arbetskamraterna. Det brukar inte vara svårt att nå uppgörelser om undantag på stora företag. Bedömningarna brukar överensstämma när det gäller vilken kompetens som måste behållas för företagets fortlevnad.

När det lilla företaget ska göra inskränkningar i personalstyrkan har man ofta ingen fackklubb på företaget. Då kommer det i stället en ombudsman utifrån som ibland saknar initierad kunskap om företag och arbetstagaers kompetens. Ibland har den sortens förhandlingar kört fast och den fackliga parten har då drivit en strikt turordning varpå det lilla företaget riskerar att förlora nödvändig kompetens såväl för överlevnad som för sin framtida utveckling.

Fru talman! Är vi då unika i Sverige, när vi nu inför detta undantag från turordningen? I SOU 1993:32 *Ny anställningsskyddslag* kan man läsa att det varken i Danmark, Norge, Finland, Tyskland, Frankrike eller Storbritannien finns några som helst lagregler om turordningen vid uppsägning, inte några som motsvarar de svenska reglerna. I de nordiska länderna är det dock vanligt med turordningsregler i kollektivavtalen. Ibland ser de ut som i Sverige, men inte alltid. Vi är alltså smått unika i vår lagreglering som fortsatt består, dock med möjlighet till ett litet undantag.

LO har satsat miljoner på en annonskampanj framför allt mot Miljöpartiet. Det är en ensidig kampanj som bara har fokus på den fast anställda arbetstagaren som länge har betalat sin fackavgift. Omsorgen om den arbetslöse som inte heller är medlem saknas hos LO-förbunden. Omsorgen om den enskilde småföretagaren som har satt sin och sin familjs ekonomis framtid på spel saknas. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet verkar tro att alla småföretagare bara är ute efter att avskeda den som är gravid, den som är handikappad, den som är invandrare eller den som är frispråkig.

Fru talman! En ny arbetsrätt måste hitta balanspunkten mellan flexibilitet för företaget och trygghet för arbetstagaren. Förslaget om undantag från turordningsreglerna har den nödvändiga balanspunkten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 97 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är glädjande att höra att Maria Larsson och kristdemokraterna tycker att en generell lagstiftning vore mycket bättre. Men då är det lite förvånande att man ställer upp på att det är godtycket som ska avgöra om en person ska sägas upp eller ej. Det är det som Maria Larsson i sitt anförande har sagt att hon egentligen tycker är fel.

Jag har också en fråga till Maria Larsson. Delar hon Patrik Norinders uppfattning, att nuvarande lagstiftning är dyr och krävande och att den därför måste ändras?

Sedan får man intrycket av Maria Larssons anförande att det i dag inte finns några undantag från turordningsreglerna. Det finns sådana i dag, men de sköts via förhandlingar mellan den lokala parten och arbetsgivaren. På det viset kan man förebygga att det kommer in ett godtycke i beslutsprocessen.

Den stora faran med det förslag som ni vill driva igenom i riksdagen är att det innebär att det ensidigt är en part som avgör om det är bra för företaget eller ej och inte de som är anställda i företaget. Det görs ständigt varje dag vid förhandlingar på arbetsplatserna undantag från turordningsreglerna. Varför måste ni ändra på det så att det blir ett godtycke hos arbetsgivarna som ska gälla?

Prot. 2000/01:9

11 oktober

*Undantag från
turordningen m.m.*

Anf. 98 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Ibland är det ju så i politikens värld att man inte får det bästa utan det näst bästa, och det näst bästa kan vi få i dag. Då får vi vara nöjda med det steget, och sedan får vi kliva vidare vid ett annat tillfälle.

Anders Karlsson för ett resonemang om ett ökat godtycke. Jag vill vinkla den frågan något annorlunda. För den som får gå från sin arbetsplats mot sin egen vilja är det alltid en katastrof, det vet både Anders Karlsson och jag. Den som får gå upplever nog samma godtycke oavsett om det är arbetsgivaren eller facket som faller avgörandet.

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet hävdar att förhandling ofta löser problemet. Men att bli avskedad av sina fackliga kompisar måste ju kännas värre och kännas som att man inte dög. Så godtycket från arbetstagarsynpunkt tror jag inte skiljer sig så mycket härvidlag.

Dessutom förde Patrik Norinder ett resonemang om huruvida det är en fullständig rättvisa att den som har varit en dag längre på företaget får stanna kvar till förmån för den som har varit där en dag mindre och får gå.

Hur rubbar det här balansen mellan parterna? Jag menar att fortsatt förhandling är en förstahandslösning även i framtiden för alla kloka arbetsgivare, och jag tror att de är många. Men i lägen där man inte kommer överens måste den som har tagit risken att starta och driva företaget få göra valet. Han kanske har satsat hela sitt kapital, skuldsatt sig och sin familj, arbetat dygnet runt – det är många småföretagares verklighet. Då är det rimligt att avgörandet för vilka två som ska få undantas från turordningsreglerna får fällas av arbetsgivaren.

Anf. 99 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Maria Larsson är lite vårdslös med begreppen. Avsked är någonting helt annat än att bli uppsagd från sin arbetsplats. Var försiktig med orden! Ett avsked är någonting helt annat som man verkställer i stort sett på minuten. Men en uppsägning ska ske efter en förhandling mellan parterna. Vi får vara försiktiga så att vi inte blandar ihop begreppen.

Sedan säger Maria Larsson att det säkerligen kommer att ske förhandlingar. Men om man inte kommer fram till någon lösning är det arbetsgivaren som har vetorätt. Föreslå då en lag om det! Lägg inte fram det förslaget som ni har i dag, att det inte behövs någon förhandling utan att arbetsgivaren har rätt att själv säga upp personal. Då har ni fel text. Då får ni rätta till det.

Ni säger inte att arbetsgivaren ska förhandla innan han kan gå ifrån turordningsreglerna och säga upp två arbetstagare i sitt företag. Det säger ni inte i ert förslag till lagstiftning. Då får ni rätta till det som ni har skrivit fel.

Maria Larsson nämnde ett antal länder som inte hade så stränga regler för anställningsskyddet som vi har i Sverige. Men Maria Larsson glömde faktiskt ett land, nämligen Tyskland, som har betydligt strängare regler än vad vi har, och det finns säkert flera länder som man skulle kunna räkna upp. Men att arbetstagarna i våra grannländer har sämre arbetsvillkor är inget skäl för att försämma för arbetstagarna i Sverige. Att arbetstagarna har lägre löner i andra länder är inget skäl för att vi skulle sänka våra hyfsade löner.

Vi ska satsa på kompetens, och det är möjligt genom att man har en dialog i företaget mellan de anställda och företagsledningen och om man har förstående företagare och arbetstagarparter som sköter dialogen via sin fackliga organisation.

Anf. 100 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att Anders Karlsson lyssnade lite dåligt på vad jag sade i mitt anförande. Våldigt mycket av det som Anders Karlsson tar upp nu klargjorde jag faktiskt ganska tydligt i det anförande som jag nyss höll.

Jag sade t.ex. följande: Även med detta nya lagförslag kommer arbetsgivaren att ha skyldighet att förhandla med arbetstagarparten. Jag tror att den förhandlingsskyldigheten är så satt i system att där kommer man inte att kunna glida undan.

Jag höll en lång utläggning om dialogen. Jag ser värdet och vikten av en fortsatt dialog ute på våra arbetsplatser och därvidlag spelar facket en stor roll. Det lokala facket fungerar mycket väl på de flesta ställen. De fackliga och centralstyrda organisationerna har däremot inte riktigt hängt med i hur verkligheten ser ut.

Jag tror alltså på dialogen. Därför har vi fullföljt den linjen också när det gäller jämställdhetslagstiftningen. Det är därför som vi har sagt nej till att JämO ska kunna intervensera på arbetsplatserna. Det är det resonemanget som vi har som grund när vi diskuterar arbetstidsfrågan.

Varför vill Anders Karlsson tillämpa en princip när det gäller den här lagstiftningen men en helt annan princip för lagstiftning när det gäller andra områden? Jag tycker att det är ett väldigt inkonsekvent resonemang.

Anf. 101 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Jag ska erkänna att när Maria började tala här steg hoppet lite. Jag tolkade det hon sade som att kd faktiskt hade gjort ett fotombyte från det att det här betänkandet justerades tills att det skulle behandlas här i kammaren. Hon sade nämligen: Dialogen fungerar väl i de flesta fall och ett konstruktivt samarbete finns. Det tolkade jag som att kd i dag hade insett att det faktiskt är helt tillfyllest med den nuvarande lagstiftningen. Ganska snabbt kunde jag naturligtvis inse att det här var ett önsketänkande från min sida. Förmodligen satt jag och lite grann drömde och hoppades på att det var någon i kammaren som skulle nyktra till, men så visade sig icke vara fallet.

Jag har dock två frågor som jag skulle vilja rikta till Maria. Delar kd moderaternas syn, som vi tolkar den, att en urholkad rättstrygghet och införande av ett godtycke är att betrakta som en mindre förändring? Eller har man någon annan gradering på åtgärden från kd:s sida?

Dessutom säger Maria Larsson att en ung människa med viss kompetens skulle våga söka sig till ett mindre företag med den lagstiftning som kd förespråkar i dag. Jag skulle då vilja att Maria utvecklade resonemang kring vad det är för hinder i dag som gör att en yngre människa med viss kompetens inte vågar söka sig till mindre företag, för det är ju inte den verklighetsbild som finns utanför det här huset. Maria Larsson liksom jag, vilket kanske inte Patrik Norinder tror, har ju en ganska god erfarenhet av små företag.

Anf. 102 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Historiebeskrivningen får stå för Carlinge Wisberg. Jag höll alldeles nyss ett ganska utförligt resonemang kring huruvida det är ett godtycke eller inte. Jag menar att den absoluta rättvisan inte nödvändigtvis består i att man har varit anställd en dag längre eller en dag kortare på en arbetsplats. Jag menar att sist in, först ut kanske inte heller är den optimala turordningsregeln. Det skulle vara intressant om Carlinge Wisberg kunde uttala sig i den frågan.

När det gäller de unga arbetstagarna är det ett väl känt faktum i de småföretagarbygder som jag har erfarenhet av – jag har förstått att kanske även Carlinge Wisberg har sådana erfarenheter – att det är svårare att rekrytera till ett litet företag. Människor i små företag vet att om företaget bara går lite sämre så kommer han eller hon att mista sin plats. I ett större företag har man kanske en helt annan möjlighet till kompetensutveckling. Man kanske har helt andra möjligheter att omplaceras vid neddragning av personalstyrkan.

Jag menar att vi måste tillskapa möjligheter för de små företagen att anställa människor med hög kompetens för att man ska kunna utveckla företaget till ett medelstort eller kanske stort företag. Varför växer inte våra småföretag i Sverige i dag? En del av lösningen kan vara den här förändringen i arbetsrätten, men den är inte hela lösningen. Det har jag också försökt att markera ett flertal gånger. Den kan vara en liten kugge som förbättrar situationen något.

Anf. 103 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Maria Larsson för ett långt resonemang som egentligen inte är något direkt svar på min fråga.

Om det här ska betraktas som en liten kugge i någon form av planmässig utveckling som ska leda till något större, vilket med Maria Larssons terminologi är en lösning på problemet, kan vi då förvänta oss att kd kommer att vilja fortsätta att riva ned arbetsrätten för att åstadkomma den, som hon kallar det, optimala lösningen?

Anf. 104 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Självfallet är ingenting statiskt när omgivningen förändras. Vi måste ha en lagstiftning som passar in i den verklighet som vi lever i. Den optimala lagstiftningen som skapar balanspunkten mellan möjlighet till flexibilitet för företaget och arbetsstrygghet för arbetstagarerna skulle jag gärna vilja mejsla fram på ett tydligare sätt, och jag skulle gärna vilja göra ytterligare förändringar.

Jag tycker att det är ett bra stycke väg vi har gått i dag. Men det finns mer att göra. Den verklighet som vi finns i måste vara utslagsgivande för

hur lagstiftningen ska utformas. Vi kan inte begränsa de små företagens möjlighet till utveckling. Jag är allvarligt bekymrad över att små företag i dag har så svårt att växa sig större. Då får vi tillskapa faktorer som gör att det blir möjligt att också anställa arbetstagare med hög kompetensnivå.

Anf. 105 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Frågan om turordningsreglerna har varit uppe i kammaren ett flertal gånger. I dagens läge med arbetskraftsbrist på många områden och goda förutsättningar för framgångsrika företag har de förmodligen mindre betydelse än vad de hade för ett par år sedan. Då tvingades företag att dra ned på verksamheter. I många fall fick man lägga ned, om man inte lyckades lösa problemen med vem som skulle gå och vilka som skulle få stanna kvar i verksamheten. Det hade varit särskilt viktigt för de små företagen att kunna behålla vissa nyckelpersoner i enlighet med de regler som fanns i 1994 års lagstiftning på området. Inför framtiden är den nya lagen, som vi ska besluta om i dag, ett litet steg i rätt riktning.

De politiska påhoppet med osaklig argumentering, som i dagarna har gjorts av vissa fackliga organisationer, är beklagliga. Jag har full respekt för att man har en annan åsikt än vad vi som företrädare majoriteten i det här förslaget har. Att man för fram den respekterar jag, men när man pådyvlar oss åsikter och beslut som inte är sanna blir jag besviken.

Den som är föräldraledig eller sjuk skyddas av annan lagstiftning, och detta förändras inte med dagens beslut.

Diskrimineringslagarna gäller också fullt ut före § 22 i lagen om anställningsskydd. Det är viktigt att skydda den anställda från att bli utsatt som den svagare parten i en förhandling. Därför är det viktigt att än en gång understryka att diskrimineringslagarna, föräldraledighetslagarna m.m. gäller fullt ut. Man får inte göra sig av med en anställd med reglerna om turordning som alibi, när man egentligen har något annat skäl.

Trycket på arbetsgivarna kommer säkert också i framtiden att bli sådant att den som inte erbjuder bra arbetsmiljö och goda villkor för sina anställda kommer att ha svårt att både rekrytera och behålla personal. En bra arbetsorganisation är också viktig för att personalen ska vilja stanna kvar i företagen.

För det mesta är de mindre företagen i underläge gentemot de stora fackliga organisationerna. De känner att de inte har möjlighet, och därför kanske de lägger ned sin verksamhet i stället för att ta strid.

En annan fråga som tydligen inte har engagerat socialdemokrater och vänsterpartister så mycket är värnandet om de äldre, de som tyvärr ibland har blivit utslagna från arbetsmarknaden. Problemet med hur de ska ta sig in igen är inte alltid enkelt att lösa. Tyvärr kan faktiskt lagen om anställningsskydd vara ett hinder vid nyanställning, eftersom den som är äldre har en längre uppsägningstid än den som är yngre. Den kan alltså vara ett hinder för den äldre arbetskraften.

Lagen om anställningsskydd är alltså inte enbart ett skydd för de anställda. Den är ett skydd för dem som har jobb, men de som vill komma in på arbetsmarknaden igen efter att ha varit utanför har det inte så enkelt. För dem kanske inte LAS är den rätta lösningen.

I det här förslaget finns ett förtydligande av driftsenhetsbegreppet. Det välkomnar jag. Med de nya sätt att arbeta på som innebär mer flexibilitet är det nödvändigt att vi reglerar vad det här kommer att betyda.

Fru talman! I Centerpartiet anser vi att morgondagens arbetsmarknad kommer att se helt annorlunda ut än dagens. Ett av honnörsorden kommer som jag ser det att vara flexibilitet. Alla företag och organisationer kommer i större utsträckning än i dag att vara beroende av att människor arbetar vid alla möjliga tider på dagen under året och under livet. Det kommer att krävas en lagstiftning som följer med i utvecklingen och som lägger en stor del av ansvaret på de lokala fackliga organisationerna för att tillsammans med företagaren lägga upp arbetet så att det passar alla parter. Det förslag som vi nu debatterar är ett steg i rätt riktning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 106 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Margareta Andersson förde ett resonemang om den äldre arbetskraften. Sedan säger hon att deras situation har inte engagerat Socialdemokraterna och Vänsterpartiet speciellt mycket. Jag vill bara påminna om att det var just den äldre arbetskraftens situation som man från de här båda partierna faktiskt värnade om när man utformade arbetsrättslagstiftningen på det här området. Det gjorde man utifrån det redan då kända faktumet att det som äldre arbetslös var svårt, för att inte säga mycket svårt, att återkomma i en fast anställning eller t.o.m. i ett vikariat.

Jag skulle vilja fråga Margareta så här utifrån hennes resonemang: På vilket sätt är den nuvarande lagstiftningen och skyddet för den äldre arbetskraften ett hinder i det här arbetet?

Anf. 107 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Carlinge Wisberg säger att man skyddar den äldre arbetskraften. Ja, det gör man. Man skyddar dem som har arbete. Men de som av olika anledningar, på grund av företagsnedläggningar, nedläggningar i driften eller annat, har hamnat utanför och blivit arbetslösa, de har mindre chans än yngre arbetskraft att ta sig in på nytt. Här är jag övertygad om att vi måste se över lagstiftningen och förändra den. Hur kan jag inte säga så här på rak arm, men vi kan inte som i dag låta en stor del av arbetskraften stå utanför utan chans att komma tillbaka. Det är regler med längre uppsägningstider och annat som gör att man i ett val från arbetsgivarens sida väljer yngre arbetskraft. Man kanske även gör det av andra orsaker, man tror att de är lättare att ändra och annat.

Här behövs det ytterligare diskussioner. Det behövs en förändrad lagstiftning i mycket på det här området. Det här är alltså lagar som är stiftade på 1970-talet. Nu ser arbetsmarknaden annorlunda ut än vad den gjorde då.

Anf. 108 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Jag vet inte hur jag ska tolka Margareta Anderssons resonemang. Den skyddslagstiftning som vi i dag diskuterar tar sikte just på att fungera som ett skydd för äldre arbetskraft så att inte så många äldre ska komma ut i den öppna arbetslösheten. Är det alltså fel med det resonemang som Margareta för? Nästa steg från exempelvis Centerpartiets sida skulle då kunna vara att man inte heller har så långa uppsägningstider för äldre anställda. Är det en feltolkning av Margareta Anderssons resonemang?

Anf. 109 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är inte klar över, Carlinge Wisberg, hur vi kommer att hantera detta. Jag ser bara att det finns flera hundra tusen människor som i dag är arbetslösa som inte kommer in på arbetsmarknaden. En del kommer förmodligen att komma in på olika sätt eftersom vi kommer att få arbetskraftsbrist i det här landet inom inte så många år. Men jag är också övertygad om att vi kanske kommer att få luckra upp och göra undantag i lagstiftningen som den ser ut i dag.

Jag vet inte hur det här ska se ut eftersom jag förmodar att vi också måste ha någon form av genomgång av hur det här lagstiftningsskyddet ska se ut. Men i dag stängs både yngre och äldre arbetskraft ute från arbetsmarknaden på grund av lagen om anställningsskydd. Då har den missat sitt syfte. Den som har kommit in är skyddad med höga staket, men den som står utanför står utanför lika effektivt.

Anf. 110 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag måste ändå säga att jag är lite besviken på Centerpartiet. När man senast enades med Socialdemokraterna om förändringar i arbetsrätten stod man bakom de fyra grundpelarna, som jag nämnde i mitt anförande. Det har man gått ifrån totalt i den här överenskommelsen med Miljöpartiet och med de övriga borgerliga partierna. Det gör mig faktiskt lite bekymrad.

En annan sak är den debatt som precis fördes med Vänsterpartiet om tiden. Det är ju numera så i lagen om anställningsskydd att det inte är åldern utan anställningsåren som så att säga plussar på tiden som man får tillgodoräkna sig när man ska göra upp turordningsreglerna. Det är inte åldern. Det är väl viktigt att nämna det också. Den delen av lagen är redan ändrad.

Faktum är också att under den tid då den här lagen fanns, då man fick undanta två stycken, var det främst så att personer blev uppsagda på grund av ålder eller kön. Det var de två främsta sorteringskraven. Utifrån den korta tid som det här fanns har HTF gjort en undersökning, och det är så här. Så visst har den en stor betydelse för vem som kan löpa risk att bli uppsagd.

Sedan vill jag rätta Margareta Andersson på ytterligare en punkt. Det gäller det här med mammaledigheten, eller rättare sagt föräldraledigheten. Finns det skäl för uppsägning så blir man uppsagd även om man är föräldraledig. Det finns ingen annan lag som går över lagen om anställningsskydd i det fallet. Då är risken fortfarande som vi ser att det är arbetsgivarens godtycke som avgör om människan får gå hem. Om det nu är så att den förälder som är föräldraledig tycker sig misstänka att det är föräldraledigheten som gjort att man har blivit uppsagd så har man inte rätt att överpröva beslutet. Är det förenligt med svenskt rättsskydd? Det är min fråga.

Anf. 111 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det finns en hel del lagstiftning som vi behöver se över i det här sammanhanget, och det finns ganska många sätt att överträda och kringgå lagstiftningen. Jag tycker alltså att vi behöver göra fler förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen än vad vi har diskuterat här i dag. Jag kan inte tänka mig att det, om man har tio anställda, bara skulle

vara fråga om ålder och kön. Dessutom är det så att man plockar undan två som får förtur. De andra går ju enligt turordningsreglerna som man kommer överens om.

Jag förutsätter, liksom tidigare Maria Larsson, att det här för det mesta inte är någonting som man utnyttjar. Det här handlar om de fall där man inte kommer överens. För det mesta är man ganska enig om de här besluten. Jag är rätt övertygad om att det här i vissa fall kommer att underlätta. Samtidigt är jag i dagsläget inte säker på att det är den mest nödvändiga lagstiftningen som vi håller på att hantera här i dag. Det är ett steg, men vi behöver ta många fler steg för att få en lagstiftning som täcker upp de problem och de krav som vi har i dag. Alla människor som inte har några regelrätta anställningskontrakt, som har konsultavtal och sådana saker, har vi över huvud taget ingen lagstiftning som fungerar på ett bra sätt för. Så det behöver göras mer på det här området. Det här är bara ett litet steg.

Anf. 112 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag fick inte svar på frågan om det är förenligt med svenskt rättsskydd att man inte har möjlighet att pröva sin sakfråga om man blir undantagen från turordningen.

Sedan har jag en fråga till. Vi säger, och jag sade i mitt anförande, att visst behöver arbetsrätten säkert förändras i vissa delar. Men utgångspunkten är att det ska göras för att stärka lagstiftningen för arbetstagaren. Delar Centerpartiet den uppfattningen eller är det som i det här fallet så att man ska stärka arbetsgivarparten på bekostnad av arbetstagarparten?

Anf. 113 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag anser att det ska finnas en lagstiftning där man har en balans mellan arbetsgivare och arbetstagare. De små företagarna, ensamföretagare som inte har en stor kader av medhjälpare som kan vara kunniga på t.ex. arbetsrättsområdet, känner sig väldigt ofta i underläge, och är i underläge, jämfört med dem som har en facklig organisation i ryggen.

Jag är övertygad om att vi kommer att behöva ändra lagstiftningen på fler områden i detta fall. I dag är det nämligen inte balans mellan de små företagen och de fackliga organisationerna. Många småföretagare ger upp utan att över huvud taget diskutera. Man säger att det inte är någon idé, och sedan avvecklar man i stället. Så har det varit tidigare. Nu är situationen kanske lite annorlunda, eftersom utvecklingen går väldigt fort i de konjunktursvängningar som vi har varit med om. Över huvud taget behöver detta diskuteras mycket mer ingående. Och det viktiga är alltså att vi får en arbetsmarknad som fungerar för alla och som gör det möjligt för människor att ta sig in på arbetsmarknaden när de har haft problem. Om de har blivit friställda eller om det har hänt någonting annat så behöver de flera hundra tusen som står utanför arbetslivet i dag också möjlighet att komma in. Då måste vi också ändra arbetsmarknadslagstiftningen så att detta blir möjligt för dessa människor.

Anf. 114 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Fru talman! Jag ska börja med att byta glasögon – här behövs det klarsynhet har jag förstått av debatten.

Detta är ju en fråga som verkligen engagerar många. När jag kom in i riksdagen så kände jag att jag kom hit som lite av en landsbygds- och glesbygdspolitikern från en liten ort där frågan om småföretagsamheten är så otroligt viktig.

Jag blev glad när mitt parti gav mig möjligheten att hålla anförandet om undantag från vissa turordningsregler, inte därför att jag ser någon glädje i att försämma för småföretagare eller för arbetstagare utan därför att dessa två i kombination ska ge en möjlighet att skapa fler som vågar bli arbetsgivare och skapa arbetstillfällen, inte minst ute i Landsbygds- och Glesbygdssverige.

Fru talman! En modernare arbetsrätt är en stor frihetsfråga. Utrymmet för individuella behov och önskemål har blivit för litet i ett system där kollektivtänkandet drivits till sin yttersta spets. Bristerna i arbetsrätten har bidragit till tre mycket stora problem.

För det första har de bidragit till en misslyckad lönebildning. Långa perioder har löntagarna trots stora nominella löneökningar knappast fått några reallönehöjningar alls på grund av inflation och devalveringar. Utbildning har lönat sig dåligt. Bristande flexibilitet i lönebildningen har lett till att vissa branscher och företag har hämmats av svårigheter att rekrytera arbetskraft.

För det andra har de bidragit till det som kanske är svårast, nämligen utanförskap. Mycket höga barriärer för nyttillträdande på arbetsmarknaden, alltså för ungdomar som aldrig har kommit in på arbetsmarknaden, har lett till ekonomiskt utanförskap för stora grupper och en ökad segregation. Hur många av oss som jobbar med politik har inte hört människor säga: Ingen vill ha mina tjänster. Varför kommer jag inte in på arbetsmarknaden?

För det tredje har de bidragit till ett dåligt företagsklimat. Den arbetsrättsliga regleringen skapar kostsam byråkrati och stort utrymme för fackligt maktmissbruk. Det hämmar utvecklingskraften, framför allt för småföretagare.

Utmaningen för politiken är att skapa en arbetsrätt och ett skyddsnät där friheten och rörligheten är stor, men där alla arbetstagare samtidigt kan känna en rimlig trygghet. Det är också svårt att vara arbetsgivare och känna otrygghet om man ska våga satsa. För att lyckas med detta måste förändringar göras i de system som byggdes för industrisamhället. I dag hämmas arbetsmarknaden av gammalmodiga och stelbenta regleringar. En ny frihetstid kräver att regler och lagar på arbetsmarknaden reformeras.

Historiskt har Folkpartiet liberalerna och våra föregångare aktivt medverkat vid tillkomsten av alla grundläggande lagar och regler på den svenska arbetsmarknaden, nämligen kollektivavtalslagen från 1928, medbestämmandelagen, MBL, och lagen om anställningsskydd, LAS. Även regeringsformen där fackliga stridsåtgärder definieras som en medborgerlig rättighet kan nämnas. Våra grundläggande värderingar är desamma även i dag. Därför har Folkpartiet en uppgift i att verka för en reformering av arbetsmarknadens regelverk.

Under krisåren i början av 90-talet förlorades mer än en halv miljon jobb, och möjligheterna för nyttillträdande att få jobb var utomordentligt små. Även under högkonjunkturen i dag visar det sig att arbetsrätten är otidsenlig. De nya jobben tillkommer i växande utsträckning genom att

andra former av anställningar än tillsvidareanställning erbjuds. Projekt-uppdragstagare, tillfälligt anställda, hyrda tjänster och köpta tjänster svarar för en trendmässigt växande del av den ökade sysselsättningen. Tillsammans med de skatteklilar som den extrema beskattningen av arbete gett upphov till har arbetsrätten dessutom skapat en växande svart sektor där arbetstagarna inte omfattas av någon del av trygghetssystemet.

Fru talman! På arbetsrättens område har det varit stora politiska konflikter under de senaste mandatperioderna. Villkoren har ofta dikterats av LO, och 1996 gick det så långt att oenighet om arbetsrätten tvingade regeringen att inkalla riksdagen under sommaren på initiativ av bl.a. Folkpartiet. Den borgerliga regeringen genomförde några smärre förändringar i arbetsrätten under 1994. Dessa förändringar återställdes dock av socialdemokraterna hösten 1994 – ett beslut som var förödande för småföretagsamheten och företagsklimatet.

För varje år som går blir det alltmer nödvändigt och uppenbart att lagstiftningen måste förändras och moderniseras. Det går inte att ha en arbetsrättslig lagstiftning som är anpassad till 70-talets behov och arbetsmarknad och där utgångspunkten är att en anställd jobbar hos samma arbetsgivare hela sitt verksamma yrkesliv.

Dessbättre har en del hänt under de senaste åren. Men det har skett utan att regeringen har agerat med förslag till riksdagen. Genom initiativ från de borgerliga partierna och Miljöpartiet har blockadmöjligheten mot enmans- och familjeföretag tagits bort. Samma politiska gruppering står i dag bakom majoritetsförslaget om en lagstiftning som möjliggör två undantag från turordningen. En fortsatt reformering av arbetsrätten brådskar. Vi kräver att man i MBL tar bort vetomöjligheterna vid intagande av entreprenader. För att man ska få en modern arbetsrätt på sikt bör frågorna dessutom bli föremål för en parlamentarisk utredning. En sådan utredning bör studera hur man kan få in de nya anställningsformerna i det arbetsrättsliga systemet.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle, om det hade varit nödvändigt, ha kunnat ge exempel på en mängd förslag från livet, eftersom Anders Karlsson undrade om vi har erfarenheter från förhandlingar. Och jag har många förslag längre fram om det behövs.

Anf. 115 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Jag har under min tid i detta hus lärt känna Runar Patriksson som en trivsamt person som gärna tar sin tid i anspråk för att berätta en och annan rolig historia. När jag lyssnar på Runar Patriksson här i dag funderar jag över om han även i det här sammanhanget väljer att framföra någon form av historieberättande eller rent av sagoberättande. Jag har svårt att känna igen den verklighet som vi lever i när jag lyssnar på honom.

Runar Patriksson säger att en modernare arbetsrätt är en stor frihetsfråga. För vem? Han säger vidare: En bristfälligt fungerande lönebildning skapar obalans i landet. Det skulle vara intressant att höra det resonemanget utvecklas. Han säger också att arbetsrätt skapar byråkrati och fackligt maktnissbruk. Också det är tydligen en linje som Folkpartiet följer. Det skulle vara intressant att veta på vilket sätt detta sker.

Vad Runar Patriksson inte uttalade sig om var om det över huvud taget finns någon sektor i samhället som de facto inte lider under arbetsrättens ok. Jag skulle dessutom vilja ställa en fråga till Runar Patriksson som talesman för Folkpartiet: Finns det i dagens folkparti över huvud taget utrymme för fackliga organisationer?

Anf. 116 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Det var många frågor på en gång. Jag fick en fråga från Carlinge Wisberg redan i hans anförande om jämställdheten. Jag såg glad ut därför att vi hade fått den här debatten. Som jag sade i inledningen av mitt anförande har jag inte någon annan inriktning än att inte försäkra för någon anställd utan i stället få fram fler anställningar.

Jag är uppväxt i en järnaffär med med rörmokeri- och snickeriavdelningar. Om man tvingas att följa turordningsregler när förändringar i rörelsen uppstår, kan det betyda att hela rörelsen går till spillo. Detta händer ofta hos småföretag med en till tio anställda. Folkpartiet värnar verkligen om varenda anställd i sådana företag.

Jag har jobbat länge i skolsystemet. I en förhandling hörde jag ett förslag om att en som hade en dag längre arbetstid än en annan skulle få gå före. Så kan turordningsregler slå. Jag skulle kunna ge många exempel i det här sammanhanget. Folkpartiet står upp till skydd för arbetarna och småföretagarna.

Ja, fackföreningarna har en plats i Folkpartiet.

Anf. 117 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Runar Patriksson beskriver sin bakgrund. Jag uppfattade att han är uppväxt i en järnhandelsfamilj, vilket skulle vara en förklaring till att han har hamnat där han har hamnat. Jag är själv son till en tidigare bonddräng hos en f.d. talman i andra kammaren, den aktive högerpolitikern Martin Skoglund. Det har format min syn på verkligheten och livet.

Jag kan konstatera att dessa två utgångslägen har gjort att vi har hamnat på var sin sida om skranket. Det finns naturligtvis en förklaring till detta.

Runar Patrikssons resonemang ger inget svar på de frågor som jag ställt. Han gör en allmän svepande och mer eller mindre predikoliktande utläggning om vissa värden, men det finns ingen substans i den som skulle kunna vara ett svar på mina frågor. Jag tycker inte att det finns någon anledning att fortsätta diskussionen. Även kommande svar eller uteblivna svar kommer förmodligen att ligga inom samma härad som det som hittills har presterats.

Anf. 118 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att kollektivavtalslagen från 1928, medbestämmandelagen, MBL, lagen om anställningsskydd benämnd LAS och regeringsformens stadgande om att stridsåtgärder är en medborgerlig rättighet kan nämnas bland regler som Folkpartiet stått bakom och fortfarande står bakom.

Visserligen har Carlinge Wisberg och jag ett gott förhållande, men vi är helt eniga om att Vänsterpartiets och Folkpartiets småföretagspolitik inte stämmer överens.

Anf. 119 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill till Runar Patriksson rikta en fråga som jag inte har fått svar på från företrädarna för de andra borgerliga partierna: Är det förslag som nu läggs fram och som innebär att man inte får någon överprövningsrätt, utan att arbetsgivaren ensidigt bestämmer över om två anställda ska undantas, förenligt med svensk lagstiftning i övrigt?

Jag nöjer mig med den frågan, så att vi inte blandar ihop några saker, Runar Patriksson.

Anf. 120 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är bra att jag får en fråga i taget. Jag sade i slutet på mitt anförande att det finns frågor i arbetsrätten som vi måste diskutera. Vi måste i en utredning se hur vi ska gå vidare för att ytterligare förenkla startande av småföretag i Sverige.

I det sammanhanget kommer det förslag som föreligger i dag och som de fyra borgerliga partierna och Miljöpartiet är överens om in. Vi står bakom det.

Anf. 121 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Är det förenligt med svensk rättstrygghet att man inte får lov att överpröva sådana ärenden? Man får alltså inte förhandla om det, utan det är en part som ensidigt bestämmer. Jag har inte fått svar på den här frågan från något av de andra partierna, men jag förväntar mig att Folkpartiet kan besvara den.

Jag ska fylla på med ytterligare några frågor. Arbetsrätten är otidsenlig, säger Runar Patriksson. I vilket hänseende är den otidsenlig?

Runar Patriksson gör ytterligare ett påstående, nämligen att det har uppstått en växande svart sektor på grund av att – som någon har uttryckt det här tidigare – socialdemokraterna återställde lagen om anställningskydd, så att två anställda inte skulle få undantas. Varifrån kommer det påståendet? Vilken utredning har visat på detta?

Anf. 122 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Den sista frågan är en av dem som diskuterats i samband med spörsmålet om hushållsnära tjänster. Vi har i det sammanhanget lagt fram en del förslag som vi anser borde tas upp till diskussion. Just de arbetsrättsliga frågorna kan där vara en hämsko. Om Folkpartiets sätt att resonera kom mer till togs tror jag att många fler skulle få arbete inom den sektorn. Det är kanske också där som det här har florerat mest.

Vårt förslag i den här frågan är ett försök att få stopp för en svart sektor som vi tror förekommer. Den har också uppmärksamats i de utredningar som bedrivs på området.

Anf. 123 BARBRO FELTZING (mp):

Fru talman! Debatten om turordningsreglerna har nu upprepats flera gånger i den här kammaren. Turordningsfrågan har varit minst sagt svår. Regeringen bättrade ju tyvärr inte på situationen när den inte följde riksdagens beställning från förra året.

Man strävade efter att lägga fram ett förslag som skulle vara svårt för den socialdemokratiska riksdagsgruppen att följa. Man tog upp en ny

diskussion om tröskeeffekter för att splittra oppositionen. Men nu ligger förslaget på riksdagens bord, och vi kommer att besluta om det i dag.

1999 års omgång åtföljdes genomgående av en rent otrolig påtryckningskampanj, som tog sig de mest vitt skilda uttryck.

Nu har det annonserats mot Miljöpartiet under rent lögnaktiga former av personer som man verkligen tycker ska känna till förslaget om ett undantag i turordningen.

I annonsen från de fyra fackföreningarna står det att turordningsregeln skrotas, alltså försvinner, vilket inte är sant. Förslaget går ut på att två personer ska kunna skyddas och undantas från turordningslistan vid arbetsbrist innan fack och arbetsgivare förhandlar om turordningslistan i företag med högst tio anställda. Arbetsgivaren ska kunna undanta två personer som behövs på grund av kompetens och som är viktiga för företaget när man på grund av arbetsbrist tvingas skära ned personalstyrkan.

Att undantaget inte går att pröva rättsligt är också fel. Lagarna om diskrimineringsförbud på arbetsmarknaden kommer självklart att kunna prövas också i fortsättningen, liksom ledighetslagarna och föräldraledighetslagen.

Fru talman! Jag ville först bemöta den osakliga argumentationen i medierna och i elektronisk post som Miljöpartiet har fått.

Miljöpartiet vill stötta småföretagen, och det har en ideologisk sida. Vår inriktning är den enskilda människans möjligheter. Det gäller den enskilda människan både som löntagare och som småföretagare.

Vi tycker att de små företagen har betydelse för att skapa nya arbeten och att de är bärare av en stor del av ekonomin. För Miljöpartiet finns en ideologisk tröskeeffekt som sätter upp en klar gräns mellan vilket stöd vi vill ge de små företagen för småföretagarnas skull och vad vi är villiga att ge de stora företagen.

När det gäller arbetsrätten finns olika kriterier som delvis betecknar intressekonflikter. Å ena sidan vill man ha ett skydd för arbetstagaren mot arbetsgivarens godtycke. Å andra sidan vill man ge företagaren handlingsfrihet att ha effektivaste möjliga ekonomi samt skydda företagen mot fackets godtycke.

För Miljöpartiet är dock inte det ekonomiska subjektet en organisation, den stora fackföreningen eller det stora företaget. Enligt vår syn är det den enskilda människan. Den enskilda människan är både den enskilda arbetstagaren och den enskilda småföretagaren.

Miljöpartiet ser skalan stor mot liten, och vi utgår från individen där Vänstern bara ser kollektiven. För Vänstern och facket är en arbetstagare svag och ska skyddas. Anders Karlsson talade i sitt anförande om den svaga parten. Om en arbetstagare däremot startar ett eget företag är hon eller han en kapitalist och ska behandlas med misstänksamhet.

Jag och Miljöpartiet vill underlätta för de små företagen och arbeta för ett regelverk som anpassas just för de små företagen.

Vi tycker att det är fel att ha stora företag som norm och samtidigt säga att småföretagandet ska utvecklas och stimuleras. Det är bättre att dela upp reglerna i arbetslivet i ett regelverk för stora företag och ett för små företag.

Det är viktigt att ett undantag i turordningsreglerna har som syfte att skapa bättre förutsättningar för företagen att anställa fler. I anställningsögonblicket ska man inte behöva tänka på att den nya kraften kan behöva

sågas upp först vid en nedgång, när hon eller han besitter specialkunskaper som kommer att bli livsnödvändiga för företaget.

Många ungdomar befinner sig i en situation där de inte vet om de vågar ta steget att byta från ett arbete där de känner sig instängda till ett annat där deras kunskaper och färdigheter kan komma till bättre användning. Det steget kan innebära att de blir de första som sågs upp vid en arbetsbrist.

Fru talman! Arbetsmarknaden har förändrats mycket de senaste hundra åren. I dag är det inte så att man tar arbete på bruket och sedan jobbar där till pensionen. Det finns siffror som visar att så många som en fjärdedel av de under 34 år inte har fast jobb utan sitter på vikariat. Turordningsreglerna gäller inte dem som inte har lyckats etablera sig på arbetsmarknaden.

Människor går från vikariat till vikariat, och de har ingen anställningstrygghet. Många, framför allt invandrare och ungdomar, har svårt att ens etablera sig på arbetsmarknaden. Kvinnor diskrimineras fortfarande.

Det är därför Miljöpartiet har arbetat hårt mot alla former av diskriminering. Vi arbetar också för friår och kortare arbetstid. Vi vill ha en generell trygghet för alla, inte bara de som har fasta jobb. Även de i vikarieträsket måste ha trygghet.

Miljöpartiet anser självklart att en arbetsgivare har ett ansvar för människor som hon eller han har anställt. Vi har inte föreslagit att man ska få avskeda folk hur som helst. Givetvis får man inte bryta mot jämställdhetslagen, diskrimineringslagen eller föräldraledighetslagen. Vi anser inte att man ska få göra det, och givetvis kvarstår möjligheten att vidta rättsliga åtgärder i sådana fall. Om man som Anders Karlsson och Carlinge Wisberg är okunnig om detta är det sorgligt. Det är också sorgligt att fackliga företrädare, som borde veta bättre, driver det i tidningen.

Vad frågan gäller är att småföretagen ska ha aningen lättare regler när det gäller uppsägningar på grund av arbetsbrist. Att vi vill sparka folk utan orsak är alltså osant.

Småföretagen har svårare att exempelvis erbjuda andra arbetsuppgifter. De har mindre resurser för administration och förhandlingar. Småföretag kan inte vara flexibla på samma sätt som stora företag. Det finns alltså en skillnad som motiverar speciella regler.

Rapporter från Arbetslivsinstitutet visar att många känner sig inlåsta på sitt arbete och skulle vilja byta men inte vågar just på grund av regeln ”sist in först ut”. Senaste rapporten visar på att så många som 36 % av dem som har arbete känner att de vill men inte vågar byta arbete.

Nyttillkomna jobb är nu till största delen tidsbegränsade arbeten. Det beror på att det är riskabelt att tillsvidareanställa, säger 55 % av tillfrågade chefer enligt IFAU. Många ungdomar befinner sig i vikarieträsket och har små möjligheter att få en fast anställning.

Gör facket något för de många ungdomar som i dag har projektanställning eller tillfälliga jobb, och hur går det för dem? De hamnar naturligtvis alltid sist på turordningslistan.

På grund av kostnadsbesparingar har det varit stopp för nyrekrytering, och många ställen saknar personal under 40 år. Det är en bortkastad utbildningssatsning för både samhället och den enskilde när man inte inom rimlig tid får praktisera sina kunskaper.

Fru talman! Målet måste vara att företagen ska våga växa och våga satsa på ny kompetens, så att alla kan få en säkrare anställning. Överlever företagen så blir det en del av anställningstryggheten.

Syftet måste vara att säkra jobben och underlätta tillkomsten av nya jobb. Arbetsgivaren ska ha saklig grund för en uppsägning. Alltså ska arbetsbrist gälla. Därmed kan inte arbetsgivaren avskeda folk ena dagen och nyanställa nästa dag.

Miljöpartiet har under allmänna motionstiden lagt fram en partimotion om en skärpning av föräldraledighetslagen. Vi förväntar oss att Socialdemokraterna, här i debatten representerade av Anders Karlsson, och Vänsterpartiets Carlinge Wisberg kommer att stödja en sådan lagstiftning. Därmed kan vi kanske ta bort den osakliga debatten om att småföretagare först av alla kommer att avskeda småbarnsföräldrar och gravida.

Fru talman! Härmed vill jag yrka bifall till det föreslagna undantaget i turordningen enligt motion A30 i betänkandets hemställan.

I detta anförande instämde Birger Schlaug, Helena Hillar Rosenqvist, Ewa Larsson och Kerstin-Maria Stalin (alla mp).

Anf. 124 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman Efter att ha lyssnat på Barbro Feltzing har jag förstått att i hennes värld är de fackliga organisationerna något av det värsta man kan träffa på i samhället. Jag kan inte göra någon annan tolkning.

I övrigt kan jag säga så här: Barbro Feltzing förde ett resonemang om en motion angående föräldraledigheten. Miljöpartiet har tydligen kommit underfund med fem i tolv att den lagstiftning som Miljöpartiet är beredda att driva igenom tillsammans med de borgerliga partierna de facto skulle slå på den här gruppen. Därför kommer Miljöpartiet med en särskild motion om föräldraledigheten. Då kan Miljöpartiet naturligtvis inte längre luta sig mot de borgerliga partierna, utan måste förvänta sig att vi från Vänsterpartiet och Socialdemokraterna faktiskt räcker ut en räddande hand. Det kanske vi gör om det är ett bra förslag. Det får framtiden utvisa.

Barbro Feltzing förde också ett annat resonemang utifrån diskrimineringslagstiftningen som jag inte riktigt förstod mig på. Jag skulle vilja ställa en fråga. På vilket sätt kan eventuell bristande kompetens som leder till en uppsägning hanteras inom diskrimineringslagstiftningen? Det var ju det resonemanget som Barbro Feltzing förde in. Dessutom har jag tidigare ställt frågan: På vilket sätt ökar man tryggheten för en grupp genom att försämla den för en annan? Jag har fortfarande inte fått svar på den frågan.

Anf. 125 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Om man tittar i propositionen står det så här, och det har regeringen själv skrivit: Ett alternativ vore att stärka motsvarande regler i föräldraledighetslagen. Det finns i dag ett viss skydd i föräldraledighetslagen. En arbetsgivare kan bli skadeståndsskyldig om man bryter mot lagen. Men lagen är inte harmoniserad med de övriga diskrimineringslagarna, som vi i Miljöpartiet faktiskt har varit med och stärkt här i utskottet.

Därför vill vi införa EG:s bevisbördedirektiv i föräldraledighetslagen. Det hoppas vi verkligen att Carlinge Wisberg kommer att stödja. Jag sade i mitt anförande att Miljöpartiet arbetar mot all sorts diskriminering. I den osakliga debatt som har drivits emot oss sägs bl.a. att man ska kunna säga upp gravida och föräldralediga. Det har stått överallt i tidningarna också. Vi föreslår en ytterligare skärpning i föräldraledighetslagen. Det hoppas jag att vi ska kunna genomföra gemensamt.

Bl.a. AD anser i sitt remissyttrande att rättslig prövning av andra skäl än diskriminering skulle leda till att bevisningen skulle bli mycket omfattande och krånglig. Även JämO avfärdar rättslig prövning i det fallet. Det är också viktigt att komma ihåg. Detta är småföretag. Det skulle inte kunna leda till att en småföretagare skulle kunna utnyttja att kunna skydda två arbetstagare vid uppsägning. Jag får återkomma till detta i mitt nästa inlägg.

Anf. 126 CARLINGE WISBERG (v) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Barbro Feltzing erkänner att man har kunnat konstatera att det som hon definierar som osaklig kritik faktiskt är riktigt. Det är utifrån den utgångspunkten som Miljöpartiet fem i tolv föreslår en ytterligare skärpning av lagstiftningen.

Där kan Miljöpartiet naturligtvis inte få med sig de borgerliga samarbetspartierna, utan där måste man vända sig till Vänsterpartiet och Socialdemokraterna för att försöka sopa undan effekten av den lagstiftning som man i dag vill driva igenom ihop med den samlade borgerligheten.

Anf. 127 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Den osakliga kritiken kommer sig bl.a. av den väldigt svaga undersökning som HTF gjorde under år 1994, under den korta tid som lagstiftningen fanns. Det drevs aldrig upp något mål till domstolen. Det blev aldrig någon förhandling om detta. Däremot hittade man sju personer som blivit uppsagda på grund av detta. Det är väldigt svagt, om man tänker sig att det kanske skulle vara många fler.

Man kan titta på hur facket självt kommer överens med arbetsgivaren. Facket har enligt Trygghetsrådet tillsammans med arbetsgivaren sagt upp över hälften av de personer som är över 50 år. Där finns också den osakliga kritiken mot att just det här förslaget skulle diskriminera de äldre och att de skulle sägas upp först. Enligt Trygghetsrådet har man för 53 % av de uppsagda gått ifrån turordningsreglerna med fackets medgivande.

Anf. 128 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Barbro Feltzing. Ni i Miljöpartiet skrev en interpellation så sent som i januari 1999 till statsrådet Sahlin under rubriken Tysta inte våra arbetsplatser. Där står följande: Vad som krävs är en ändring av medbestämmandelagen så att yttrandefriheten garanteras på alla arbetsplatser, även i privata företag och kommunala bolag. Om de anställda inte längre vågar kritisera och säga ifrån på sina arbetsplatser är vi mycket farligt ute.

Min fråga till Barbro Feltzing är därför om hennes fråga till statsrådet inte gäller företag med mindre än tio anställda.

Anf. 129 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Det är riktigt att jag mycket tidigt har interPELLERAT om tystnad på arbetsplatsen till bl.a. Mona Sahlin. Vi har också väckt en motion i ärendet. Det är helt riktigt.

I dag är det tystnad på arbetsplatserna. Skärpningen i medbestämmandelagen gäller inte privatanställda utan den gäller bara mellan staten och individen. Det ska vi angripa på ett annat sätt. Det har inte riktigt med den här debatten att göra, även om man drar upp det i samband med förändringen av turordningsreglerna i småföretag.

Carlinge Wisberg sade att jag tror att facket är någonting väldigt hemskt, och jag skulle kanske ha svarat honom som jag gör nu. Jag tror att Carlinge Wisberg, och likadant Anders Karlsson, tycker att småföretagen är så oseriösa att de inte skulle kunna tåla en konstruktiv kritik i företaget.

Jag tror säkert att många företagare är så pass seriösa att de inte skulle säga upp någon på grund av detta, så att de anställda inte vågar uttala sig. Anders Karlsson tog här tidigare bl.a. upp att någon har pratat om miljön i företaget och skulle bli uppsagd på grund av den orsaken. Jag tror inte att småföretagare är så väldigt oseriösa.

Anf. 130 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att fackliga organisationer är så oseriösa att de ser till att företaget går i drickat för att de inte undantar någon från turordningen. Det är ungefär samma påstående som Barbro Feltzing här gör. Tro ska man göra i kyrkan och inte i riksdagens kammare.

Det här handlar faktiskt om fakta. Det är likadant när Barbro Feltzing uttrycker sig om vad som står i lagtexten. Där står faktiskt "av särskild betydelse" och inte "av kompetens". Barbro Feltzing sade tidigare i sitt anförande att det var kompetens man skulle undanta. Här står "av särskild betydelse". Det är viktigt med orden. Sam sagt: Tror gör man i kyrkan och inte i riksdagens kammare.

Anf. 131 BARBRO FELTZING (mp) replik:

Fru talman! Jag tror på småföretagen när de säger att de flesta är seriösa. Visst är de det. När det gäller frågan om godtycke, att behålla någon och göra undantag från turordningsreglerna har jag hört från väldigt många att de tycker att det är mycket värre att bli uppsagda av facket tillsammans med arbetsgivaren. De upplever det som mycket mer förnedrande att komma hem och säga: Jag har blivit uppsagt på grund av att facket inte vill ha mig kvar i företaget.

Anf. 132 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Riksdagsarbetet är verkligen omväxlande. I dag har vi först lyssnat på debatten med våra partiledare, sedan debatterat Sydafrikasatsningen och nu ska vi snart fatta beslut om att försämra anställningsförhållandena för dem som arbetar i små företag. I förra veckan arbetade vi med att väcka motioner till riksdagen. Det blev flest sedan riksdagsåret 1990/91.

Jag tycker att det är viktigt att vi håller på partilinjerna i såväl debatter som i partimotioner och beslut. Det är ärligast mot väljarna. Jag har

därför läst lite i motionerna, och jag vill börja med att citera ur en partimotion från Centerpartiet, c003:

”Centerpartiet värnar om de små och medelstora företagen. Det är inom dessa som den största tillväxten i form av nya arbetstillfällen och nya idéer kan skapas. Det är därför viktigt att en större hänsyn tas till dessa typer av företag.”

Vidare står det:

”Allt fler småföretag har svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens trots att det fortfarande finns en hög arbetslöshet i landet. Den senaste småföretagarbarometern visar att 25 % av småföretagen upplever brist på arbetskraft. Inom de mer expansiva branscherna – IT, elektronik och uppdragsverksamhet – märks arbetskraftsbristen mest. Men även byggbranschen visar på oroväckande höga siffror.”

Då förstår jag inte hur Centern kan gå med på att försämra anställningstryggheten för dem som arbetar i små företag.

Vem tror ni vill välja att arbeta i ett litet företag när tryggheten är försämrad och man i stället kan välja att börja arbeta i ett större företag med större anställningstrygghet?

Och på tal om tillväxt – vilken företagare kommer att anställa den elfte medarbetaren?

Jag blir också fundersam över hur partilinjens följs när jag läser flertal motionen m910 gällande regelverk för tillväxt, underskriven av de fyra borgerliga partierna. Jag citerar den första klämman:

”Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att aktivt verka för ett tydligare, enklare och mer konsekvent regelverk, som medför lika behandling av alla företag.”

Jag kan konstatera att det finns fler än jag som tycker att det är fel att införa tröskeffekter i LAS.

Slutligen, fru talman, vill jag säga att efter försämringarna i LAS under 1994 gjorde HTF, som vi har hört redan tidigare, en utredning och konstaterade att det var kvinnorna som förlorade mest på undantagen i turordningsreglerna. Jämställdheten mellan könen har internationellt sett kommit långt i Sverige. Det finns dock mycket kvar att göra. Ännu har vi inte helt nått målet att kvinnor och män ska ha lika möjligheter att bli anställda och få samma löne- och arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter.

I en partimotion från Folkpartiet, fp103, inhämtade jag partiets tolkning av feminism, nämligen:

Liberal feminism handlar framför allt om att se de strukturer som utgör hinder för kvinnor kopplat med en vilja att åtgärda detta med lösningar som utgår från den enskilde individen.

Jag bara frågar: Var finns den liberala feminismen i förslaget att försämra LAS?

För mig, och i och för sig också för Prismas nya uppslagsbok, innebär feminismen en rörelse som strävar efter att förbättra kvinnans ställning i samhället genom en ekonomisk, politisk och social kamp för kvinnans frigörelse.

Jag tycker att det gynnar feminismen om vi har kvar de regler som råder i dag med ”sist in, först ut” som generell regel och med möjlighet för parterna att i lokala förhandlingar förhandla om annat när så behövs.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Prot. 2000/01:9

11 oktober

*Undantag från
turordningen m.m.*

Anf. 133 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Christina Axelsson undrar hur Centerpartiet kan få den förändring av lagen om anställningsskydd som vi gör här i dag att gå ihop med att de små företagen skulle nyanställa.

Jag är rätt övertygad om att möjligheten att kunna skydda de nyanställda i ett sådant här sammanhang är viktig.

Dessutom har jag sagt tidigare, och jag säger det även nu, att detta lagförslag i dagsläget inte är det viktigaste som vi kan genomföra. Jag håller med dem som säger att vi behöver se över den här lagstiftningen på många andra områden. Men det är i en lågkonjunktur, när det är ännu viktigare att man kan behålla den färskaste kompetensen, som det kan vara ännu viktigare för företagen och även för de anställda att också de som är senare anställda, men med en annan kompetens, kan vara kvar.

Hur tänker Christina Axelsson själv lösa de här problemen?

Anf. 134 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är glad att Margareta Andersson säger att detta inte är det mest angelägna för Centerpartiet. Men därför undrar jag varför man går med på att göra de här förändringarna.

Jag tycker också att vi från Socialdemokraterna redan har talat om hur vi vill ha det under den här debatten.

Anf. 135 MARGARETA ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Tyvärr är det också så, Christina Axelsson, att det inte är så stora förändringar som socialdemokraterna vill ha på det här området. Vi behöver förändra så mycket mer. Detta anser jag bara vara ett litet steg på vägen. Vi behöver förändra lagstiftningen i ganska stor utsträckning eftersom det finns många fler lagar som också fungerar dåligt i dagens samhälle, där vi har en så stor föränderlighet på arbetsmarknaden. Rörligheten är så stor både i yrkesval och i sätt att fungera, och företagen fungerar annorlunda. Kompetens är så oerhört viktigt när det gäller var tyngdpunkten ska ligga.

Jag är övertygad om att vi tillsammans och på olika sätt kommer att behöva se över detta. Är socialdemokraterna redo att göra den här översynen av arbetsmarknadslagstiftningen?

Anf. 136 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag anser inte i likhet med Margareta Andersson att det är en liten förändring när man undantar två personer från alla de företag där en stor del av tillväxten sker i dag. Det är där som man har möjlighet att anställa fler personer.

Som det står i er motion är problemet att vi behöver anställa fler, och inte hur vi ska bli av med personer. Därför är jag orolig för hur man ska, och vilka som ska vilja, anställa den elfte personen.

Anf. 137 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Eftersom vi i Folkpartiet nämndes i feminismfrågan här, och även i jämställdhetsfrågan tidigare under debatten, vill jag säga att det inte är något problem med det beslut vi ska fatta i dag. Vi har nämligen en klar övertygelse om att en större frihet och en större möjlighet till

rörlighet för småföretagare ger fler kvinnor arbete – och arbete är den bästa feminism vi över huvud taget kan lägga på bordet i en sådan här debatt!

Vi tror alltså att de undantagsregler som nu ska gälla för småföretagare kommer att skapa fler småföretagare, och alltså också kommer att gynna kvinnor. Det är bra feminism!

När det gäller framtiden för feminismen sade jag i mitt anförande att vi vill ha en utredning av hela den stora fråga som vi har diskuterat i dag. Vi vill få in projektanställda och hyrda och köpta tjänster m.m. som bara blir fler och fler på marknaden. I det perspektivet vill vi också ta in feminismbegreppet och jämställdheten.

Anf. 138 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag måste erkänna att jag inte riktigt förstår Runar Patrikssons argument. Hur kan man säga att det kommer att bli fler anställda för att man gör det lättare att vid arbetsbrist säga upp personer? Jag kan inte se det.

Anf. 139 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Fru talman! Nej, det är det som jag tror är problematiken – precis det som Christina Axelsson nu tar upp. Jag tror att det är problematiken för den som aldrig har levt i ett område där småföretagsamheten har någon betydelse. Där finns människor som vågar vara entreprenörer och försöker starta företag och samtidigt anställa, och det är de som jag tror kommer att rädda Sveriges landsbygd och glesbygd. Det gäller både småstäder och Stockholm och andra storstadsområden naturligtvis.

Det är en väldigt viktig sak för glesbygden att någon vågar starta ett företag och anställa människor. Dessa entreprenörer som anställer människor har inte kunnat se någon möjlighet att göra sig av med människor om det skulle gå snett utan att behöva bli helt utblottade. Det är denna möjlighet som finns nu. Oftast sker ju detta genom resonemang med facken. Detta är en möjlighet som jag tror kommer att betyda väldigt mycket för småföretagare i Sverige.

Anf. 140 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar inte alls Runar Patrikssons syn på de här frågorna. Jag ser det mer så här: Det här är borgarnas grundsyn. Försämringar i anställningstrygghet ska lösa problem för företag.

Det är en ideologisk uppfattning, och detta är vad den har fört med sig. Om man hade velat ha en utredning och sett vad detta innebär framför allt för kvinnor, hade man begärt det innan man hade varit med och fatta det här beslutet.

Anf. 141 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Ni som lyssnar här nere och uppe på läktaren! Anders Karlsson sade att tro ska man göra i kyrkan. Det ska man inte göra här i kammaren.

Det är ett ganska fantastiskt påpekande med tanke på alla de budgetpropositioner och annat som kommit under de senaste 40 åren där allting

bygger på tro med tillväxtsiffror och allt sådant. Den uppmaningen får Anders Karlsson rikta till finansministern i stället.

Det är ju inte så att det blir lättare att säga upp folk, Christina Axelson. Det handlar inte om det. Det handlar om att liten arbetsgivare ska ha rätt skydda två personer innan turordningslistan upprättas.

När jag lyssnar på den här debatten blir jag väldigt förvånad på många sätt. Det gäller särskilt de första inläggen av vänsterpartisten och socialdemokraten, Carlinge och Anders. Min fråga blir: Känner ni någon enda småföretagare? Tror ni att varje medlem i LO som har fått stöd för att starta eget företag blir en elak kapitalist omedelbart som han eller hon har fixat det där företaget? Tror ni att det är på det sättet?

En småföretagare jobbar och sliter, inte åtta timmar och ännu mindre sex timmar, kanske tio–tolv timmar per dygn. Man lever med sitt företag. Jag kommer själv från ett familjeföretag och har jobbat där i många år, men jag har också jobbat fackligt.

Om man startar ett litet företag, om man får ett stöd från staten som gammal LO-medlem och startar ett eget företag, om man driver upp det här företaget och lägger ned hela sin själ och det sedan blir arbetsbrist, tycker ni verkligen då att det inte är rimligt att man ska ha rätten att skydda två personer som är viktiga för företaget innan turordningsreglerna börjar gälla och förhandlingarna pågår? Tycker ni att det är för mycket? Är det orimligt? Ur ett småföretagarperspektiv tycker jag att det är fullt rimligt att man har rätten att skydda två personer. Det är ju småföretagaren som är den svaga parten gentemot facket i de här frågorna, som många har sagt.

Efter era inlägg ringde jag till en liten panel jag har. Det var tio personer som skulle lyssna på er och få ett intryck av vad det här förslaget handlade om. Alla tio, som inte visste vad frågan handlade om innan, trodde att arbetsgivare skulle ha rätt att avskeda vilka de ville. Det är precis den myten som fackföreningarna driver i annonser. Den elaka hemska kapitalisten i det lilla företaget – det kan vara kiosken eller bensinstationen – ska ha rätt att avskeda vem som helst när som helst. Tala nu om att det inte handlar om det, utan att det handlar om att skydda två personer! Lägga de orden i munnen här i riksdagen, Anders! Då blir det mycket bättre för alla de fackliga företrädare och fackliga ombudsmän som sitter ute i landet och inbillar sig något annat därför att Hans Karlsson och LO-ledningen har pådyvlat dem det.

Anf. 142 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det var trevligt att jag kunde elda upp det f.d. språkröret i Miljöpartiet i den här frågan. Tro ska man göra i kyrkan, sade jag. Det står jag fortfarande fast vid. Det är möjligt att de borgerliga finansministerna trodde på saker under den tiden när finanserna var så dåliga, men jag hoppas att det inte gäller för socialdemokratiska finansministern. Man lägger prognoser som sedan blir vägledande för budgetarbetet. Det handlar inte om tro. Det är en prognos man lägger.

Jag ska också svara på frågan om jag känner någon företagare. Jag känner faktiskt många. Jag jobbar faktiskt fortfarande med näringslivsfrågor i min hemkommun. Jag är ordförande i den stiftelse som sköter det. Vi är mycket framgångsrika. Vi tycker att det är viktigt med småföretagande. Nu har jag svarat på de frågorna.

Sedan säger Birger Schlaug att man ska skydda två personer. Man ska undanta två personer i förhållande till de andra anställda i företaget. Då kan man säga att man skyddar dem. Arbetsgivaren ger dem ett skydd, men de andra får inget skydd. Det är arbetsgivaren ensidigt som avgör om de ska skyddas som Birger Schlaug säger, dvs. tas undan, eller om det ska förhandlas med motparten. Då är min fråga: Är det förenligt med svensk rättspraxis? Jag har ställt den frågan till alla tidigare talare, och ingen har svarat. Jag hoppas att Birger Schlaug kan göra det. Är det förenligt med svensk rättspraxis att man inte ska få lov att förhandla med motparten? Är det förenligt med svensk rättspraxis att den ena parten ensidigt ska få lov att avgöra detta?

Anf. 143 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det är en prognos från min och många andras sida att det blir väldigt mycket bättre för de riktigt små företagen om man har en arbetsrätt som ger dem rätten att skydda två personer om det blir arbetsbrist innan turordningslistan upprättas. Jag tror att det är väldigt bra för väldigt många att se att man inte kan bygga upp alla regelverk i Sverige för de stora företagen, men det är tyvärr oftast på det sättet. Nästan alla regler i Sverige är uppbyggda för de stora företagen därför att det var lättare för LO och sossar att snacka med P G Gyllenhammar och andra. Man har haft ett väldigt litet förtroende för småföretag.

Anf. 144 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är faktiskt så, Birger Schlaug, att det förslag som ni förmodligen kommer att driva igenom i kammaren i dag innebär att över 600 000 anställda i företag med mindre än tio anställda kommer att drabbas. Om jag jobbar i ett företag med elva anställda har jag en anställningstrygghet. Om jag jobbar i ett företag med tio anställda har jag en helt annan anställningstrygghet. Är det förenligt med svensk rättspraxis att göra på det viset? Jag ställer frågan igen. Jag hoppas att jag kan få ett svar.

För övrigt har jag en nyinträdd kollega här i riksdagen som är egen företagare. Han sitter faktiskt där. Jag känner en hel del företagare, och de är inte kapitalister för det. Det vill jag också ha sagt.

Anf. 145 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Det var roligt. Det behövs att någon socialdemokratisk riksdagsledamot säger det här i kammaren.

Anders Karlsson frågar om det är förenligt med rättssystemet att göra på det här sättet. Jag vet inte om rättssystemet egentligen brukar lägga sig i om man ska skydda någon. Jag tycker att den hårdtagning som Anders Karlsson gör inte är riktigt relevant. Jag är villig att försöka ta den debatten senare. Retoriskt är det väldigt bra att ställa frågan, men jag är inte riktigt bergis på att den är riktigt relevant. Det vill jag ha sagt.

I inledningsanförandena från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet hette det att den här marginella ändringen i arbetsrättslagstiftningen ger arbetsgivaren godtycke. Man tog upp § 32, och man sade att det var ett generalangrepp. Detta är en oerhört liten ändring. Det finns borgerliga företrädare här som vill gå mycket längre och säger att det här är ett litet steg. Jag säger att det är ett exakt lagom steg. Nu får vi en bra balans.

Anf. 146 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Birger Schlaug sade att det inte alls är lättare att säga upp personer på grund av arbetsbrist med dessa regler än annars. Jag tycker att det blir det. Om man exempelvis ska säga upp två personer behöver man inte ha förhandlingar om just vilka personer som ska sägas upp. Man kan ta bort några, om man exempelvis har fyra anställda. Med det tycker jag att det blir lättare.

Anf. 147 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Jag har inte riktigt den uppfattningen. Den erfarenhet jag har är att småföretagare säger att det inte är riktigt så enkelt. Man kan skydda två personer. Men fortfarande gäller regeln att det ska vara arbetsbrist. Fortfarande gäller att om det ska anställas en ny har man företräde om man nyss har fått sparken. Det är samma regelverk som gäller i övrigt.

Det som är ett viktigt och historiskt steg som vi nu tar i Sveriges riksdag är att vi ser till att anpassa regelverket för småföretag så att det inte alltid bara ska vara anpassat för de stora bolagen. Det är ett väldigt bra och starkt framsteg.

Anf. 148 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Vi kan se att tillväxten under de senaste åren, kanske just under det senaste året, har varit väldigt hög, trots att vi har haft den lag om anställningsskydd som vi har. Den har varken hindrat eller bromsat tillväxten.

Anf. 149 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Vi har haft en ganska hygglig tillväxt, men det innebär inte att kvaliteten i samhället alltid blir bättre. Om vi ska få människor att våga satsa på att bli egenföretagare ska vi försöka se på det ur småföretagarnas synvinkel någon gång. Man lägger ned oändligt mycket tid, oändligt mycket kraft och tankemöda. Sedan uppstår situationen att det blir arbetsbrist. Är det då för mycket begärt att man som småföretagare ska få ha rätten att skydda två personer innan turordningslistan upprättas? Är det verkligen för mycket begärt?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 7 §.)

7 § Beslut

KU2 Granskning av vissa frågor i samband med regeringens Sydafrikasatsning

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. (m, kd, c, fp)

Votering:

166 för utskottet

135 för res.

48 frånvarande
Kammaren godkände utskottets anmälan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 36 v, 16 mp
För res.: 71 m, 36 kd, 16 c, 12 fp
Frånvarande: 17 s, 11 m, 7 v, 6 kd, 2 c, 5 fp
Anmälan lades till handlingarna.

Prot. 2000/01:9
11 oktober

AU2 Omorganisation av Arbetarskyddsverket m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU4 Undantag från turordningen m.m

Mom. 2 (undantag från turordningen m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (s, v)

Votering:

151 för utskottet

150 för res. 1

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 71 m, 36 kd, 16 c, 12 fp, 16 mp

För res. 1: 114 s, 26 v

Frånvarande: 17 s, 11 m, 7 v, 6 kd, 2 c, 5 fp

Mom. 4 (dispositivitet)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

Votering:

261 för utskottet

36 för res. 2

4 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 71 m, 36 kd, 16 c, 12 fp, 16 mp

För res. 2: 36 v

Avstod: 4 s

Frånvarande: 17 s, 11 m, 7 v, 6 kd, 2 c, 5 fp

Ronny Olander, Catherine Persson och Marina Pettersson (alla s) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

8 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

Prot. 2000/01:9
11 oktober

2000/01:9 Exportkontroll m.m. av produkter med dubbla användningsområden.

9 § Anmälan om interpellation

Prot. 2000/01:9

11 oktober

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 10 oktober

2000/01:29 av *Berndt Ekholm* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg
Globalt rättvis jordbrukspolitik

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 oktober.

10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 10 oktober

2000/01:43 av *Jeppe Johnsson* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Underlag för infrastruktursatsningar

2000/01:44 av *Birger Schlaug* (mp) till näringsminister Björn Rosengren
Prissättning för mc på Öresundsbron

2000/01:45 av *Elizabeth Nyström* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Lex Britannia

2000/01:46 av *Kjell Eldensjö* (kd) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Obeställd reklam som e-post

den 11 oktober

2000/01:47 av *Lennart Värmbj* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Bilfri dag

2000/01:48 av *Lilian Virgin* (s) till miljöminister Kjell Larsson
Åtgärder mot oljeutsläpp

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 oktober.

11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 11 oktober

2000/01:28 av *Lena Ek* (c) till vice statsminister Lena Hjelm-Wallén
Stöd till polisdistrikt

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 17 oktober.

12 § Kammaren åtskildes kl. 17.14.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 1 § anf. 39 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 49 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 60 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 87 (delvis)
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 141 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANDERS FORSBERG

/Barbro Nordström

1 § Partiledardebatt.....	1
Anf. 1 BO LUNDGREN (m).....	1
Anf. 2 LENNART DALÉUS (c) replik.....	4
Anf. 3 BO LUNDGREN (m) replik	4
Anf. 4 LENNART DALÉUS (c) replik.....	5
Anf. 5 BO LUNDGREN (m) replik	5
Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	5
Anf. 7 BO LUNDGREN (m) replik	6
Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	6
Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik	7
Anf. 10 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	7
Anf. 11 BO LUNDGREN (m) replik	8
Anf. 12 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	8
Anf. 13 BO LUNDGREN (m) replik	8
Anf. 14 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	8
Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik	9
Anf. 16 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	9
Anf. 17 BO LUNDGREN (m) replik	10
Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v)	10
Anf. 19 LENNART DALÉUS (c) replik.....	13
Anf. 20 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	14
Anf. 21 LENNART DALÉUS (c) replik.....	15
Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	15
Anf. 23 LARS LEIJONBORG (fp) replik	16
Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	17
Anf. 25 LARS LEIJONBORG (fp) replik	17
Anf. 26 BO LUNDGREN (m) replik	17
Anf. 27 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	18
Anf. 28 BO LUNDGREN (m) replik	18
Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	19
Anf. 30 ALF SVENSSON (kd)	19
Anf. 31 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	23
Anf. 32 ALF SVENSSON (kd) replik.....	24
Anf. 33 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	24
Anf. 34 LENNART DALÉUS (c)	25
(forts.).....	26
Välkomsthälsning	27
1 § (forts.) Partiledardebatt.....	27
Anf. 35 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	27
Anf. 36 LENNART DALÉUS (c) replik	27
Anf. 37 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	27
Anf. 38 LENNART DALÉUS (c) replik	28
Anf. 39 LARS LEIJONBORG (fp)	28
Anf. 40 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	31
Anf. 41 LARS LEIJONBORG (fp) replik	31
Anf. 42 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik.....	32

Anf. 43	LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	32
Anf. 44	MATZ HAMMARSTRÖM (mp)	32
Anf. 45	LENNART DALEUS (c) replik.....	37
Anf. 46	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	37
Anf. 47	BO LUNDGREN (m) replik	43
Anf. 48	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	44
Anf. 49	BO LUNDGREN (m) replik	45
Anf. 50	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	46
Anf. 51	ALF SVENSSON (kd) replik.....	46
Anf. 52	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	47
Anf. 53	ALF SVENSSON (kd) replik.....	48
Anf. 54	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	48
Anf. 55	LENNART DALEUS (c) replik.....	49
Anf. 56	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	49
Anf. 57	LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	49
2 §	Avsägelse	50
3 §	Anmälan och hänvisning av motioner	50
4 §	Granskning av vissa frågor i samband med regeringens	
	Sydafrikasatsning	51
	Konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU2	51
Anf. 58	PER UNCKEL (m)	51
Anf. 59	INGVAR SVENSSON (kd).....	53
Anf. 60	ÅSA TORSTENSSON (c)	55
Anf. 61	HELENA BARGHOLTZ (fp).....	56
Anf. 62	GÖRAN MAGNUSSON (s)	57
Anf. 63	PER UNCKEL (m) replik	60
Anf. 64	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	61
Anf. 65	PER UNCKEL (m) replik	61
Anf. 66	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	62
Anf. 67	INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	62
Anf. 68	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	63
Anf. 69	INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	63
Anf. 70	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	64
Anf. 71	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	64
Anf. 72	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	65
Anf. 73	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	65
Anf. 74	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	66
Anf. 75	KENNETH KVIST (v)	66
Anf. 76	INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	68
Anf. 77	KENNETH KVIST (v) replik	68
Anf. 78	PER UNCKEL (m) replik	69
Anf. 79	KENNETH KVIST (v) replik	70
Anf. 80	PER UNCKEL (m) replik	70
Anf. 81	KENNETH KVIST (v) replik	71
Anf. 82	PER LAGER (mp)	71
Anf. 83	MATS EINARSSON (v).....	74
Anf. 84	GÖRAN MAGNUSSON (s)	75
	(Beslut fattades under 7 §.)	76
5 §	Omorganisation av Arbetsarkyddverket m.m.....	76

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU2.....	76
(Beslut fattades under 7 §.).....	76
6 § Undantag från turordningen m.m.....	76
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2000/01:AU4.....	76
Anf. 85 ANDERS KARLSSON (s).....	76
Anf. 86 CARLINGE WISBERG (v)	80
Anf. 87 PATRIK NORINDER (m)	82
Anf. 88 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	85
Anf. 89 PATRIK NORINDER (m) replik.....	85
Anf. 90 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	86
Anf. 91 PATRIK NORINDER (m) replik.....	86
Anf. 92 ANDERS KARLSSON (s) replik	87
Anf. 93 PATRIK NORINDER (m) replik.....	87
Anf. 94 ANDERS KARLSSON (s) replik	87
Anf. 95 PATRIK NORINDER (m) replik.....	88
Anf. 96 MARIA LARSSON (kd).....	88
Anf. 97 ANDERS KARLSSON (s) replik	90
Anf. 98 MARIA LARSSON (kd) replik.....	91
Anf. 99 ANDERS KARLSSON (s) replik	91
Anf. 100 MARIA LARSSON (kd) replik.....	92
Anf. 101 CARLINGE WISBERG (v) replik	92
Anf. 102 MARIA LARSSON (kd) replik.....	93
Anf. 103 CARLINGE WISBERG (v) replik	93
Anf. 104 MARIA LARSSON (kd) replik.....	93
Anf. 105 MARGARETA ANDERSSON (c)	94
Anf. 106 CARLINGE WISBERG (v) replik	95
Anf. 107 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	95
Anf. 108 CARLINGE WISBERG (v) replik	95
Anf. 109 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	96
Anf. 110 ANDERS KARLSSON (s) replik	96
Anf. 111 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	96
Anf. 112 ANDERS KARLSSON (s) replik	97
Anf. 113 MARGARETA ANDERSSON (c) replik	97
Anf. 114 RUNAR PATRIKSSON (fp)	97
Anf. 115 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	99
Anf. 116 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik.....	100
Anf. 117 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	100
Anf. 118 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik.....	100
Anf. 119 ANDERS KARLSSON (s) replik	101
Anf. 120 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik.....	101
Anf. 121 ANDERS KARLSSON (s) replik	101
Anf. 122 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik.....	101
Anf. 123 BARBRO FELTZING (mp).....	101
Anf. 124 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	104
Anf. 125 BARBRO FELTZING (mp) replik.....	104
Anf. 126 CARLINGE WISBERG (v) replik.....	105
Anf. 127 BARBRO FELTZING (mp) replik.....	105
Anf. 128 ANDERS KARLSSON (s) replik	105
Anf. 129 BARBRO FELTZING (mp) replik.....	106

Prot. 2000/01:9
11 oktober

Anf. 130	ANDERS KARLSSON (s) replik	106
Anf. 131	BARBRO FELTZING (mp) replik	106
Anf. 132	CHRISTINA AXELSSON (s)	106
Anf. 133	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	108
Anf. 134	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	108
Anf. 135	MARGARETA ANDERSSON (c) replik	108
Anf. 136	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	108
Anf. 137	RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	108
Anf. 138	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	109
Anf. 139	RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	109
Anf. 140	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	109
Anf. 141	BIRGER SCHLAUG (mp)	109
Anf. 142	ANDERS KARLSSON (s) replik	110
Anf. 143	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	111
Anf. 144	ANDERS KARLSSON (s) replik	111
Anf. 145	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	111
Anf. 146	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	112
Anf. 147	BIRGER SCHLAUG (mp)	112
Anf. 148	CHRISTINA AXELSSON (s)	112
Anf. 149	BIRGER SCHLAUG (mp)	112
	(Beslut fattades under 7 §.)	112
7 §	Beslut	112
	KU2 Granskning av vissa frågor i samband med regeringens Sydafrikasatsning	112
	AU2 Omorganisation av Arbetarskyddsverket m.m.	113
	AU4 Undantag från turordningen m.m	113
8 §	Bordläggning	113
9 §	Anmälan om interpellation	115
10 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	115
11 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	115
12 §	Kammaren åtskildes kl. 17.14.	116

